

स्थानिय विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल कार्यढाँचा २०८१

Local Disaster and Climate Resilience Framework (LDCRF)- 2081

स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिति बुढीनन्दा नगरपालिका, बाजुरा

समन्वय तथा सहकार्य:

बुढीनन्दा नगरपालिका
बाजुरा

प्राबिधिक सहयोग:

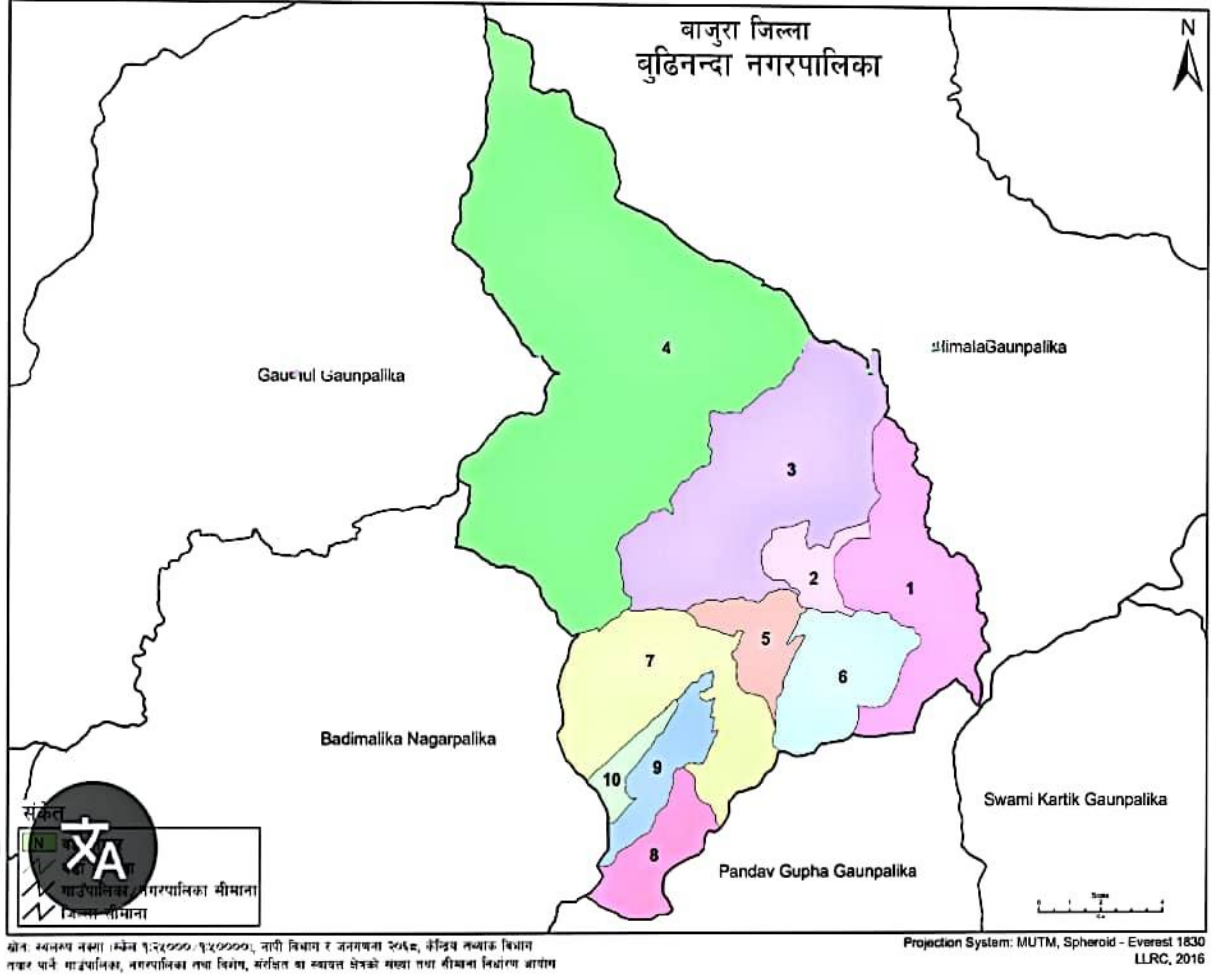
आई.एन.एफ. नेपाल
बाजुरा शाखा

आर्थिक सहयोग:

बुढीनन्दा नगरपालिकाको नक्सा

तयारी मिति : २०८१ चैत्र

प्रकाशक : स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिति, बुढीनन्दा नगरपालिका, कोल्टी, बाजुरा

ईमेल : info@budhinanda.gov.np/ito.budhinanda@gmail.com

सर्वाधिकार : स्थानिय विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल बुढीनन्दा नगरपालिका

प्राविधिक सहयोग : आई. एन. एफ. नेपाल, बाजुरा शाखा

बुढीनन्दा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
कोल्टी, वाजुरा ।

{ ०९७-५०१११७/५०१०१५/१७/२०

ईमेल:
bmbajura.docr@gmail.com
ito.budhinanda@gmail.com
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

मिति-२०८११९२०५

शुभकामना सन्देश !!!

बुढीनन्दा नगरपालिकामा विशेष गरी भुकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, महामारी, खडेरी, हावाहुरी, जंगली जनावरको आतंक, हिमपात लगायतका प्रकोपहरु रहेका छन् । ति प्रकोपहरुका कारणले यस नगरपालिकामा जुनसुकै बेला पनि विपद् निम्तिन सक्ने अवस्था रहेको छ । विभिन्न प्रकोपहरुबाट वर्षेनी धेरै जनधनको क्षति भैरहेको छ । जलवायु परिवर्तनका कारणले पनि धेरै नै असर परिरहेको छ । यस नगरपालिकामा विपद् परेको समयमा मात्र खोज तथा उद्धार र राहतको लागी मात्र पहल गर्ने परम्पराले विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई अझ दिगो बनाउन सकिएको छैन ।

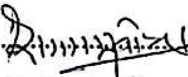
जनधनको क्षतिलाई कम गर्नको लागी यस नगरपालिकाले पालिका स्तरीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति बनाई कार्य पनि गरिरहेको छ । सो कार्यहरुलाई अझ प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्नको लागी, आइपनें विपद्लाई सहि तरिकाले व्यवस्थापन गर्नको लागी, विपद् पुर्व, विपद्को समयमा र विपद् पश्चात योजनाबद्ध तरिकाले कार्यहरु गर्नको लागी "विपद् तथा जलवायु उत्थानशील कार्यढाँचा (LDCRF) – २०८१" तयार गरिएको छ । यो योजनाले आउन सक्ने विपद्को असरलाई कम गर्न विपद् जोखिम न्यूनिकरण गर्न र उत्थानशील समुदाय निर्माण गर्न सहयोग पुग्नेछ भन्ने विश्वास लिएका छौं ।

यस योजना तयार गर्न सहयोग गर्ने विभिन्न विषयगत शाखाका प्रमुखहरु, वडाध्यक्षहरु लगायत नगरपालिका स्तरिय विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरु र INF Nepal वाजुरा शाखा र सहजकर्ताहरु सम्पूर्णमा धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

जनक कुमार बोहरा
नगर प्रमुख

जनक कुमार बोहरा
नगर प्रमुख

राम बहादुर बोहरा

उप प्रमुख
राम बहादुर बोहरा
नगर उप-प्रमुख

सन्तोष कुमार शाह
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

विषयसूची

खण्ड - १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि :	५
१.२ योजनाको उद्देश्य :	७
१.३ योजनाको आवश्यकता तथा महत्व :	८
१.४ योजनाका सीमा :	९
१.५ योजना निर्माण प्रक्रिया विधि :	१०
१.६ योजना कार्यान्वयन रणनीति :	१२
१.७ योजनाको अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन :	१३

खण्ड - २ : बिपद् र जोखिमको बुझाई

२.१ नगरपालिकाको सामान्य विवरण :	१३
२.१.१ भौगोलिक अवस्था :	१३
(क) भौगोलिक अवस्था :	१५
(ख) भुउपयोग नक्सा :	१६
(ग) मौषम (बर्षा र तापक्रम) :	१७
(घ) जलवायु परिवर्तनको प्रवृत्ति :	१९
(ङ) वर्षामा हुन सक्ने परिवर्तन :	२०
(च) तापक्रममा हुन सक्ने परिवर्तन :	२१
२.१.२ सामाजिक अवस्था :	२२
(क) जनसंख्या विवरण :	२२
(ख) वडा तहमा रहेका सबै प्रकारका जिजि भवनहरूको संख्या र प्रकार :	२४
(ग) सार्वजनिक सेवा सुविधा (टेलिफोन, इन्टरनेट, बिधुत, खानेपानी) :	२५
२.२ प्रकोपको पहिचान :	२७
२.३ एतिहासिक विवरण :	२९
२.४ प्रकोपको जोडागत स्तरिकरण :	३१
२.५ संकटासन्नताको विवरण :	३३
२.६ प्रकोप विश्लेषण तालिका :	३५
२.७ मौसमि पात्रो :	४०
२.८ संकटासन्नताको स्तरिकरण :	४२

२.९ समस्याको वृक्ष :	४४
२.१० नगरपालिकाको क्षमता विश्लेषण :	४६
२.११ जोखिम पहिचान र विश्लेषण :	४८
२.१२ नगरपालिकाको संस्थागत विश्लेषण (रोटी चित्र) :	५१
२.१३ समाधानका आवश्यक उपायहरू :	५४

खण्ड - ३ : दिर्घकालिन सौच, परिदृश्य, लक्ष्य, नीति तथा रणनीति

३.१ दिर्घकालिन सौच :	५६
३.२ परिदृश्य :	५६
३.३ लक्ष्य :	५६
३.४ उद्देश्य :	५६
३.५ नीति :	५७
३.६ रणनीति :	५७

खण्ड - ४ : स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना

४.१ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र पूर्वतयारी योजना :	५८
४.१.१ नीतिगत व्यवस्था तथा निर्णय :	५८
४.१.२ जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि :	५८
४.१.३ जोखिम न्यूनीकरण :	६२
४.१.४ आपत्कालीन पूर्वतयारी :	६७
४.२ विपद्को समयका क्रियाकलापहरू :	७६
४.३ विपद् पश्चात्का क्रियाकलापहरू :	७८
४.४ स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको संरचना, काम, कर्तव्य तथा अधिकार :	७९
४.५ समुदाय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :	७९
४.६ पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको लागि कार्यदलको काम, कर्तव्य तथा अधिकार :	८१

खण्ड - ५ : योजनाको अनुगमन, मुल्यांकन तथा अध्यावधिकता

अनुसूचीहरू :	८३
सन्दर्भ सामाग्रीहरू :	८४

खण्ड १ : परिचय

१.१. पृष्ठभूमि :

नेपाल बहुप्रकोपको दृष्टिकोणले विश्वमा २० औं स्थानमा, भूकम्पीय जोखिमको हिसाबले नेपाल ११ औं स्थानमा, जलवायु परिवर्तनको प्रभावको दृष्टिकोणले चौथौं स्थानमा, बाढीको प्रभावको हिसाबले ३० औं स्थानमा पर्दछ । तसर्थ यी जोखिमहरुलाई स्थानीयस्तरबाट सम्बोधन गर्न, विपद् र विकास बीच सकारात्मक सम्बन्ध स्थापित गरी विकासलाई दिगो बनाउन, सम्पत्तिको हानी नोक्सानी र मानवीय क्षती कम गर्न, समुदायलाई विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल बनाउन स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना बनाउनु आवश्यक छ । यसप्रकार बनाइने योजनाले विपद् आउनु पूर्व सचेत रहन, विपद्को समय तत्काल प्रतिकार्य गर्न र विपद् पश्चात पुनर्लाभ तथा पुनर्स्थापनको कार्यमा सहयोग पुग्दछ ।

नेपालका ७ प्रदेशहरु मध्ये सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तरगत ९ वटा जिल्लाहरु रहेका छन् । सो ९ वटा जिल्लाहरु मध्ये बाजुरा जिल्ला पनि एउटा जिल्ला हो । जिल्लाको भौगोलिक बनौट हेर्दा धेरैजसो भाग भीर, पहरा र चट्टानले भरिएको छ । यस जिल्लाको सिमाना पूर्वमा मुगु र कालिकोट जिल्ला रहेको छ भने पश्चिममा बझाङ जिल्ला पर्दछ साथै उत्तरमा हुम्ला जिल्ला पर्दछ भने दक्षिणमा अछाम र कालिकोट जिल्ला रहेका छन् । यस जिल्लाको भौगोलीक अवस्थितिलाई हेर्दा उचाई समुन्द्र सतहबाट ७६२ मी. देखि ७०३६ मी. सम्म रहेको छ । कुल क्षेत्रफल २१८८ बर्ग कि.मी. रहेको छ । प्रशासनिक विभाजनको आधारमा यस जिल्लामा ४ वटा नगरपालिकाहरु र ५ वटा गाउँपालिकाहरु रहेका छन् । यस जिल्लाको तापक्रम जाडो याममा ० देखि ५ डिग्री र गर्मि याममा १८ देखि ३२ डिग्री सेल्सियस सम्म रहने गर्दछ । भौगोलिक क्षेत्रको हिसाबले मध्य पहाडी र हिमाली क्षेत्रमा पर्ने यो एक उच्च पहाडी जिल्ला हो । यस जिल्लामा समथर भुमी तथा अनेकौं नदीनाला, अमूल्य वन सम्पदा र प्रशस्त वन्यजन्तु समेत पाइने गर्दछ । यस जिल्लाको वि.स. २०७८ मा गरिएको नेपालको राष्ट्रिय जनगणना अनुसार कुल जनसंख्या १,३८,९९८ रहेको छ । जातीय हिसाबले हेर्दा यस जिल्लामा बाहुन, छेत्रि, ठकुरी, दमाइ, कामी, सार्की, भोटे र थोरै संख्यामा मुस्लिम जातीको बसोबास रहेको छ भने अधिकांश मानिसहरु नेपाली भाषा नै बोल्ने गर्दछन् । यस जिल्लाका अधिकांश मानिसहरु सनातनि हिन्दु र बौद्ध धर्म मान्ने गर्दछन् । जिल्लाका अधिकांश जनता कृषिमा आश्रित छन् ।

यस जिल्लामा रहेका ४ वटा नगरपालिकाहरु मध्ये बुढीनन्दा नगरपालिका पनि एक नगरपालिका हो । बुढीनन्दा नगरपालिका बाजुरा जिल्लाको पूर्वउत्तर क्षेत्रमा अवस्थित छ । बाजुरा जिल्लाको पूर्वउत्तर भागमा अवस्थित यो नगरपालिका प्राकृतिक सम्पदामा धनी तर भौगोलिक बिकटताको कारण बिकासमा ओभेलमा परेको छ । यस नगरपालिकाको पश्चिममा बडिमालिका नगरपालिका, हिमाली गाउँपालिका, दक्षिणमा जगन्नाथ गाउँपालिका, पूर्वमा स्वामिकार्तिक र खापर गाउँपालिका र उत्तरमा हिमाली तथा गौमुल गाउँपालिका रहेका छन् । साविकका ५ वटा गा.वि.स. मिलाएर यस नगरपालिकाको निर्माण भएको हो । बाजुरा जिल्लाको पूर्वउत्तर भागमा अवस्थित यो नगरपालिका साविकको कोल्टी गा.वि.स. का सम्पूर्ण वडाहरु, साविकको कोटिला गा.वि.स. का सम्पूर्ण वडाहरु, साविकको जगन्नाथ गा.वि.स. को ९ नं. वडा र बाँधु गा.वि.स. को ८ र ९ नं. वडाहरु समायोजन भई गठन भएको एक नगरपालिका हो । यस नगरपालिकामा जम्मा १० वडाहरु रहेका छन् । यो नगरपालिकाको अक्षांश २२ डिग्री २२ मिनेट ४०

सेकेन्ड उत्तरदेखि २९ डिग्री ३९ मिनेट ४० सेकेन्ड उत्तरसम्म र देशान्तर ८१ डिग्री ३२ मिनेट २० सेकेन्ड देखि पूर्वदेखि ८१ डिग्री ४३ मिनेट २० सेकेन्ड पूर्व सम्ममा फैलिएको छ । बाजुरा जिल्लाको पूर्वउत्तर भागमा अवस्थित यो नगरपालिका जिल्ला सदरमुकाम मार्तडी देखि ३८ कि.मि. दुरीमा रहेको छ । उष्ण जलावायुको प्रभाव देखिने यस भेगमा हिउँदमा कम वर्षा हुने गर्दछ भने वर्षातको समयमा भारी वर्षा हुने गर्दछ । समय समयमा बड्डीगाड, खुल्मीगाड र धुपे खोलामा वर्षायाममा आउने बाढीबाट यो नगरपालिका बढी प्रभावित रहेको छ । उष्ण हावापानी हुने भएकोले यस क्षेत्रमा अन्न बालीमा धान, गहुँ, मकै, तेलहन त्यसैगरी दाल बालीमा मुसुरो अरहर, सिमी फलफुलमा केरा, मेवा, स्याउ र ओखर उत्पादन हुने गरेको पाईन्छ । कृषि यस नगरपालिकाको मुख्य पेशा रहेको छ । यस नगरपालिकामा कृषि तथा पशुपालनको क्षेत्रमा करिब ९० प्रतिशत मानिसहरु संलग्न रहेका छन् । बाजुरा जिल्लाको पूर्वउत्तर भेगमा अवस्थित २३२.४८ बर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको बुढीनन्दा नगरपालिकाको भु-आकृति स्वरुप करिब सबैजसो पहाडी भुभाग रहेको छ । यहाँका अधिकांश मानिसहरु हिन्दु धर्म मान्दछन् । यस बुढीनन्दा नगरपालिकामा बोलिने मुख्य भाषाहरुमा अधिकांशले बोल्ने स्थानिय भाषा र नेपाली भाषा हुन् । बुढीनन्दा नगरपालिकाले ओगटेको भु-भागमा आदिकालदेखि ब्राह्मण, खस, क्षेत्री, ठकुरी र दलित बसोबास रहेको हुनाले यहाँका वस्तीहरुमा हिन्दू वर्णश्रम व्यवस्थाले निर्देशित गरे अनुसारका सांस्कृतिक परम्परा र रीतिरिवाजहरु अपनाइने गरिएको छ । यहाँका प्रमुख चाडपर्वहरुमा दशैं, तिहार, तीज, माघे सङ्क्रान्ति, जनै पूर्णिमा, चैते दशैं, श्रीपञ्चमी, कृष्णअष्टमी, होली, मङ्सिरे पूर्णिमा, पैठ, खोदैमष्टो, कालसिल्लो, खापर मष्टो, साउन पन्ध्र, भुवाँ औँसी आदी रहेका छन् । महत्वपूर्ण धार्मिक ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदाको रुपमा सिउटेगडा जात्रा, पचाल देउता, खोदाइ देउता, कालासिल्ला देउता, रम्माल मष्टो, महादेव, पंगेली, शिवमष्टो, रिठाराई, महादेव खोदाइ आदी जात्रा र शक्ति पिठहरु रहेका छन् । यस नगरपालिकामा धामी नाच नचाइन्छ, दमाहा, ढोल, सनाइ, ताल बजाइन्छ र विशेष पूजा पाठ गरी मनाउने चलन छ ।

जिल्लाको पूर्वउत्तरमा अवस्थित यो नगरपालिका जिल्लाका विकट पालिकाहरु मध्य एक हो । यस नगरपालिकामा सडक यातायातले छोर्य पनि यातायात राम्रो संग संचालन भएको छैन । यस नगरपालिकामा एक कोल्टी विमानस्थल रहेको छ । यो पालिका लगायत यस भेगका अन्य पालिकाको मुख्य यातायातको साधन भनेको हवाई यातायात मात्र भन्दा पनि हुन्छ । यस पालिकाको नामाकरण प्रसिद्ध धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थल बुढीनन्दा ताल तथा मन्दिरबाट नामाकरण गरिएको छ । यो क्षेत्र हवाई यातायात मार्फत नेपालगंज, सुर्खेत, धनगढी र सिमिकोट संग जोडिएको छ । जनसंख्याका आधारमा यो नगरपालिका दोस्रो ठुलो नगरपालिका हो । बुढीनन्दा मन्दिर, तलीगोठी कैलाश, बौद्धगुम्बा, चन्दननाथ मन्दिर यस क्षेत्रमा पर्ने धार्मिक स्थलहरु हुन् भने बुढीनन्दा ताल, कर्णाली नदी आदी पर्यटकीय आकर्षणका स्थान हुन् । कोल्टी बजार र पिलिचौर बजार यस बुढीनन्दा नगरपालिकाका मुख्य ब्यापारिक केन्द्रहरु हुन् ।

समुन्द्र सतहबाट ८०० देखि ३००० मिटर सम्म उचाइमा रहेको बुढीनन्दा नगरपालिका विविध भौगोलिक भूवनावट सँगै हावापानीमा पनि विविधता बोकेको छ । जहाँ पर्वत शृङ्खलाको भिरालो पहाडमा उष्ण, उतोष्ण देखि लिएर समशितोष्ण, शितोष्ण, किसिमको हावापानि पाइए तापनि खास समशितोष्ण हावापानीको प्रधानता रहेको छ । यो जिल्ला पहाडै पहाडले भरिएकोले हिउँदमा लेकहरुमा तथा गाउँसम्म

हिउँ पर्ने र ठण्डा हावाको प्रभावले गर्दा चिसो रहन्छ र गृष्म ऋतुमा मनसुनी वर्षा हुने गर्दछ । यसै गरि चैत्र र बैशाख महिनामा तीव्र हावाहुरी चल्ने गर्दछ । गृष्म र वर्षा ऋतुमा मनसुनी वर्षा हुने गर्दछ भने हिउँदमा कम वर्षा हुने गर्दछ । यस नगरपालिकामा तापक्रम जाडो याममा ० देखि ५ डिग्री र गर्मि याममा १८ देखि ३२ डिग्री सेल्सियस सम्म रहने गर्दछ । यहाँ औसत वार्षिक वर्षा ७३० मि.मि. रहेको हुन्छ ।

नेपालको सुदुरपश्चिम प्रदेशमामा अबस्थित बाजुरा जिल्लाको मध्ये भागमा रहेको बुढीनन्दा नगरपालिकामा ४१५० घरपरिवार रहेका छन् भने यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्या २००७२ रहेका छन् जसमा महिला १०२९३ रहेका छन् भने पुरुष ९७७९ रहेका छन् । (स्रोत: केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०७८)

नेपालमा विगतका दिनहरूमा विपद् व्यवस्थापन कार्य दैवि प्रकोप उद्धार ऐन २०३९ को आधारमा हुँदै आएकोमा हाल नयाँ ऐनका रूपमा संसदबाट पारित भै मिति २०७४ कार्तिक ५ गते राष्ट्रपतिज्यूबाट प्रमाणिकरण भई विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ कार्यान्वयनमा आएको छ । जसमा विपद् व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापहरूको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गरी प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्बाट सर्वसाधारणको जीउ ज्यान र सार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत सम्पति, प्राकृतिक एवम साँस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्न विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले व्यवस्था गरेको सन्दर्भ छ ।

विश्वव्यापी रूपमा विभिन्न प्रकोपहरूबाट विपद् घटनाहरू बुद्धि भई धेरै जनधनको क्षति भैरहेको र विपद् व्यवस्थापनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी कार्यहरू भैरहेको सन्दर्भमा नेपालले पनि प्राकृतिक तथा मानवजन्य प्रकोपहरूको प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यलाई प्राथमिकतामा राखेको छ । कमजोर भौगोलिक बनावट, मौसमी घटनाहरू, जनसंख्या बुद्धि, अव्यवस्थित बसाई तथा विकास गतिविधिहरूका कारणले नेपाल प्राकृतिक प्रकोपहरूको उच्च जोखिममा रहेको छ । यस किसिमको विषम परिस्थितिमा संभावित विपद्को व्यवस्थापन गरी क्षती न्यूनीकरणको लागी जिल्लाका विभिन्न तह देखि समुदाय स्तर सम्म प्रयासहरू हुनु जरुरी छ । विगतका अनुभवहरू तथा विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा विकसित नीति र अवधारणाहरूको आधारमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको महत्व तथा आवश्यकता अपरिहार्य भएको कुरा महसुस गरिएको छ । मानवीय दुर्घटनाहरूमा कमी ल्याउने र प्राकृतिक प्रकोपका असर न्यूनीकरण गर्ने विभिन्न गतिविधिहरू मध्ये विपद् पूर्वतयारी एउटा महत्वपूर्ण गतिविधि भएको र यसैको परिणाम नगरपालिका स्तरमा कार्यरत सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरू र सुरक्षा निकायहरूबाट प्राप्त जानकारी र नगरपालिकाबाट प्राप्त तथ्यांकका आधारमा बुढीनन्दा नगरपालिको पालिका स्तरिय विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल कार्यढाँचा तयार पारिएको छ ।

१.२. कार्यढाँचाको उद्देश्य : विपद्को समयमा विपद् प्रभावितको जीवन र बहुमूल्य सम्पत्तिको संरक्षण तथा सुरक्षा गरी मानिस माथि पर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न स्थानीय साधन तथा स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्दै प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र जवाफदेही मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यलाई संस्थागत रूपमा प्रवर्द्धन गर्नु यस योजनाको मूल उद्देश्य रहेको छ । योजनाका उद्देश्य निम्न बमोजिम छन् :

- बुढीनन्दा नगरपालिका भित्रका स्थानीय निकाय, समुदाय र सरोकारवालाको प्रत्यक्ष, समावेशी, र सक्रिय सहभागिताको प्रत्याभूति गरी विपद् व्यवस्थापन चक्र अनुसारका कार्य गर्नेछ ।

- बुढीनन्दा नगरपालिका भित्र विपद् तथा जलवायु परिवर्तनद्वारा मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा प्राकृतिक श्रोतमा पर्ने सक्ने प्रतिकूल प्रभावको विश्लेषण गरेको छ ।
- बुढीनन्दा नगरपालिकामा समावेशी र सहभागीतामूलक विधिको प्रयोग मार्फत् समुदायमा रहेको सङ्कटासन्नताको पहिचान, स्तरीकरण तथा क्षमता विश्लेषण गर्दै जोखिम न्यूनीकरण, पूर्व तयारी, प्रतिकार्य र पुर्नलाभका कार्यहरु गर्न तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम् परिचालनमा जोड दिइएको छ ।
- आवश्यकता अनुसार विकास प्रक्रियामा विपद् तथा जलवायु उत्थानशिलतालाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै विपद् पूर्व, विपद्को समयमा र विपद् पछि गर्नु पर्ने कार्यलाई प्राथमिकीकरण गरेकोछ ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमलाई स्थानीय तहमा नै संस्थागत गरी आत्मनिर्भर बनाउन र स्थानीय समुदायको साभेदारीमा वृद्धि गर्ने अवधारण प्रस्तुत गरेको छ ।
- बुढीनन्दा नगरपालिकाका समुदायहरुलाई विपद् जोखिमबारे ज्ञानको अभिवृद्धी गरी विपद्को समयमा अति संकटासन्न समुदाय तथा परिवारहरुलाई पर्ने असरहरुलाई कम गर्दै विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सामुदायिक तहको अर्थपुर्ण सहभागिता सूननिश्चित गर्नेछ । आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतको माध्यमबाट स्थानिय सबै तहमा पूर्वतयारी, जोखिम न्यूनिकरणका उयापहरुको कार्यान्वयनमा कोशेहुंगाको कार्य गर्दछ ।

१.३. कार्यढाँचाको आवश्यकता तथा महत्व :

भौतिक, सामाजिक र धारणागत संकटासन्नताको कारक तत्वका कारण भुकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, खडेरी, जंगली जनावर समस्या, सडक दुर्घटना, महामारी, हिमपात, हावाहुरी तथा स्वास्थ्य समस्याबाट समुदायहरु थप जोखिममा रहेका हुन्छन् । वर्तमान विपद् प्रतिकार्यका अभ्यासलाई विश्लेषण गर्दा आवास, स्वच्छपानी, खाद्य सुरक्षा, स्वास्थ्य तथा सरसफाइका सुविधाहरु, शिक्षा र संरक्षण जस्ता सेवाको सिमितता तथा उपयुक्त व्यवस्थापनको अभावले विपद् प्रभावित समुदायहरु थप समस्याहरु रहने गरेको छ, भने प्रभावित परिवारहरुसँग त्यसको सामना गर्ने क्षमता समेत निकै कमजोर रहेको छ । तसर्थ यस्ता समस्याहरुलाई सम्बोधन गर्न स्थानिय प्रकोप, क्षमता र संकटासन्नताको पहिचान र आन्तरिक तथा बाह्य क्षमता वा स्रोत माध्यमबाट समुदायलाई सशक्तीकरण गर्ने र प्रभावकारी समन्वयको संयन्त्र बनाउने निर्णय गर्नु अत्यन्त जरुरी छ ।

विपद्को अवस्थामा प्रभावकारी मानवीय सहायता उपलब्ध गराउन तथा सम्भावित विपद्को जोखिम कम गर्नका लागि विपद् जोखिम न्युनिकरण योजना आवश्यक पर्दछ । विशेष गरी मानवीय सहायता सुनिश्चित गराउन, विपद् जोखिम न्युनीकरणमा समुदायको सहभागितामा सहयोग गर्न, सामाजिक, सांस्कृतिक मर्यादा कायम राखी प्रतिकार्यमा प्रभावितहरुको समान पहुँच सुनिश्चित गर्न र विपद् पश्चात प्रभावितहरुको उचित व्यवस्थापन गर्न यस योजनाले मार्गनिर्देश गर्नेछ । त्यसका साथै स्थानिय तहलाई श्रोतको सहि पहिचान तथा परिचालन गर्न जवाफदेही र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास गराउन पनि यस योजनाले सहयोग गर्नेछ । यसै आवश्यकतालाई महशुस गर्दै यस बुढीनन्दा नगरपालिकामा विपद्बाट हुने क्षतिलाई कम गर्न तथा विपद् पछिको मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित तथा प्रभावकारी बनाउन पूर्वतयारी दस्तावेजका रुपमा यो विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तयार पारिएको हो । बुढीनन्दा नगरपालिकाद्वारा नगरपालिकाका प्रमुखको अध्यक्षतामा नगरपालिका स्तरीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समीत (Local Disaster and Climate Resilience Committee (LDCRC) गठन गरी उक्त समीतले कार्यपालिका, स्थानीय निर्वाचित जनप्रतिनिधी,

स्थानिय सामाजिक अगुवा, विभिन्न विषयगत कार्यलयका प्रमुख तथा प्रतिनिधी, बालबालिका, महिला, स्थानिय स्तरका संघ संस्था, आदिवाशी जनजाती, दलित अपाङ्ग, शिक्षक, समाज सेवी लगायत संग समन्वय गर्दै स्थानीय समुदायको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो कार्यढाँचा निर्माण गरिएको छ ।

१.४. कार्यढाँचाका सीमा :

बुढीनन्दा नगरपालिकाको कार्यढाँचा निर्माणको लागि यस नगरपालिकामा गठन भएको योजना निर्माण समितीका संयोजक तथा सबै सदस्यहरु, बुढीनन्दा नगरपालिका, नगरपालिकाका विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख, आई.एन.एफ. नेपाल बाजुरा शाखाको गुवाइमा विपद् व्यवस्थापन समितीका संयोजक तथा सदस्यहरु, राजनितीक पार्टिका प्रतिनिधीहरु, सामाजिक संघ संस्थाका प्रतिनिधीहरु, स्थानिय स्तरका सरकारी कार्यालयका प्रतिनिधीहरु, दलित, अपाङ्ग, संघ संस्थाहरुबाट प्रतिनिधी, महिला लगायत सम्पूर्ण क्षेत्रको सहभागिता प्रकोप, संकटासन्नता तथा क्षमताको पहिचान तथा विश्लेषण (Vulnerability and Capacity Assessment) विभिन्न औजारहरुको प्रयोग गरिएको छ । बुढीनन्दा नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्दा पुर्ण रुपमा सहभागितामूलक प्रकृयाका माध्यामबाट गरिएको छ । यस कार्यढाँचा तर्जुमा गर्दा निम्न नीति, निर्देशिका तथा ऐनका सीमाहरुमा रहेर गरिएको छ ।

- नेपाल सरकारबाट स्वीकृत “विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय नीति, २०७५” “विपद् जोखिम व्यवस्थापन कार्ययोजना २०१८-२०३०” विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ (प्रथम संशोधन २०७५), स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८ तथा यसको परिमार्जन मसौदा निर्देशिका २०७४, स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल कार्यढाँचा २०८१, बुढीनन्दा नगरपालिकाको स्थानिय विपद् व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि २०७७, नगरपालिका आपतकालिन कार्यसंचालन केन्द्र कार्यविधि २०७९ र विपद् व्यवस्थापन ऐन २०८० साथै नेपाल सरकारले जारी गरेको स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना निर्माण कार्यढाँचामा व्यवस्था भए अनुसारको प्रकृयाबाट योजना निर्माण गरिएको छ । समुदायका सरोकारवालाहरु संग भएको अन्तरक्रिया, विगतमा भएको क्षति र भविष्यमा हुन सक्ने क्षतिलाई आधार मानेर जोखिम स्तरीकरण गरिएको छ ।
- विपद् जोखिम व्यवस्थापनको योजना अर्न्तगत बनाएका गतिविधीहरुको कार्यन्वयनका लागि सम्बन्धित गतिविधी स्थानिय तहका सरकारी निकायहरु, जिल्ला समन्वय समिती तथा दातृ संस्थाहरुबाट समेत सहयोग मिल्ने आशा गरिएको छ ।
- योजना निर्माण गर्दा यस बुढीनन्दा नगरपालिकामा ३२ जनाको उपस्थीतमा एक पटक योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी, बैठक, कार्यपालिका बैठकको निर्णय, तालिम तथा अन्तरक्रिया र संकटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखाको औजारको प्रयोग, लक्षीत वर्ग छलफल गरिएको र उक्त कार्यशालाबाट आएका राय सुभाब, सबै वडामा गरेको जोखिम, संकटासन्नता तथा क्षमताको विप्लेशन, नगरपालिकामा भएको तथ्याङ्क, सामाजिक स्रोत नक्सा तथा नगरपालिकाका केही वडामा आई.एन.एफ. नेपाल बाजुरा शाखाद्वारा संचलित परियोजनाद्वारा गरिएको संकटासन्नता तथा क्षमताको आंकलन प्रतिवेदनलाई समेत आधार मानी तयार गरिएको छ ।

१.५. कार्यढाँचा निर्माण प्रक्रिया विधि :

स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तर्जुमा निर्देशिकाले र स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल कार्यढाँचा २०८१ ले निर्देशित गरे अनुसारका ५ वटा तहलाई क्रमानुसार मध्येजनर गरी यो योजना निर्माण प्रक्रिया सम्पन्न गरिएको छ । योजना निर्माण प्रक्रिया अनुसार तह १, २ र ३ लाई पूर्ण रूपमा यस योजनाले समेटेको छ भने तह ४ र ५ का लागि निर्देशित मार्ग प्रशस्त गरेको छ, जहाँ बुढीनन्दा नगरपालिकाले प्रक्रिया अगाडी बढाउनुपर्ने हुन्छ । यस योजना निर्माण क्रममा नियमित नगरपालिका सँगको बैठक तथा अन्तरक्रिया, योजना उप समितिको सहभागिता र सहयोग, वडा विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक र अन्तरक्रिया, संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण तालिम प्राप्त ब्यक्तित्वहरुको परिचालन र सुचना संकलन, वडा तथा समुदायमा गरिएको लक्ष्यीत वर्ग क्षलफल, नगरपालिका स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग गरिएको कार्यशाला सुचना माथीको पृष्ठपोषण र प्रथम तथा द्वितिय नमूना योजना खाका प्राप्त पृष्ठपोषणहरु यस योजना निर्माणमा अपनाईएको प्रक्रियाहरु हुन् । योजना तर्जुमा गर्दा बुढीनन्दा नगरपालिकाको सबै क्षेत्रबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी सबै सरोकारवालाको सहभागितालाई सुनिश्चित गरिएको छ । विगतका वर्षहरुको विपद्को अवस्थाहरुको वारेमा विश्लेषण गरीएको छ । बुढीनन्दा नगरपालिकाको सामाजिक आर्थिक तथा धार्मिक अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । बुढीनन्दा नगरपालिकाको सम्पूर्ण वडाहरुको प्रतिनिधित्व गराई तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ । कार्ययोजनामा मुख्यतया भूकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, स्वास्थ्य समस्या, सडक दुर्घटना, हावाहुरी, चट्याङ्ग, जंगली जनावर आतंक, आदि प्रकोपहरुलाई आधारमानी विपद् पुर्व, विपदको समय, र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने पूर्वतयारी, विपद् जोखिम न्यूनिकरण, विपद् प्रतिकार्य तथा पूर्णलाभका गतिविधिहरु, तौर तरिका, जिम्मेवारी र कार्य प्रक्रियालाई समे टेर यो कार्यढाँचा निर्माण गरिएको छ ।

कार्यढाँचा निर्माण प्रक्रिया यस प्रकार रहेको छ :

स्रोत: स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, राष्ट्रिय योजना आयोग

१.६. कार्यढाँचा कार्यान्वयन रणनीति :

नेपाल सरकारको विपद् व्यवस्थापन ऐन २०७४ (प्रथम संशोधन २०७५), अन्य सम्बन्धि कानून, नीति तथा निर्देशिकाले निर्देशित गरे अनुरूप तथा नगरपालिकाको विकास योजना अनुसार विकासका गतिविधिहरू संचालनका क्रममा विपद् जोखिम न्यूनिकरणलाई मूल प्रवाहिकरण गरी दिगो विकासका माध्यमबाट यस योजनाको कार्यान्वयन गर्ने मूल रणनीति रहनेछ। आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतको पहिचान र परिचालनका माध्यमबाट प्राथमिकता प्राप्त न्यूनिकरणका योजना, आवश्यक दक्ष जनशक्तिको तयारी सामाग्रीगत तयारी र आर्थिक व्यवस्थापनका मुख्य क्षेत्रलाई प्राथमिकता र आवश्यकताका आधारमा संचालन गर्ने योजना कार्यान्वयनको मूल रणनीति रहनेछ। यसका अलवा दिर्घकालिन योजनाहरूका लागि आवश्यकता अनुसार छुट्टै कार्यसंचालन रणनीति तर्जुमा गरी योजनाको मुल उद्देश्यलाई प्राप्त गरिने रणनीति लिइनेछ। यस कार्यढाँचालाई मूर्तरूप दिन निम्न नुसारका तत्कालिन नीति अंगिकार गरिएको छ।

- कार्यढाँचालाई पालिकाको सभाबाट अनुमोदन गराई वैधानिकता प्राप्त गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।
- शिक्षा तथा सचेतना विना विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा दिगो विकास सम्भव छैन भन्ने मान्यतालाई अंगिकार गरी, विपद् व्यवस्थापनका सबै तहहरूमा सुचना, शिक्षा तथा संचारको विकास र विस्तारमा जोड दिइनेछ।
- नगरपालिका तथा वडा स्तरमा आवश्यकता अनुसारका दक्ष जनशक्तिको विकास, तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धिका लागि विपद् जोखिम न्यूनिकरणको क्षेत्रमा कार्यरत सरोकारवाला राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ/ संस्थाहरूको सहभागिता र सहकार्यमा जोड दिइने छ। विपद् जोखिम न्यूनिकरण र पूर्वतयारीलाई प्राथमिकता र आवश्यकताका आधारमा वडा तह सम्म विकेन्द्रकृत गरी संचालन गरिनेछ।
- जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा स्थानिय वडा विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिहरूको प्रत्यक्ष समन्वय तथा सहकार्यमा विपद्को समयमा तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिहरूलाई परिचालन गरिनेछ।
- कार्यढाँचा कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकाको आन्तरिक बजेट व्यवस्थापन, सरकारी कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिती, प्रदेश सरकार, जिल्लाका मन्त्री तथा सांसदहरू तथा अन्य दातृ निकायसँग समन्वय गरिने छ।
- स्थानीय ज्ञान, शिप, प्रविधी र श्रोत तथा साधनको अधिकतम उपयोग गरी विपद् जोखिम व्यवस्थापनको योजनालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ।

१.७. कार्यढाँचाको अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन :

कार्यढाँचाको प्रभावकारी कार्यान्वय तथा लक्ष्य प्राप्तीका लागि नगरपालिकाको सहयोग र स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिको सहकार्यमा विभिन्न तह तथा निकायहरुबाट नियमित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण, पुनरावलोकन तथा समिक्षा र मुल्याङ्कन गरिनेछ भने स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तर्जुमा निर्देशिकाको भाग २ को चरण ५ मा उल्लेख भएअनुसार प्रत्येक २ वर्षको अवधिमा पुनरावलोकन तथा परिमार्जन गरिनेछ ।

- कार्यढाँचाको कार्यान्वयन भए नभएको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला समन्वय समिति, तथा अन्य साभेदार निकायहरुबाट नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण र समिक्षा गरिनेछ ।
- बुढीनन्दा नगरपालिकाबाट वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्दा स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनको समेत नियमित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरिनेछ ।
- बुढीनन्दा नगरपालिका तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरिनेछ ।
- विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने संस्थाहरुले आफ्नो अनुगमन तथा मुल्याङ्कनको प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय, स्थानीय निकायमा पेश गरिने छ ।
- योजनाको वार्षिक रुपमा आवश्यकता अनुसार अध्यावधिक तथा परिमार्जन गरिने छ ।
- प्रत्येक वर्ष बुढीनन्दा नगरपालिकाको आयोजनामा एक समीक्षा गोष्ठीको आयोजना गरी योजना अनुगमनमा देखिएका कमी कमजोरीको सुधार गरिने छ । अनुगमन मुल्याङ्कन गर्दा स्थानीय वडा तथा समुदायको राय सुभाबलाई आधार मानिने छ ।
- कार्यढाँचाको प्रभावकारीताको अध्ययनको लागि हरेका वर्ष बुढीनन्दा नगरपालिका स्तरमा एक कृतिम घटना अभ्यास संचालन गरिनेछ ।

खण्ड - २ : विपद् र जोखिमको बुभाई

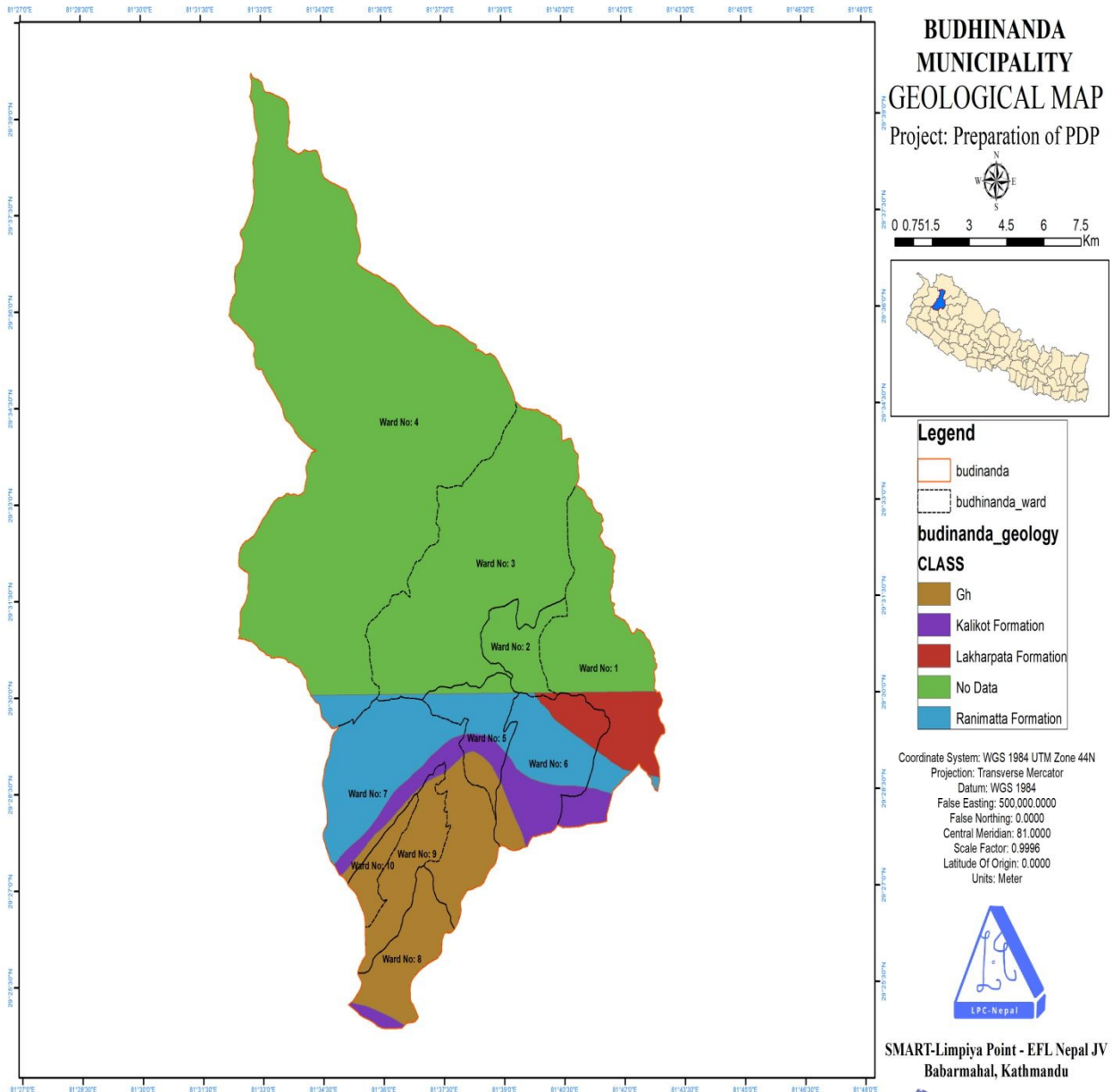
२.१ नगरपालिकाको सामान्य विवरण :

२.१.१ भौतिक अवस्था

(क) भौगोलिक (Geographical) अवस्था :

यस जिल्लामा रहेका ४ वटा नगरपालिकाहरु मध्ये बुढीनन्दा नगरपालिका पनि एक नगरपालिका हो । बुढीनन्दा नगरपालिका बाजुरा जिल्लाको पुर्वउत्तर क्षेत्रमा अवस्थित छ । यस नगरपालिकाको पश्चिममा बडिमालिका नगरपालिका, हिमाली गाउँपालिका, दक्षिणमा जगन्नाथ गाउँपालिका, पुर्वमा स्वामिकार्तिक र खापर गाउँपालिका र उत्तरमा हिमाली तथा गौमुल गाउँपालिका रहेका छन । साविकका ५ वटा गा.वि.स. मिलाएर यस नगरपालिकाको निर्माण भएको हो । बाजुरा जिल्लाको पुर्वउत्तर भेगमा अवस्थित यो

नगरपालिका साविकको कोल्टी गा.वि.स. का सम्पूर्ण वडाहरु, साविकको कोटिला गा.वि.स. का सम्पूर्ण वडाहरु, साविक को जगन्नाथ गा.वि.स. को ९ नं. वडा र बाँधु गा.वि.स. को ८ र ९ नं. वडाहरु समायोजन भई गठन भएको एक नगरपालिका हो । यस नगरपालिकामा जम्मा १० वडाहरु रहेका छन् । यो नगरपालिकाको अक्षांश २२ डिग्री २२ मिनेट ४० सेकेन्ड उत्तरदेखि २९ डिग्री ३९ मिनेट ४० सेकेन्ड उत्तरसम्म र देशान्तर ८९ डिग्री ३२ मिनेट २० सेकेन्ड देखि पूर्वदेखि ८९ डिग्री ४३ मिनेट २० सेकेन्ड पूर्व सम्ममा फैलिएको छ । बाजुरा जिल्लाको पूर्वउत्तर भागमा अवस्थित यो नगरपालिका जिल्ला सदरमुकाम मार्तडी देखि ३८ कि.मि. दुरीमा रहेको छ । सयम सयममा बड्डीगाड, खुल्मीगाड र धुपे खोलामा वर्षायाममा आउने बाढीबाट यो नगरपालिका बढी प्रभावित रहेको छ । बाजुरा जिल्लाको पूर्वउत्तर भेगमा अवस्थित २३२.४८ बर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको बुढीनन्दा नगरपालिकाको भु-आकृति स्वरुप करिव सबैजसो पहाडी भुभाग रहेको छ ।

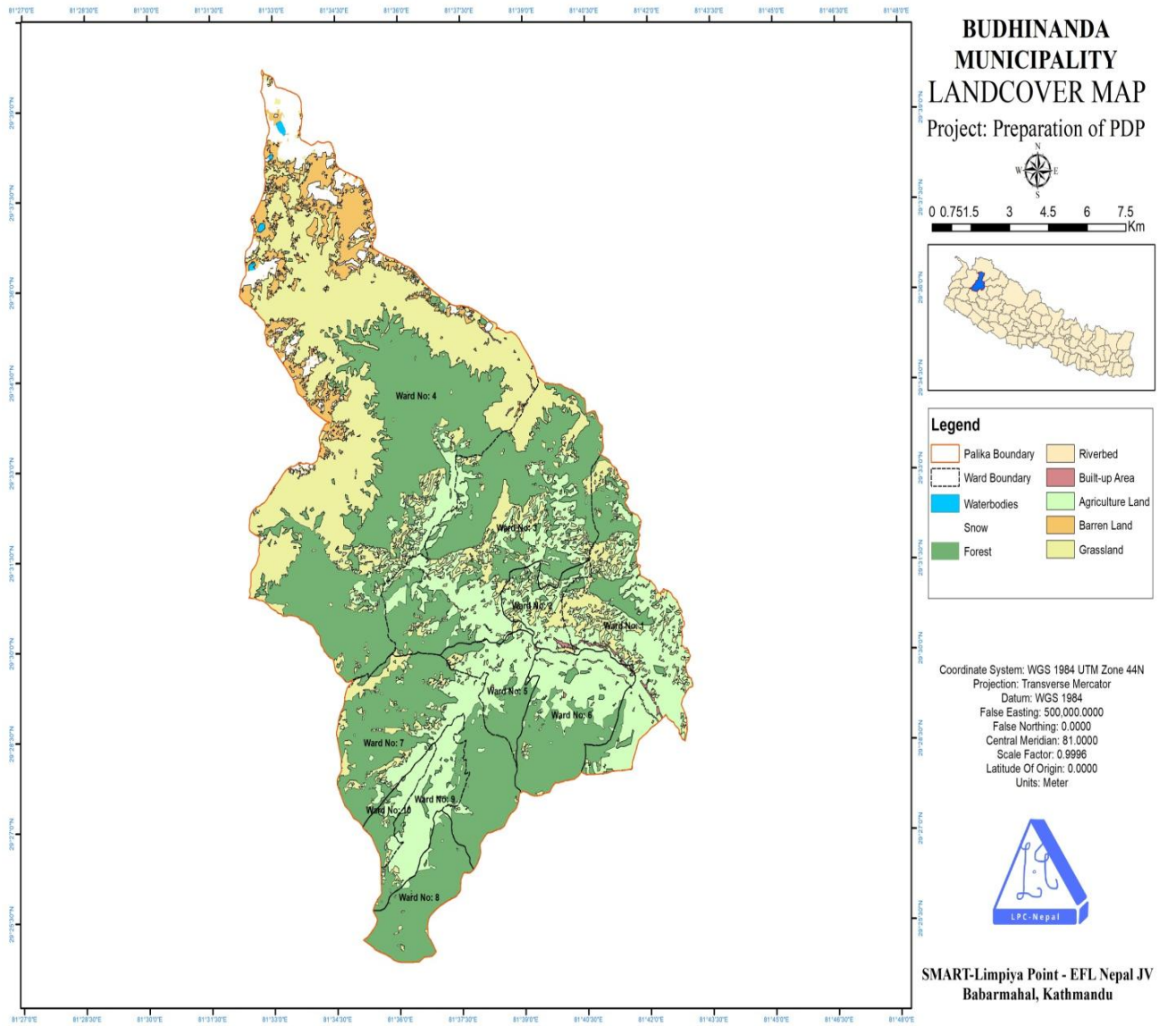

श्रोत: बुढीनन्दा नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना (२०८१/०८२-२०८५-०८६)

बुढीनन्दा नगरपालिकाको भौगोलिक (Geographical) नक्सा

(ख) भू-उपयोग नक्सा :

यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल २३२.४८ बर्ग कि.मि. मध्ये बन क्षेत्र ३९.३ प्रतिशत, चरन क्षेत्र १६ प्रतिशत, कृषियोग्य जमिन ८.४ प्रतिशत, सिंचित क्षेत्र १.३ प्रतिशत, असिंचित क्षेत्र ७.१७ प्रतिशत र अन्य क्षेत्र २७.८ प्रतिशत रहेको छ। पालिकाको भित्र ८४५८ हेक्टर क्षेत्रफल बनको रहेको र सा.बन ३२ र कबुलियत बन २२ वटा रहेकोछ। बनको क्षेत्रबाट प्रत्यक्ष फाईदा लिने घरधुरी संख्या ४३२७ रहेको छ।

श्रोत: बुढीनन्दा नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना (२०८१/०८२-२०८५-०८६)

स्थानिय विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल कार्यढाँचा, बुढीनन्दा नगरपालिका, बाजुरा

(ग) मौसम (वर्षा, तापक्रम) (तालिका वा चित्र) :

बुढीनन्दा नगरपालिका भौगोलिक र जलवायुको हिसाबले विविधता रहेको छ। धुगोल र उचाईको आधारमा यस नगरपालिकालाई ४ भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ।

उष्ण प्रदेशिय जलवायु : बुढीनन्दा नगरपालिकाको उष्ण प्रदेशिय जलवायु ९१० मी. देखि १२०० मी. को उचाई सम्म रहेको छ। यस क्षेत्रमा प्राय चौडापाते पतभर वनस्पतीहरु पाईन्छ। यद्यपि यसको वन एकदमै कम, घट्टो क्रममा छ र सुख्खा खडेरीका कारणले सिउडी प्रजातीका विरुवाहरु देखिन्छ। यसले यी क्षेत्र मरुभूमीकरण तर्फ उन्मुख भएको संकेत गर्दछ।

जलवायु उपोष्ण: यस क्षेत्रको उपोष्ण जलवायु १२०० मी देखि १८०० मी सम्म रहेको छ। यस क्षेत्रमा पाईने अधिकांश कोणधारी जंगल रहेको पाईन्छ। उचाई बढ्दै जादा माथिल्लो भेगमा निगालो, खसु, बाँज, उतिस प्रजाती पाईन्छ।

समशितोष्ण जलवायु: समशितोष्ण जलवायु १८०० मी देखि २३०० मी सम्मको उचाईमा फैलिएको छ। जहाँ जाडो महिनामा कहिले काहि हिउँ समेत पर्ने गर्छ। यस जलवायुले मुख्य गरि कोणधारी तथा मिश्रित पतभर वनको समेत प्रतिनिधित्व गरेको पाईन्छ।

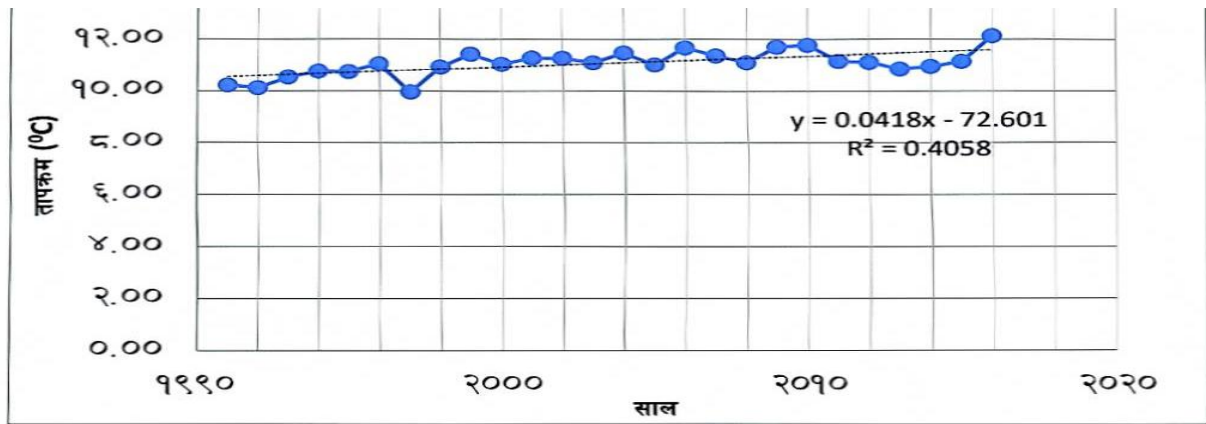
उच्च हिमाली जलवायु: यो हावापानी यस क्षेत्रको २३०० मी भन्दा माथिको उचाइमा पाइन्छ। यस प्रकारको हावापानी भएको ठाउँमा हिउँदको मौसममा प्रयाप्त मात्रामा हिउँ पर्दछ। यो हावापानी गोब्रे सल्लो प्रमुख कोणधारी जंगलको रूपमा रहेको पाइन्छ। अन्य प्रजातिहरु देवदार, धुपी आदि यी बाहेक त्यस क्षेत्रमा पाइने चौडापाते वनस्पति जस्तै खसु, बाभूँ, ओखर, गुरास, उतिस, भोजपत्र र घाँसे मैदान आदि समेत रहेको छ।

तापक्रम: विश्व बैंकको <https://climateknowledgeportal.worldbank> वाट सन् १९९० देखि २०१६ तापक्रमको सूचना तथा तथ्यांकहरु डाउनलोड गरि तापक्रमको विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाको औसत तापक्रम ११.०६ डिग्री सेल्सीयस रहेको देखिन्छ। सो अवधीमा तापक्रमको तथाँकरलाई विश्लेषण गर्दा वार्षिक औषत वृद्धि दर ०.०४२ डिग्री सेल्सीयस रहेको छ जो समग्र नेपालको तापक्रमको वार्षिक वृद्धिदर ०.०५६ ०C भन्दा न्यून रहेको देखिन्छ।

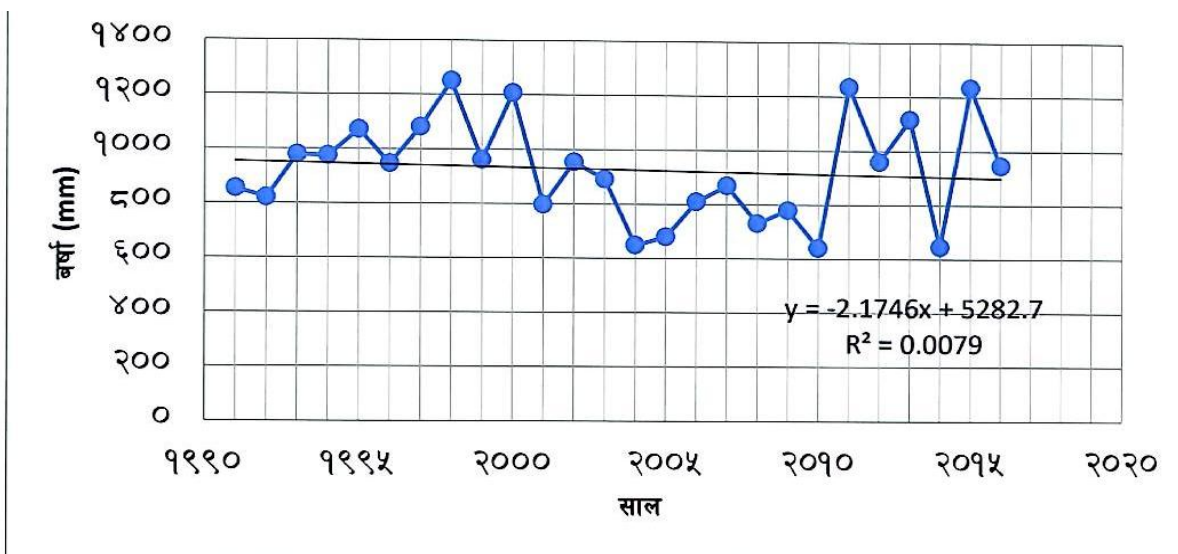

बुढीनन्दा नगरपालिकाको वार्षिक औषत तापक्रम :

वर्षा : विश्व बैंकको <https://climateknowledgeportal.worldbank> बाट सन् १९९० देखि २०१६ सम्मको वर्षातको तथ्यांकलाई विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाको औषत वार्षिक वर्षा ९२६ मिलीमिटर देखिन्छ । यस तथ्यांक अनुसार नगरपालिकाको वार्षिक वर्षाको दरमा -२.१७ प्रतिशत कम रहेको छ । वर्षाको क्रमलाई विश्लेषण गर्दा सन् केहि वर्षहरूमा औषत भन्दा वढी वर्षाहरु भएको देखिन्छ । केहि वर्षहरूमा सन् २०११, २०१३ र २०१५ मा अत्याधिक वर्षाहरु भएको देखिन्छ । यसरी नै हरेक सालको वर्षा मात्रा पनि समान देखिदैन । सन् २०१० देखि अधिकांस वर्षहरूमा औषत भन्दा धेरै पानी परेको देखिन्छ ।

बुढिनन्दा नगरपालिकाको बार्षिक औसत वर्षा :

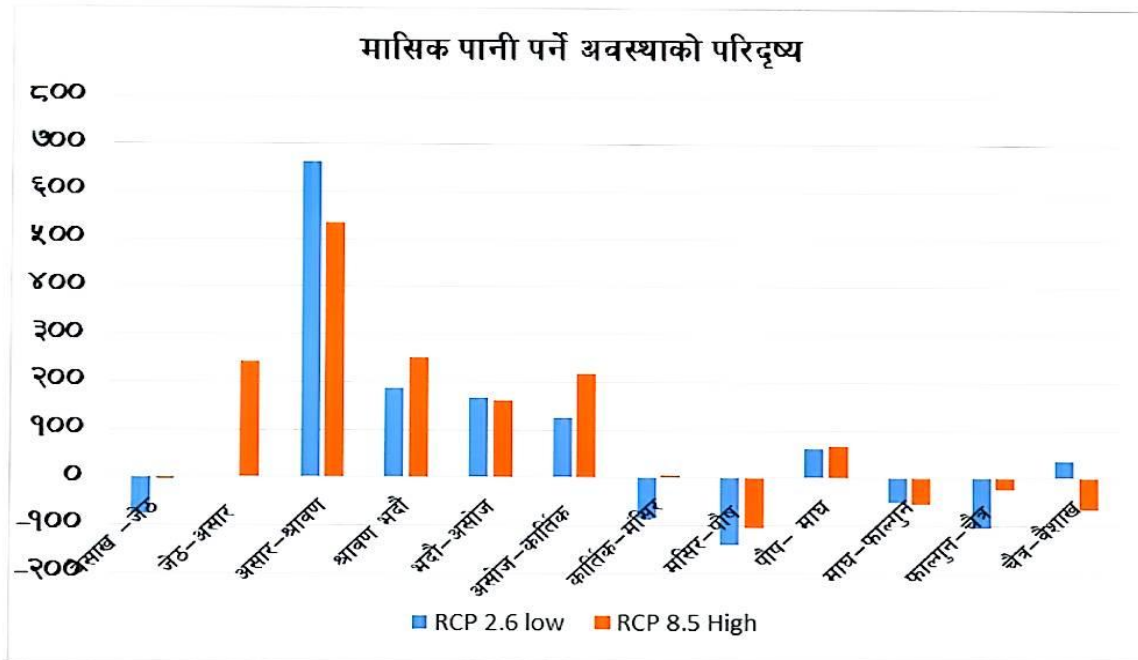
विश्व बैंकको <https://climateknowledgeportal.worldbank> को cesm1_cam5 मोडल प्राप्त भएको सूचना तथा तथ्यांकहरुलाई विश्लेषण गर्दा सन् २०२० देखि २०३९ सम्ममा न्यून उत्सर्जन भएको अवस्थामा (RCP Low 2.6) नगरपालिकाको तापक्रम १.१२६ डिग्री सेल्सियस वृद्धि हुने देखिएको छ। यसरी नै सोही अवधीमा सन् २०२१ देखि २०३९ उच्च उत्सर्जन भएको अवस्थामा (RCP High 8.5) सम्ममा १.२२७ डिग्री सेल्सियस वृद्धि हुने देखाएको छ। तापक्रम वृद्धिका कारणले नगरपालिकाको उच्च र चिसो ठाँउमा कृषि क्षेत्र विस्तार हुन सक्ने, वाली तथा जंगलमा रोगकीरामा वृद्धि हुने, विरुवाहरुको फुल फुल्ने, फल पाक्ने समयमा परिवर्तन हुने, होचो स्थानमा भएका विरुवा जीवजन्तुहरु तथा कितपतंग अग्लो स्थान तर्फ विस्तार हुन सक्नेछ। यसले गर्दा होचो स्थानमा हुनु वाली तथा फलफुलहरु केहि उच्च क्षेत्रमा पनि गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ। यसरी नै सोही मोडल अनुसार प्रक्षेपित कूल वर्षामा न्यून उत्सर्जनको अवस्थामा ३०८.९० मी.मी वढी वर्षा हुने र उच्च उत्सर्जनको अवस्थामा ५१३.७४ मी.मी वढी वर्षा हुने देखाएको छ। यो मोडलबाट दिएको परिदृष्य मौसमी पात्रो विधिबाट स्थानीयहरुले गरेको प्रक्षेपणसंग मेल खाएको देखिन्छ। वर्षा र तापक्रमको भविष्यको अवस्थालाई तालिका-२ मा प्रस्तुत गरिएको छ। नगरपालिकामा वर्षाको मात्रा बढ्ने तर वर्षा हुने दिनहरु कम हुने हुँदा छोटो अवधीमा धेरै पानी पर्ने हुनाले वाढी, पहिरो प्रकोपहरुमा वृद्धि हुने, माटो बग्ने, वालीहरु नष्ट हुने, पानीको गुणस्तर खस्कने तथा भौतिक संरचनाहरुको क्षति हुन सक्ने देखिन्छ। यो मोडलबाट दिएको परिदृष्य मौसमी पात्रो विधिबाट स्थानीयहरुले गरेको प्रक्षेपणसंग मेल खाएको देखिन्छ। वर्षा र तापक्रमको भविष्यको परिदृष्यलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

वर्षा र तापक्रमको भविष्यको परिदृष्य

समय अवधि	प्रक्षेपित औषत वार्षिक तापक्रममा हुने परिवर्तन	प्रक्षेपित कूल वर्षामा हुने परिवर्तन
सन् २०२० देखि २०३९ (RCP low 2.6)	१.१२६७ oC	३०८.९० mm
सन् २०२० देखि २०३९ (RCP High 8.6)	१.२२२७ oC	५१३.७४ mm

सोही मोडल अनुसार सन् २०२१ देखि २०३९ सम्ममा उच्च र न्यून उत्सर्जन हुने अवस्थामा वर्षाको परिदृष्यलाई मासिक रूपमा विश्लेषण गर्दा हिउँदे वर्षाहरु निककै कम हुने देखाएको छ भने मनसुनी वर्षा वढी हुने देखिन्छ । यसरी नै असार श्रावण महिनामा अत्याधिक वर्षा हुने देखाएको छ । समग्रमा पानी पर्ने दिनहरु कम देखिएको छ । दुवै उच्च र न्यून उत्सर्जनको अवस्थामा मासिक वर्षाको परिदृष्यलाई चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

मासिक वर्षाको परिदृष्य

तापक्रममा बृद्धि र वर्षामा आउने परिवर्तनको परिदृष्यले जलवायुजन्य प्रकोपको पुनरावृत्ति हुने र भन गम्भीरता बढ्ने देखिएको छ । यसले गर्दा बुढीनन्दा नगरपालिकाको समग्र आर्थिक, सामाजिक एवं सास्कृतिक अवस्था र विकासका पूर्वाधारमा नकारात्मक असर तथा हानी नोक्सानी हुने आँकलन गर्न सकिन्छ ।

(घ) जलवायु परिवर्तनको प्रवृत्ति :

बाजुरा जिल्लाको भविष्यमा वर्षा तथा तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तनको परिदृष्य नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालयले २०७५ सालमा तयार गरेको जलवायुको परिवर्तित परिदृष्य सम्बन्धि प्रतिवेदन अनुसार बाजुरा जिल्लामा आगामी वर्ष तथा दशकमा वर्षाको मात्रामा बढोत्तरी आउने अर्थात बि स २०७३ देखि २१०२ सम्म RCP 4.5 पद्धती अनुसार ०.१६ प्रतिशत र RCP 8.5 अनुसार ७.२३ प्रतिशतले बढ्ने देखाएको छ। साथै बि स २०७३ देखि २१०२ सम्ममा, बाजुरा जिल्लामा करीब १ डिग्री सेन्टिग्रेडसम्म तापक्रम बढ्ने आँकलन गरेको छ भने यदि विश्वले निकै कम हरित गृह ग्यास उत्सर्जन कम गर्ने बाटो अवलम्बन गरेमा कालिकोट जिल्लामा तापक्रम वृद्धि १.६८ डिग्री सेन्टिग्रेडसम्म बढ्ने प्रक्षेपण गरेको छ। त्यसैगरि, वर्षाको मात्रा बढेता वर्षाका दिनहरु घट्ने, गर्मीका दिनहरु बढ्ने, चिसोको दिन र रात घट्ने आँकलन गरिएको छ। बाजुरा जिल्लाको भविष्यमा वर्षा तथा तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तनको परिदृष्य (Climate Scenarios) हरुलाई तलका तालिकाहरुमा प्रस्तुत गरिएको छ:

बाजुरा जिल्लाको भविष्यमा वर्षा तथा तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तनको परिदृष्य

क्र.स.	विवरण	RCP 4.5		RCP 8.5	
		२०७३-२१०२	२०९३-२१२२	२१७३-२१०२	२०९३-२१२२
१	Change in precipitation % for Kalikot of Nepal from the referance period (2038-2067) वर्षामा हुने परिवर्तन	०.१६	७.२३	५.९८	१२.९
२	Change in Temperature (°C) for Kalikot of Nepal from the referance period (2038-2067) तापक्रममा परिवर्तन	०.९३	१.३३	१.६८	१.०७

(ङ) वर्षामा हुनसक्ने परिवर्तन (Change in Precipitation Indices)

बाजुरा जिल्लामा वर्षामा हून सक्ने परिवर्तनको परिदृष्य

क्र.सं.	जलवायु परिवर्तनका सूचकहरू (Climate Indices)	RCP 4.5		RCP 8.5	
		२०७३-२१०२	२०९३-२१२२	२०७३-२१०२	२०९३-२१२२
१	Change in Very Wet Days (P95) (%) for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067) धेरै ओसिलो दिनहरूमा परिवर्तन	-४.०८	८.१५	१०.१४	१५.३४
२	Change in Extreme Wet Days (P99) (%) for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067) विषम ओसिलो दिनहरूमा परिवर्तन	१२.७१	३३.२६	२२.४२	५०.८८
३	Change in No. of Rainy Days (%) for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067) वर्षाका दिनहरूमा परिवर्तन	-१.७७	-१.७१	-१.१८	-०.३३
४	Change in Consecutive Dry Days (CDD) (%) for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067) निरन्तर सुख्खा हुने दिनहरूमा परिवर्तन	८.०७	४.४८	-४.११	-४.९०
५	Change in Consecutive Wet Days (CWD) (%) for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067) निरन्तर ओसिलो हुने दिनहरूमा परिवर्तन	-१.७६	१.२७	१.५५	३.६६

च) तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तन (Change in Temperature Indices)

बाजुरा जिल्लामा तापक्रममा हून सक्ने परिवर्तनका परिदृष्य

क्र.सं.	जलवायु परिवर्तनका सुचकहरू (Climate Indices)	RCP 4.5		RCP 8.5	
		२०७३-२१०२	२०९३-२१२२	२०७३-२१०२	२०९३-२१२२
१	Change in warm days % for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067) गर्मि दिनहरूमा परिवर्तन	६.३०	८.६२	५.८७	९.१९
२	Change in Warm Nights % for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067)	६.८६	९.७६	८.४४	१.७१

३	Change in Warm Days % for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067) चिसो दिनहरुमा परिवर्तन	-४.७२	-६.०९	-५.०८	-६.७२
४	Change in Cold Nights % for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067) चिसो रातहरुमा परिवर्तन	-४.५१	-५.६४	-५.३१	-७.१८
५	Change in Warm Spell Duration Index (WSDI) % for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067)	९९.३७	१३४.९९	१०८.११	१६५.२४
६	Change in Cold Spell Duration Index (WSDI) % for Kalikot of Nepal from the reference period (2038-2067)	-५९.८६	-७६.६३	-६८.९०	-८८.३०

२.१.२ सामाजिक अवस्था :

(क) वडा तहमा जनसंख्या, घरपरिवारको सङ्ख्या, सङ्घटासन्न वर्ग जस्तै: गर्भवती, सुत्केरी, एकल महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जेष्ठ नागरिक आदि (तालिका)

पारिवारिक जनसंख्या विवरण :

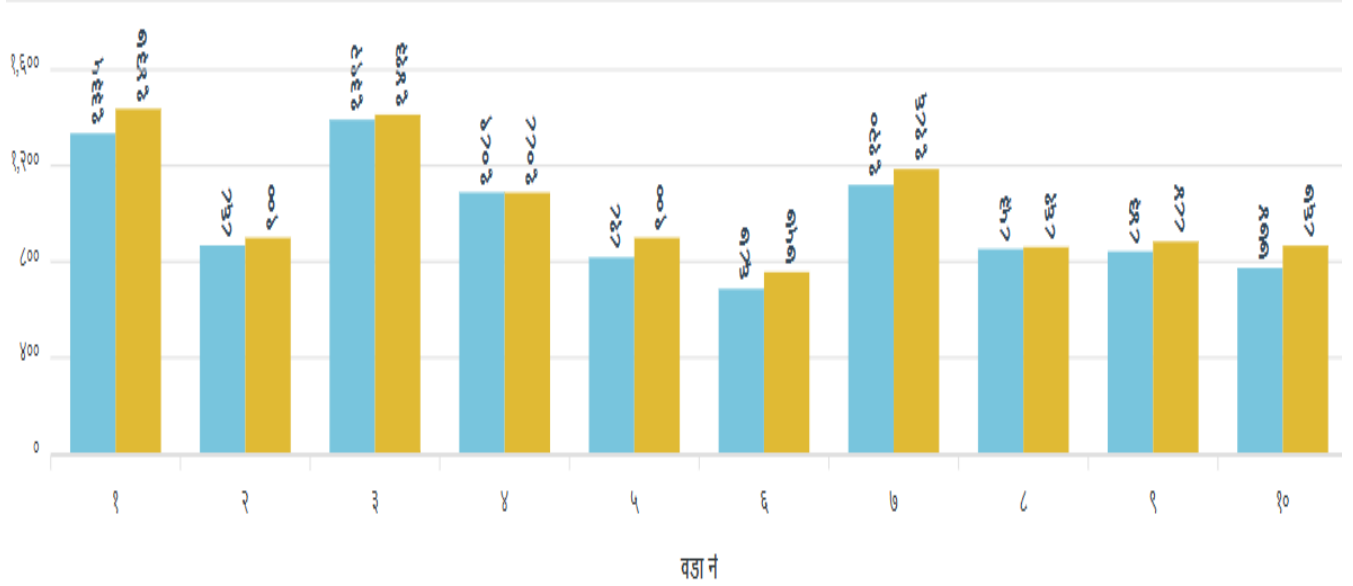
वडा नं	परिवार संख्या	जनसंख्या			परिवारको आकार	लिंग अनुपात
		महिला	पुरुष	जम्मा		
१	६२६	१४३७	१३३५	२७७२	४.४३	९२.९
२	४३८	९००	८६८	१७६८	४.०४	९६.४४
३.	५६१	१४१३	१३९२	२८०५	५	९८.५१

४.	३४१	१०८८	१०८९	२१७७	६.३८	१००.०९
५.	३७०	९००	८१८	१७१८	४.६४	९०.८९
६.	३२०	७५७	६८७	१४४४	४.५१	९०.७५
७.	४६९	११८६	११२०	२३०६	४.९२	९४.४४
८	३४४	८६१	८५३	१७१४	४.९८	९९.०७
९	३२७	८८४	८४३	१७२७	५.२८	९४.३६
१०	३५४	८६७	७७४	१६४१	४.६४	८९.२७
जम्मा		१०२९३	९७७९	२००७२	४.४८	९५.०१

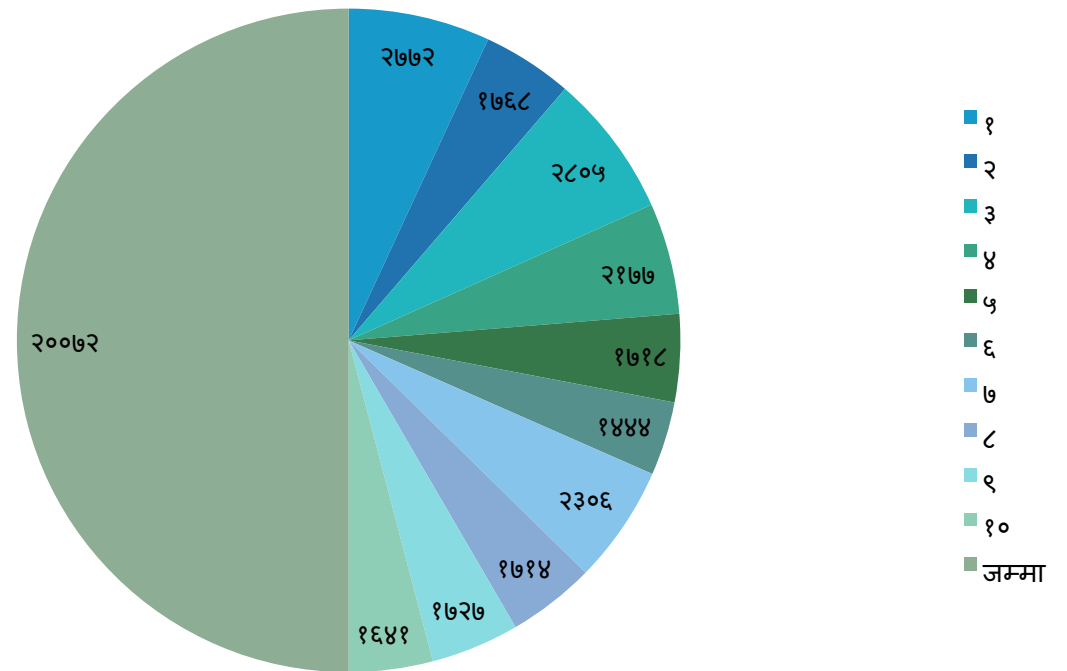
श्रोत: केन्द्रिय तथ्याङ्ग विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

नगरपालिकामा रहेका महिला पुरुष जनसंख्या प्रतिशत :

बुढीनन्दा नगरपालिकाको जम्मा जनसंख्या

उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण :

स्थानिय विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल कार्यढाँचा, बुढीनन्दा नगरपालिका, बाजुरा

क्र.स.	उमेर समुह	महिला	पुरुष	जम्मा
१	०-४	१०९१	११३३	२२२४
२	५-९	११८३	१२१६	२३९९
३	१०-१४	१३००	१३९३	२६९३
४	१५-१९	११०८	९८३	२०९१
५	२०-२४	९९३	७४६	१७३९
६	२५-२९	६४२	६१६	१२५८
७	३०-३४	६३०	५८८	१२१८
८	३५-३९	६६२	५६६	१२२८
९	४०-४४	५०३	४६३	९६६
१०	४५-४९	४६४	३९५	८५९
११	५०-५४	३८९	३८०	७६९
१२	५५-५९	३२९	३३५	६६४
१३	६०-६४	३२३	३२६	६४९
१४	६५-६९	२४३	२५०	४९३
१५	७०-७४	२२३	२२९	४५२
१६	७५-७९	११९	८०	१९९
१७	८०-८४	५०	५७	१०७
१८	८५-८९	१४	१६	३०
१९	९०-९४	१९	४	२३
२०	९५+	८	३	११
जम्मा		१०२९३	९७७९	२००७२

(ख) वडा तहमा रहेका सबै प्रकारका निजी भवनहरूको सङ्ख्या र प्रकार :

बुढीनन्दा नगरपालिका क्षेत्रमा रहेको कुल २००७२ जनसंख्या मध्ये करीब ९१ प्रतिशत आफ्नै घरमा बस्ने गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी, स्वदेशमै अन्यत्र रहेको र विदेश गएकाहरूको प्रतिशत क्रमशः ६.३४ र ३.२३ रहेको छ । दिगो, वातावरण मैत्री, लैंगिक मैत्री फराकिलो भौतिक पूर्वाधारको विकास विना आर्थिक सामाजिक विकास तथा गुणस्तरीय सहज सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता हुन सक्दैन। भौतिक पूर्वाधारको विकासले अन्तर आबद्धता र अन्तर सम्बन्धको विकास तथा विस्तार गरी सो मार्फत आर्थिक सामाजिक विकासको नतिजा हासिल गर्न प्रतक्ष्य योगदान पुग्दछ । जनसंख्याको वृद्धिलाई ख्याल गरी भौतिक संरचनाहरूको निर्माण गर्नु पर्ने देखिन्छ। निजी तथा सरकारी क्षेत्रबाट भौतिक संरचनाहरूको निर्माण गर्दा भुकम्प प्रतिरोधि संरचना बनाउन प्रोत्साहित गर्नु पर्ने छ । यस पालिका भित्रका ८०% भन्दा बढी घर तथा संरचनाहरू भुकम्प प्रतिरोधि नभएकाले यसको व्यवस्थापनमा पालिकाले जोड दिनु पर्ने देखिन्छ । नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका घरहरू

जगको आधारमा हेर्दा ९९.३२ प्रतिशत घरको जग ढुङ्गा, ईटा र माटो प्रयोग भएको देखिएको छ भने ०.४५ प्रतिशत घरमा सिमेण्ट वा ढुङ्गाको प्रयोग देखिएको छ ।

(ग) सार्वजनिक सेवा सुविधा (टेलिफोन, इन्टरनेट, विद्युत, खानेपानी आदि) :

राष्ट्रिय जनगणना तथा घरधुरी सर्भेक्षण २०७८ अनुसार नगरपालिकामा सबैभन्दा बढी ८९.१ प्रतिशत घरपरिवार ले दाउरा, ८.२ प्रतिशत घरपरिवारले एल पि ग्यास, २.६ प्रतिशत घरपरिवारले बायो ग्यास, ०.०५ प्रतिशत घरपरिवारले मट्टितेल र ०.०५ प्रतिशत प्रयोग गर्ने गर्दछन्। नगरपालिका क्षेत्रमा बत्ती बाल्ने प्रयोजनका लागि विद्युतको उपयोग मुख्य देखिएको छ । नगरपालिका क्षेत्रमा कुल ८५.९३ प्रतिशत घरधुरीमा विद्युत सुविधा उपयोग भैरहेको छ भने अन्य इन्धनको रूपमा सोलारको प्रयोगकर्ता ११.०९ प्रतिशत घरधुरी रहेका छन् । हाल सम्म कुनै पनि वडाहरूमा राष्ट्रिय बिद्युत प्रसारण लाइन बाट बिद्युत सेवा पुगेको अवस्था छैन बुढीनन्दा नगरपालिकाको वडा नं. ४ कुरुखोला,बडिगाड वडा नं.५ को चाटाबगर र वडा नं.६ को कोटिला, वडा नं ३ चुकीरुख, वडा २ बड्डीगाड, वडा नं १ माचकूलो, पिपलडाली, स्थानहरूमा ९ वटा लघु जलविद्युत् आयोजनाहरूबाट करिब ३४७ किलोवाट बराबर क्षमताको विद्युत् उत्पादन हुने गरेको देखिन्छ । नगरपालिका का सबै वार्डहरूमा राष्ट्रिय बिद्युत प्रसारण लाईनको बिद्युतिकरण तथा विस्तारको लागि तार तथा पोलहरूको व्यवस्था गर्ने र भएका बिद्युतिकरणको स्तरोन्नतिको योजना रहेको छ ।

बिभिन्न व्यवसाय संचालन तथा औद्योगिकरणका लागि आवश्यक क्षमताको विद्युत् लाईन जडान हुन आवश्यक छ जुन आर्थिक वृद्धि र रुपान्तरणको एक महत्वपूर्ण साधन हो तसर्थ भौतिक पुर्वाधारको विकासको लागि सर्व सुलभ र दिगो विद्युत आपूर्ति अनिवार्य शर्त हो । हाल यसपालिका भित्र बिभिन्न ९ स्थानबाट वैकल्पिक लघु जलबिद्युत बाट करिव ३४७ किलोवाट बिद्युत निकालि संचालनमा आएको छ । राष्ट्रिय प्रसारण लाईनको बिद्युत प्रसारण, भएका लाईन विस्तार तथा सुधार, ट्रान्सफर्मरको स्तरोन्नती तथा नयाँ ट्रान्सफर्मर जडान गर्नुपर्ने र सौर्य उर्जा जस्ता अन्य वैकल्पिक ऊर्जाबाट विभिन्न उद्योग तथा व्यवसाय, सिंचाई आयोजना, खानेपानी आयोजना समेत सञ्चालन गर्न सकिन्छ। यस नगरपालिकामा अल्पकालिन रूपमा सौर्य उर्जा र बायो ग्याँसलाई तथा दीर्घकालीन रूपमा जलविद्युत ऊर्जालाई जोड दिनु आवश्यक छ । नगरपालिका क्षेत्रमा बत्ती बाल्ने प्रयोजनका लागि विद्युतको उपयोग मुख्य देखिएको छ । कुल ८५.९३ प्रतिशत घरधुरीमा विद्युतको उपयोग भैरहेको छ भने अन्य इन्धनको रूपमा सोलारको प्रयोगकर्ता घरधुरी ११.०९ प्रतिशत रहेका देखिन्छन ।

यस नगरपालिकामा उपलब्ध सेवा सुविधा हेर्दा हाल इन्टरनेट सेवाको प्रयोग गर्ने जनसंख्या ३० प्रतिशत, मोबाइल बैंकिङ्क को सुविधा लिने जनसंख्या १५ प्रतिशत, इ सेवा प्रयोगकर्ता ५ प्रतिशत र पत्रपत्रिका, रेडियो र बिभिन्न केवल नेटवर्क बाट टेलिभिजन प्रयोगकर्ताको संख्या पनि बढ्दो छ । नगरपालिका क्षेत्रमा मोबाइल प्रयोग गर्ने जनसंख्या धेरै नै छ । नेपाल टेलिकम तथा एनसेल कम्पनिहरु ले मोबाइल र इन्टरनेट सेवाहरु प्रदान गर्दै आईरहेका छन् भने उद्यम व्यवसायमा सूचना प्रविधि प्रयोग गर्नेहरु करिब २ प्रतिशतको हाराहारी रहेको, ईलाका हुलाक कार्यालय, दूरसंचार टावर र सामुदायिक रेडियो स्टेसन बुढीनन्दा पनि संचालनमा रहेका छन् ।

यस नगरपालिकामा उपलब्ध सेवा सुविधा हेर्दा ८२.८० प्रतिशत घरधुरीले मोबाइल र ३९.२८ प्रतिशत घरपरिवारले रेडियोजस्ता सुविधाको उपयोग गरेको देखिन्छ । साथै ४५ प्रतिशत व्यक्तिहरु डाटा तथा वाईफाईको माध्यमबाट नेटको सेवा प्रयोग गरि रहेका छन् । टावरको क्षमता तथा यसको समस्या पहिचानको लागि पहल गर्ने, इन्टरनेट सेवाको पहुँच बढाउनुको साथै अन्य सूचना तथा संचार सुविधाको विकासलाई बढोत्तरी गर्ने कार्यक्रम तय गरिएका छन् । पालिकाका सबै बडा कार्यालय इन्टरनेट सेवा विस्तार गरिएको छ । यस नगरपालिकामा बेवसाइट मोबाइल एप्स, ग्रुप म्यासेज र विभिन्न प्रकारका सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तथा सफ्टवेयर जडान ई शासन सञ्चालन र सेवा प्रवाहलाई विद्युतीय प्रणालीमा आधारित बनाउँदै लग्ने प्रयास पनि गरिएको छ ।

नेपालले लिएको दिगो विकासको लक्ष्य अन्तर्गत गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य समुन्नत समाज, लैङ्गिक समानता, स्वच्छ खानेपानी र असमानता न्यूनीकरणलाई समेत समावेश गरिएको छ । खानेपानी तथा सरसफाइको क्षेत्रमा संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको उच्च प्राथमिकता रहेको छ । प्रदेश सरकारको प्रथम पंचवर्षिय (आवधिक योजना) अनुसार ८६.५३% जनसंख्याको पहुचमा स्वच्छ खानेपानी पुगेको छ भने, यहि आवधिक योजना भित्र सबै मानविय वस्तिमा आधारभुतस्तरको खानेपानी पुगाउने कार्यनीति अवलम्बन गरेको छ । अन्त्य सम्मामा ९९% जनसंख्यालाई आधारभूत स्तरको र ३०% जनसंख्यालाई उच्च मध्यमस्तरको खानेपानीको सुविधा पुर्याउने प्रदेश सरकारको लक्ष्य लिएको छ

नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका कुल ३५१८ घरपरिवारमध्ये सबैभन्दा उच्च ३२२७ (९१.७३ प्रतिशत) घरपरिवारले सार्वजनिक धाराको पानी उपयोग गर्दछन् । घरमै धाराको पानी उपभोग गर्ने घरपरिवार १४८ रहेको छ भने अधिकांस बस्तिमा सहज रुपमा खानेपानी को पहुच रहेको अबस्था छ । कोल्टी बजारको खानेपानीको समस्या ढलनिकासको दिर्घकालीनरुपमा समाधान गर्नकालागि बृहतखानेपानी योजना र ढलनिकासको व्यवस्था, नगरपालिकाभित्र उपयुक्तठाउको छनौटगरी डम्पिडसाईडको निर्माण गर्ने, प्रत्येक वार्डमा सरसफाई सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने लक्ष्य पालिकाले अवलम्बन गरेकोछ ।

सडक तथा यातायातका पूर्वाधारको विकासलाई अन्तरसम्बन्ध विकास तथा विस्तार गरी सो मार्फत आर्थिक-सामाजिक विकासको नतिजा हासिल गर्न प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउदछ। नगरपालिकाको विकास प्रयासलाई योजनावद्ध र व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गरी दिगो सुधार गर्न भौतिक पूर्वाधार विकासले विकास प्रतिफलको प्रवेशद्वारको रुपमा कार्य गर्दछ ।

यस पालिकामा १८ कि.मि. सडक रहेको छ र सबैजसो वडाको अधिकांस बस्तिहरुमा कच्ची सडक पुगेको तथा पालिकाको भुभाग भएर जिल्लाका अन्य क्षेत्र संग जोडने सडक रहेको छ । यसका साथै केहि बस्तिहरुमा गोरेटो बाटो रहेको छ र सडक बिस्तार गर्न पक्की तथा ग्राभेल सडक निर्माण का लागी संभावना प्रशस्त रहेको छ । यस नगरपालिका भित्रका बिभिन्न बस्तिहरु जोड्नको लागी १३ वटा झोलुंगे पुल, ८ वटा काठको पुल समेत रहेका छन्।

२.२. प्रकोप, सम्मुखता, सङ्घटासन्नता, क्षमता र जोखिमको विश्लेषण :

यस बुढीनन्दा नगरपालिकाका मानिसहरु भूकम्प, बाढी, पहिरो, खडेरी, असिना, आगलागी, महामारी, हावाहुरी, सडक दुर्घटना आदी विभिन्न किसिमका प्रकोपहरुबाट प्रभावित रहेका छन् ।

क) भूकम्प : भूकम्पिय जोखिमको हिसावले विश्वमा नै नेपाल ११ औं स्थानमा रहेको छ । यस नगरपालिकामा पनि अग्ला तथा कच्चि घरहरु प्रसस्त रहेकाले भूकम्पिय जोखिम रहेको छ । नेपालमा वि.स. २०७२ सालमा गएको महा भूकम्पको धक्का महसुस भएको थियो भने २०८० कार्तिकमा जाजरकोट केन्द्र बिन्दु भएर गएको भूकम्प लगायत पश्चिम क्षेत्रमा गएको पटक पटकको भूकम्पले केही कच्चि घरहरुलाई आशिक क्षति गरेको छ ।

ख) बाढी : कर्णाली नदी, बडीगाड खोला, खुल्मीगाड खोला र धुपे खोलाको बाढीको विपद्बाट प्रभावित समुदायलाई शिघ्र उद्धार तथा राहत सेवा पुऱ्याउन विगत देखि नै क्षेत्रगत अवधारणामा आधारित भएर योजना बमोजिम प्रतिकार्यका गतिविधिहरु संचालन भैरहेका छन् । विगतका वर्षमा कर्णाली नदी तथा अन्य बडीगाड खोला, खुल्मीगाड खोला र धुपे खोलामा आएको बाढीबाट यस नगरपालिकाको वडा नं. १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८ र ९ मा असर परेको थियो । विशेष गरी वडा नं. १ को पिपलडाली, जैसाल, रावतवाडा, सेरकोट, मुलेरा, पाटौला, हरिकवल को बाढीले ५०० घरधुरी र ५०० रोपनि खेतबारी, वडा नं. २ को कोल्टि बजार जिउलोका १००० रोपनि खेतबारी, वडा नं. ३ सिलाजु देखि जैला सम्म र फुवा देखि कालगोडी सम्म २३० घरहरु, वडा नं. ४ भावन देखि परिया सम्म र चाम्पाटा देखि सिलाज सम्मका १५० घर, वडा नं ५ को चाटाबगर देखि दानसांगु सम्म ४० घरहरु र ८ रोपनि जमिन, वडा नं. ६ दैया, लक्ष्मि गाउंका ३५० घरधुरीहरु र १५० रोपनि खेतबारी, वडा नं ७ पहिलसेरा, खड्काबाडा, कालेगाडेका १३० घरधुरी, वडा नं. ९ वगरखोलाका ६० घरधुरीहरु र ५०० रोपनि खेतबारी, वडा नं. १० को नागाचौर, नरिघाट, घटेचौर, ओलिसिन २० रोपनि जमिन बाढीको जोखिम क्षेत्रको रुपमा रहेको छ ।

ग) पहिरो : पहिरोको घटना र यसको पुनरावृत्ति सम्बन्धी तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा यस जिल्लामा एक मुख्य प्रकोपको रुपमा रहेको पाईन्छ । पहिरो पहाडी जिल्लामा वर्षाको समयमा प्रायः नियमित रुपमा घटिरहने घटना हो भने हिउँदमा सुख्खा पहिरो पनि आउने गर्दछ । पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा भिरालो जमिन भएका कारण खेतबारी र वस्तीहरु यस प्रकोपको सम्मुखतामा (Exposure) रहेका छन् । पहिरोले विशेषगरी वर्षायाममा सडकहरुमा क्षति पुग्दा यातायात संचालनमा अवरोध सृजना भई सडक दुर्घटनामा समेत बृद्धि हुने गरेको छ । प्राविधिक हिसावले वातावरणीय सु- विचार र प्रभाव मूल्याङ्कन नगरी निर्माण गरिएका भौतिक संरचनाले गर्दा पहिरोका घटनाहरुमा बृद्धि भइरहेको छ । पहिरोले यस नगरपालिकाका सबै वडाहरुमा असर गरिरहेको छ । पहिरोबाट विशेषगरी वडा नं. २ को कोल्टि बजार क्षेत्रको दलित बस्तिका १०० घरधुरी, वडा नं. ३ को चोलु, डोगडेबाडा, भुलेना, टांका, दुल्नाटोल, मेल दुस्का पहिरोबाट १५० घरधुरीहरु, वडा नं. ४ ताडीडोडा टोल देखि चम्लाय सकुराली पहिरोबाट २०० घरहरु, वडा नं. ५ को विसैन देखि चाटाबगर सम्मको पहिरोले र बुढाखरकको बस्ति ४० घरधुरीहरु, वडा नं. ६ को खाडगडा को ८ वटा घर र ७० रोपनि जमिन, वडा नं. ७ को खड्काबाडा, पहिलसेरा, जेढारीवाडा ६० घरधुरीहरु, वडा नं. ८ को विरेकोट पहिरोबाट ३० घरहरु, वडा नं. ९ को चुकनेडीमा १००० रोपनि जग्गा जमिन र वडा नं. १० को भुलीसल्लाबाट पाण्डुसेन गाउँ सम्म ३० घरपरिवार जोखिममा रहेको छ ।

घ) खडेरी : जलवायू परिवर्तनका कारण पहिलेको तुलनामा हाल खडेरीको संख्यामा बृद्धि भएको छ । जसले गर्दा बाली नालीहरुमा पानीको अभाव भै जिविकोपार्जनमा असर पारेको छ । जसले गर्दा कृषिमा आश्रित मानिसहरु प्रभावित हुने गरेका छन् । विशेष गरी खडेरीले वडा नं. १, २, ३, ४, ५ र ६ वडाको खेतियोग्य जमिनमा असर गरेको छ साथै अन्य वडाहरुमा असर गर्ने गरेको छ ।

ङ) असिना : जलवायू परिवर्तनका कारण पहिलेको तुलनामा हाल असिनाको संख्यामा बृद्धि भएको छ । जसले गर्दा खेतिवालीमा असर परेर जिविकोपार्जनमा समेत प्रभाव परेको छ । असिनाले १० वटै वडाको खेतीवालीमा असर गर्ने गरेको छ ।

च) आगलागी : यस जिल्लामा साथै यस पालिकामा बाँडा प्रणालीमा आधारित वसोवास, घनाबस्ती, असावधानीपूर्वक आगोको प्रयोग, बिद्युत सट, जंगलमा आगो लगाउदा नयां घांस पलाउंछ भन्ने चलन आदिका कारणले गर्दा आगलागीका घटनाहरु दिनानुदिन बढ्दै गएको पाइन्छ । आगलागीका घटनाहरु धेरैजसो जंगल आसपास तथा घनाबस्ती भएका क्षेत्रहरुमा हुने गरेको तथ्यांकले देखाउछ । यस नगरपालिकाका वडा नं. ६, ७, ८, ९ र १० मा आगलागीका कारण प्रत्येक वर्ष असर गरिरहेको छ । साथै अन्य वडा पनि आगलागीको जोखिममा रहेका छन् ।

छ) महामारी : चीनको हुवान प्रान्तबाट डिसेम्बर २०१९ देखि शुरु भई हाल विश्वभरी महामारीको रुपमा फैलिरहेको कोरोना भाइरसले यस पालिकालाई पनि आक्रान्त बनाएको थियो साथै समुदायमा सरसफाईको कमीले गर्दा फाडापखाला, आंखा पाक्ने रोगले समय समयमा महामारीको रुप लिने गरेको छ । विशेष गरी वडा नं वडा नं. १ र २ मा महामारीले असर गरेको छ ।

ज) हुरीवतास : जलवायू परिवर्तनका कारण पहिलेको तुलनामा हाल हावाहुरीको संख्यामा बृद्धि भएको छ । जसले गर्दा कच्चि घर, फुसको छाना भएका तथा टिनका छाना भएका घरधुरीहरु प्रभावित हुने गरेका छन् । हुरीवतासले विशेष गरी वडा नं. ६, ७, ८, ९ र १० मा असर गर्ने गरेको छ ।

झ) चट्याङ : यस जिल्लामा साथै यस पालिकामा चट्याङ्ग एक प्राकृतिक प्रकोपको रुपमा रहेको छ जसबाट वर्षेनी धनजनको क्षति हुने गरेको छ । हिमाली क्षेत्र भएकोले चरीचरनका लागि लगेका भेडा बाखा, गाई वस्तुहरु र गोठालाहरुलाई चट्याङले प्रभाव पार्ने गरेको छ ।

ञ) सडक दुर्घटना: हाल नयां प्रकोपको रुपमा सडक दुर्घटना पनि देखिएको छ । कच्चि मोटरबाटो तथा अपटेरो मोटरबाटोका कारण विशेष गरी वडाहरु वडा नं. १, २, ३, ४, ५ र ६ सडक दुर्घटना हुने गरेको छ । जसले गर्दा वडा नं. १, २, ३, ४, ५ र ६ का मानिसहरु वढी प्रभावित हुने गरेका छन् ।

२.३. ऐतिहासिक समयरेखा : (विगत ३० वर्षको विवरण राखिएको छ)

बुढीनन्दा नगरपालिकामा विगतमा कुन प्रकोपबाट कस्तो विपत्ति परेको थियो भन्ने जानकारी लिन विपद्को ऐतिहासिक समयरेखा तयार गरिएको छ । यसबाट प्रकोपको दोहोरिने प्रवृत्ति, त्यसले पुऱ्याउने भौतिक, सामाजिक, आर्थिक, मानवीय वा प्राकृतिक क्षति तथा प्रभावको बारेमा जानकारी एकीकृत गरिएको थियो । ऐतिहासिक समयरेखा तयार गर्दा स्थानीय विपद् तथा जलायु उत्थानशिल समिति समुदायका अग्रज व्यक्तित्व र ज्येष्ठ नागरिकहरूसंग छलफल तथा अन्तर्क्रिया गरिएको थियो ।

बुढीनन्दा नगरपालिका क्षेत्रको ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रमा भुकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, हावाहुरी, पशुरोग र महामारी (दादुरा, हैजा, भाडापखाला) ले क्षति गरेको पाइन्छ । यस ठाउँका लागि बाढी र पहिरो सबैभन्दा ठुलो प्रकोपको रूपमा रहेको छ । बाढी र पहिरोले विभिन्न समयमा गरी नगरपालिकाको वडा नं. १, २, ४, ५, ६ र ८ मा अवस्थित घर परिवारलाई हरेक वर्ष असर गरेको देखिन्छ । त्यस क्षेत्रमा बाढी र पहिरोले घरहरु, खेत, बालीनाली नोक्सानी, पशु चौपाया, जमिनमा क्षतिका साथै मानवीय क्षति समेत गरेको पाइन्छ । यसैगरी आगलागीबाट पनि यस क्षेत्रका मानिसहरु प्रभावित भएको देखिन्छ । आगलागीबाट जंगल नजिकका वडाहरु ६, ७, ८, ९ र १० वडाका मानिसहरु प्रभावित भएका छन् । हावाहुरीले पनि विभिन्न समयमा असर गरेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाका वडा नं. ७, ८ र १० मा असर गरेको देखिन्छ । गोरखा केन्द्र बिन्दु भएर बि.स. २०७२ सालमा गएको भुकम्प र जाजरकोट केन्द्र बिन्दु भएर २०८० सालमा गएको भुकम्पले तथ पश्चिम क्षेत्रमा गएको विभिन्न पटकको भुकम्पले यस नगरपालिकाका सबै वडाहरुमा क्षति गरेको छ । यस नगरपालिकामा विभिन्न समयमा चट्याड र हिमपातले पनि असर गरेको देखिन्छ । चट्याड र हिमपातले विशेष गरी वडा नं. ४, ५ र ६ मा असर गरेको देखिन्छ । महामारी र पशुरोगले ले पनि यस नगरपालिकामा असर पारेको देखिन्छ । महामारी र पशुरोगले नगरपालिकाको वडा नं. १, २, ४ र ६ मा विशेष गरी असर गरेको देखिन्छ । यस ऐतिहासिक विवरणलाई विश्लेषण गरेर हेर्दा आगामि दिनमा पनि भुकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, हावाहुरी, चट्याड र हिमपात पशुरोग र महामारीले असर गर्न सक्ने देखिन्छ ।

क्र.स.	मिति	प्रकोपको प्रकार	स्थान	क्षतिको बबरण
१.	२०५१	हैजा	कोटिला	५ जनाको मृत्यु
२.	२०५३	खडेरी	कोल्टी	१५०० रोपनि जग्गा बाँझो भएको
३.	२०५८	भुकम्प	कोल्टी	२२ घर चर्केको
४.	२०६०	पशुरोग	कोल्टी	२०० पशु चौपायहरुको मृत्यु
५.	२०६४	बाढी	कोल्टी बगर	२०० रोपनि जग्गा बगाएको
६.	२०६४	बाढी	कोल्टी बजार	१२ घर प्रभावित

७.	२०६५	पहिरो	कोल्टी	३ जनाको मृत्यु, २ वटा पुल बगाएको, लाखौ बरावरको घर खेतबारीको नोक्सान
८.	२०६७	आगलागी	वडा नं. ६	८ घर पुर्ण क्षति
९.	२०६९	बाढी, पहिरो	बांधु, पिपलडाली	७ जनाको मृत्यु, ४२ घर पुर्ण क्षति, १२५ घर आशिक क्षति, ५० वटा गाई भैसी, १२५ बाखा २०० कुखुरा हांसको मृत्यु
१०.	२०७२	चट्याड	कोटीला	१० घरमा क्षति र १० वटा बाख्रो मृत्यु
११.	२०७२	भुकम्प	सवै वडा	केही कच्चि घर चर्केका
१२.	२०७२	बाढी, पहिरो	कोल्टी	३ जना पुरिएर मृत्यु
१३.	२०७५ वैशाख	हावाहुरी	वडा नं. १०	१० वटा घरको छाना उडाएको
१४.	२०७५ जेष्ठ	हेलिकप्टर दुर्घटना	कोल्टि	१ जना को मृत्यु
१५.	२०७५ वैशाख	हावाहुरी	वडा नं. ६	घरको छाना उडाएको
१६.	२०७५ वैशाख	हावाहुरी	वडा नं. ८	घरको छाना उडाएको
१७.	२०७५ असार	बाढी, पहिरो	वडा नं. ४	घर भत्केका
१८.	२०७६ साउन	बाढी, पहिरो	वडा नं. ७	घर र अन्नपात क्षति
१९.	२०७६ साउन	बाढी, पहिरो	वडा नं. ८	घर र अन्नपात क्षति

२०.	२०७६ असार	आगलागी	वडा नं. ८	१ घरमा रहेको अन्नपात, तत्ता कपडा आदी क्षति भएको
२१.	२०७६ असार	बाढी, पहिरो	वडा नं. ५	२ तले कच्चि घर भत्केको
२२.	२०७६ असार	बाढी, पहिरो	वडा नं. २	२ कच्चि घर भत्केको
२३.	२०७६ असार	बाढी, पहिरो	वडा नं. २	२ तले कच्चि घर भत्केको
२४.	२०७६ साउन	बाढी, पहिरो	वडा नं. ५	२ तले कच्चि घर भत्केको
२५.	२०७६ साउन	बाढी, पहिरो	वडा नं. ५	२ तले ४ कोठे घर भत्केको
२६.	२०७६ भाद्र	आगलागी	वडा नं. १०	१ तले ३ कोठे घर नस्त भएको
२७.	२०७६ पुष	हिमपात	वडा नं. ५	२ तले कच्चि घर भत्केको
२८.	२०७६ माघ	आगलागी	वडा नं. ७	२ तले घर क्षति भएको
२९.	२०७९ पाल्गुण	भुकम्प	वडा नं. १	१० घर पुर्ण क्षति

२.४. प्रकोपको स्तरीकरण :

प्रकोप संकटासन्नता तथा क्षमताको विश्लेषण अन्तर्गतको महत्वपूर्ण औजार प्रकोप पहिचान तथा स्तरिकरण अनुसार बुढीनन्दा नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था, उपलब्ध क्षमता र संकटासन्नताका आधारमा प्राय सबै वडा तथा समुदायका प्रकोपहरु मिल्दा जुल्दा छन् । वडाहरुको संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणको समयमा गरिएको समुदायसंगको छलफल तथा सूचना र सोही अवसरमा तयार गरिएको वडाको जोखिम नक्सांकनको आधारमा १० वटै वडाको प्रकोप स्तरीकरणलाई बुढीनन्दा नगरपालिकाको योजना तर्जुमा कार्यशालामा सहभागी समुदायका प्रतिनिधिहरुको समेत छलफलबाट समग्र नगरपालिकाको प्रकोपलाई निम्नानुसार स्तरीकरण गरिएको छ । बुढीनन्दा नगरपालिकाको विपद्को ऐतिहासिक विवरण, समुदायको अनुभव, वर्तमान जोखिमको अवस्था र संकटासन्नताको आधार, प्रकोप तथा यसका जोखिमहरु र जलवायू परिवर्तनको प्रभावलाई विश्लेषण गर्दा मुख्य रूपमा भूकम्प, बाढी, पहिरो, खडेरी, असिना, आगलागी, महामारी, हावाहुरी, सडक दुर्घटना र चट्याङ जस्ता प्रकोपको जोखिम बढी रहेको पाइन्छ भने विभिन्न वाली तथा पशुरोगहरु समेतले जनजिवन प्रभावित गर्ने रहेको छ । भुकम्पलाई पहिलो प्रकोपको रूपमा राखिएको छ भने विगतका घटना र भविष्यमा हुन सक्ने जोखिमताको आधारमा बाढी दोस्रो जोखिमका रूपमा लिइएको छ । त्यसै गरी पहिरो तेस्रो

समस्याका रूपमा स्तरिकरण भएको छ । खडेरी र असिनाले प्रत्येक वर्ष दुखः दिइरहेको हुनाले क्रमसः चौथो र पाचौ नम्बरमा स्तरिकरण गरिएको छ । एतिहासिक बिबरण हेर्दा साथै समुदायमा पारेको समस्याको आधारमा आगलागीलाई छैटौ प्रकोपको रूपमा स्तरिकरण गरिएको छ । समुदायमा सरसफाईको कमीका कारण भाडापखाला, हैजा, कोरोना भाइरस जस्ता महामारीले पटक पटक दुखः दिएको हुनाले सातौ नम्बरमा स्तरिकरण गरिएको छ भने महामारी तथा स्वास्थ्य समस्याहरुमा आंखा पाक्ने रोग, भाडा पखला र दिर्घरोग पनि रहेका छन् । जलवायू परिवर्तनका कारण देखिएका चट्याड र हावाहुरी लाई क्रमसः आठौँ र नवौँ नम्बरमा स्तरिकरण गरिएको छ । यस पालिकामा कच्च तथा अपटेरो बाटो भएका कारण पटक पटक सडक दुर्घटनाहरु र हवाई दुर्घटनाहरु पनि भएका छन् । सडक दुर्घटनालाई दशौ नम्बरमा स्तरिकरण गरिएको छ । नेपालको भौगोलिक अवस्थिती, नेपालको विगतको अनुभव र भविश्यमा हुन सक्ने सम्भावनाको आंकलन र नेपाल सरकारको नीतिगत व्यवस्था अनुसार भूकम्पको जोखिमलाई स्तरिकरणमा नराखिएता पनि यस जोखिमलाई पहिलो जोखिमको रूपमा लिइएको छ । समुदायमा खानेपानी समस्या र सिंचाइको समस्या, पशुपक्षिमा लम्पी स्किन, पि.पि.आर. जस्ता रोगहरु र फलफूलमा लाग्ने कालो तुसारो रोग स्तरिकरण नगरिएता पनि हाल आएर प्रकोपको रूपमा देखिएको छ ।

प्रकोपको स्तरिकरण यस प्रकार गरिएको छ :

प्रकोप	वाढी	पहिरो	असिना	खडेरी	आगलागी	चट्याड	महामारी	सडक दुर्घटना	हावाहुरी
वाढी		वाढी	वाढी	वाढी	वाढी	वाढी	वाढी	वाढी	वाढी
पहिरो			पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो
असिना				खडेरी	असिना	असिना	असिना	असिना	हावाहुरी
खडेरी					खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
आगलागी						आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी
चट्याड							महामारी	चट्याड	हावाहुरी
महामारी								महामारी	महामारी
सडक दुर्घटना									हावाहुरी
हावाहुरी									
प्राप्तांक	८	७	४	६	४	१	३	०	३
स्तर	१	२	४	३	५	८	६	९	७

२.५. संकटासन्नताको स्तरिकरण :

बुढीनन्दा नगरपालिकामा रहेको क्षमताका अभावका कारण विभिन्न वडा, समुदाय तथा बस्तीहरूमा भिन्न भिन्न प्रकारका संकटासन्नताहरू रहेको पाईन्छ। बहुप्रकोपको सम्मुखतामा रहेका विभिन्न वडाहरूमा रहेको संकटासन्नताको तत्वलाई विश्लेषण गर्दा भौतिक, सामाजिक र धारणागत संकटासन्नताहरू रहेको पाईन्छ भने प्रकोपगत संकटासन्नता अनुसार जोखिमको अवस्था पनि फरक फरक रहेको छ। कमजोर भौतिक संरचनाको निर्माण, भवन निर्माण आचार संहिता नहुनु, पूर्वतयारीका कार्यहरूमा कमी, सचेतनामा कमी जस्ता कारणले भूकम्प प्रतिको संकटासन्नतामा वृद्धि गराएको छ। यस्तै अब्यवस्थित बसोबास, नदि किनारका बस्ती तथा खेतियोग्य जमिन, बातावरणमा आएको परिवर्तनका कारण हुने गरेको अतिवृष्टि, जोखीम न्यूनिकरण तथा पूर्वतयारी कार्यहरूको कमी र अब्यवस्थित विकास निर्माणका कार्यका कारण नगरपालिकाका प्राय सबै वडाहरू बाढी तथा कटान र पहिरोबाट संकटासन्न रहेको छ। बाढी र पहिरोका कारण लगभग सबै वडाहरू संकटासन्न अवस्थामा रहेका छन्। बातावरणमा आएको परिवर्तन, खानपानमा आएको परिवर्तन, सचेतनाको अभाव, सेवा पहुँचमा अभाव, शुद्ध खानेपानीमा असमान पहुँच, खानेपानी परिक्षण तथा शुद्धिकरण अभ्यासको कमी, विद्युतिय संचारहरूको सहज पहुँच, उचित ढल निकासीको अभाव, प्लाष्टिकजन्य सामग्रीको बढी प्रयोग, तरल तथा ठोसजन्य फोहर व्यवस्थापनको कमी, धार्मिक मान्यता जस्ता कारणले स्वास्थ्य समस्याको (भाडापखला, आँखा तथा छाला जन्य रोगहरू) संकटासन्नता वृद्धि भएको छ। विरामी अवस्थामा स्वास्थ्य संस्था भएतापनि ठिक हुन्छ भनेर घरमानै बस्ने, फारफुक तथा धामी भाँकी विश्वास, व्यक्तिगत तथा घरायसी सरसफाईमा कमी, अब्यवस्थित पशुपालन, शौचालय प्रयोगमा कमी, छाडा कुकुरको व्यवस्थापन अभाव, जसको कारण दुर्गन्ध र भिँगा किराहरू फैलने, सरुवा रोग तथा भाडापखाला जस्ता रोगले असर गर्ने, व्यवस्थित ढल निकासी अभाव जस्ता कारणले स्वास्थ्य तथा सरसफाईमा थप संकटासन्नता बढेको छ जसले गर्दा समुदायहरूको जोखिम बढ्दै गएको पाईन्छ। उमेर अवस्था, सचेतनाको कमी सेवा पहुँचमा बाधाका कारण बालबालिका वृद्धवृद्धा तथा किशोर किशोरीहरू निमोनिया तथा रुघाखोकी, आँखा तथा छालाजन्य समस्या र भाडापखाला जस्ता स्वास्थ्य समस्यामा बढी संकटासन्न रहका छन्।

समुदायमा आगलागी, असिना, हावाहुरी, खडेरी र चट्याङ जस्ता समस्याले बढि दुःख दिने गरको छ। अचानक ठुलो हावाहुरी चल्नु, घरको छाना बलियो नहुनु, घरको छाना खरको हुनु जस्ता कारणले गर्दा हावाहुरीको प्रकोपमा बस्तीहरूमा भौतिक संकटासन्नता बढी देखिन्छ। सिंचाई संयन्त्र प्रभावकारी नहुनु, समयमा पानी नपर्नु, सुख्खा मौषमको अवधि बढ्नु जस्ता कारणले खडेरीको संकटासन्नता थपेको छ भने सुख्खा समयले तापक्रम भएको वृद्धिका कारण तातो हावा चल्ने, गर्मी अत्याधिक भई स्वास्थ्यमा समेत प्रतिकुल असर गरेको छ। यस प्रकारको संकटासन्नताको कारण सबै भन्दा बढि जिविकोपार्जनका माध्यमहरू बढी संकटासन्न रहेको पाईन्छ।

त्यस्तै घरहरू बनाउँदा धेरै मात्रामा जैविक सामग्रीहरू जस्तै काठ, खरको प्रयोग भएको, सुख्खा मौषम बढ्ने गरेको, अब्यवस्थित विद्युतीकरण र प्रयोजन, जोडिएर बनाइएका घरहरू, मलका लागि बालीजन्य सामग्रीहरू खेतबारी मानै डडेलो लगाउने प्रचलन र पूर्वतयारीको कमीका कारण घरायसी आगलागीको संकटासन्नता बढेको पाईन्छ भने आर्थिक कमजोरी, सचेतनाको अभाव, बातावरणमा आएको परिवर्तन, मौसम अनुसारको सुचना सम्प्रेषण नहुनु र पूर्वतयारीको कमीले संकटासन्न अवस्थामा रहेका छन्।

स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४ अनुसार मानविय क्षती, प्रभावित परिवार संख्या, घरको क्षती, आर्थिक क्षती, खेतियोग्य भूमि तथा वनक्षेत्रको क्षती, सामाजिक क्षति, विगतमा भएका विपद्का घटनाक्रम, वाली लगाउने वा भित्राउने समयमा आएको परिवर्तन, तापक्रममा आएको परिवर्तन, जोखिमले भविश्यमा पार्नसक्ने असर, संस्थागत क्षमता, जनसंख्याको विश्लेषण, स्थानिय ज्ञान, सिप, क्षमता र प्रविधिलाई सुचक मानी यस बुढीनन्दा नगरपालिकाको वडागत संकटासन्नता वर्गिकरण गरिएको छ। यस विश्लेषणको आधारमा बुढीनन्दा नगरपालिकाका सबै वडाहरु बहुप्रकोपगत हिसाबले उच्च संकटासन्न रहेको छ।

प्रकोप	संकटासन्न वडाहरु	संकटासन्न घरपरिवार	संकटासन्न जनसंख्या
भुकम्प	१ देखि १० सम्म सबै वडाहरु	४१५० घरपरिवार	कुल जनसंख्या २००७२ जना जसमा महिला १०२९३ जना पुरुष ९७७९ जना
बाढी	वडा नं. १,२,३,४,५,६, ७, ९ र १०	१२६० वटा घरधुरी	४६०० जना मानिसहरु १० बिघा खेतबारी ९००० वटा पशु चौपायाहरु
पहिरो	वडा नं. २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९	६९८ वटा घरधुरी	३०५० जना मानिसहरु, ४ बिघा खेतियोग्य जमिन ४००० वटा पशु चौपायाहरु
खडेरी	१ देखि १० सम्म सबै वडाहरु	४१५० घरपरिवार	९५ बिघा जमिन
असिना	१ देखि १० सम्म सबै वडाहरु	४१५० घरपरिवार	कुल जनसंख्या २००७२ जना जसमा महिला १०२९३ जना पुरुष ९७७९ जना १० बिघामा लगाएको वाली
आगलागी	१ देखि १० सम्म सबै वडाहरु	३०० घरधुरी	१५३० जना मानिसहरु १२०० वटा पशु चौपाय
महामारी	१ देखि १० सम्म सबै वडाहरु	१२०० घरधुरीहरु	४६८० जना मानिसहरु
हावाहुरी	१ देखि १० सम्म सबै वडाहरु	४१५० घरपरिवार	कुल जनसंख्या २००७२ जना जसमा महिला १०२९३ जना पुरुष ९७७९ जना ८ बिघामा लगाएको वाली

चट्याङ	१ देखि १० सम्म सबै वडाहरू	४१५० घरपरिवार	कुल जनसंख्या १३६८७ जना जसमा महिला ६७८७ जना पुरुष ६९०० जना
सडक दुर्घटना	१ देखि १० सम्म सबै वडाहरू	४१५० घरपरिवार	कुल जनसंख्या २००७२ जना जसमा महिला १०२९३ जना पुरुष ९७७९ जना

जलवायु परिवर्तनको असर :

- हिउं कम पर्न थालेको, हिउं परे पनि कम समय सम्म रहने, छिटो बिलाउने गरेको ।
- जलवायु परिवर्तनका कारण अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बेमौसमी वर्षा हुन थालेको ।
- स्याउमा सेतो तुसारो र कालो तुसारो लागेर उत्पादनमा कमी हुन थालेको ।
- विभिन्न प्रकारका जडिबुटीहरू उत्पादनमा कमी हुन थालेको ।
- हाल लामखुट्टेको संख्यामा बृद्धि भएको साथै मानिसहरूको स्वास्थ्य समस्याहरू बढी देखिन थालेको ।
- अन्न बालीहरूको उत्पादनमा कमी आएको ।

२.६. प्रकोप विश्लेषण :

नगरपालिकाको भौतिक, सामाजिक र धारणागत संकटासन्नता र कमजोर क्षमताका कारण बहुप्रकोपको अवस्थामा रहेको छ । भूकम्पलाई पहिलो प्रकोपको रूपमा राखिएको छ भने भूकम्प, खडेरी, पहिरो, आगलागी, जंगली जनावर, असिनापानी, महामारी, चट्याङ्ग, हावाहुरी, बाढी जस्ता प्रकोपबाट हुने क्षति यस पालिकाको मुख्य प्रकोप तथा समस्याको रूपमा रहेको छ । भवन निर्माण आचारसंहिता नहुनु, सचेतना र पूर्व तयारीका गतिविधिहरूमा कमी जस्ता कारणले भूकम्पको जोखिम दिनानुदिन थपिदो क्रममा रहेको छ । यस प्रकोपबाट सार्वजनिक तथा निजी भौतिक संरचनाहरू बढी जोखिममा रहेका छन् जसले मानिसको मृत्यु तथा घाईते हुने, स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष असर हुने, जिविकोपार्जनमा समस्या जस्ता जोखिमहरू उच्च रहेको छ । २०७२ वैशाख १२ गते गएको विनासकारी महाभूकम्प र २०८० कार्तिकमा गएको भूकम्पले यस नगरपालिकाको सबै वडाहरूमा क्षति गरेको थियो ।

बाढी र पहिरो यस नगरपालिकाको प्रमुख प्रकोपको रूपमा रहेको छ । विगतका वर्षहरूमा पनि बाढी र पहिरोले यस नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा क्षति पुऱ्याएको छ । कर्णाली नदी, बड्डीगाड खोला, खुल्मीगाड खोला र धुपे खोला यसै नगरपालिकाबाट बग्ने र विगतका वर्षहरूलाई हेर्दा पहिरो बाढीले धेरै नै प्रभाव पारेको छ । विशेष गरी वाढी तथा कटानले वडा नं. १, २, ४, ५, ६ र ८ मा क्षति पुऱ्याएको छ ।

सचेतनाको अभाव, लापरवाही र एकै स्थानमा जोडिएर बनेका घरहरू, प्रज्वलनशिल निर्माण सामग्रीको प्रयोगबाट बनेका घरहरू, परम्परागत सोच र असुरक्षित विद्युत प्रयोजन गर्ने अभ्यासका कारण आगलागी पालिकाको अर्को प्रकोपको रूपमा रहेको छ ।

नियमित सरसफाईको अभाव, शौचालय प्रयोगमा कमी, अब्यवस्थित ठोस तथा तरल फोहर व्यवस्थापन संयन्त्र, ढल निकासको समस्या, मौसममा आएको फरकपना, खानपीन व्यवहारमा आएको परिवर्तन, खुला खाद्य पदार्थको वेचविखन तथा प्रयोग, सचेतनामा अभाव र सेवा पहुँचमा अभाव जस्ता कारणले विभिन्न समुदायहरू स्वास्थ्य समस्याबाट गुज्नेको पाइन्छ, जसले भाडापखाला, आँखा पाक्ने रोग, कोरोना भाइरस जस्ता रोगहरू समस्याको रूपमा सिर्जना गरेको छ ।

मौसममा आएको परिवर्तनका कारण विगत ५-६ वर्ष यताबाट बढ्न गएको तातोपना र चिसोपना कारण, मौसमी सुचना पहुँचमा अभाव र पूर्वतयारीको कमीले खडेरी, असिना, हावाहुरी, चट्याङ यस नगरपालिकाको अर्को प्रमुख समस्याहरूको रूपमा देखा परेको छ । यस्तै मौसमि हावाहुरी, खडेरीले अन्नबालीमा पार्ने प्रभावका कारण यी समस्याहरूले यस पालिकाको जिविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको देखिन्छ ।

नगरपालिकाको प्रकोप विश्लेषण यस प्रकार गरिएको छ :

क्र. सं.	समस्या अथवा प्रकोप	३० वर्ष अगाडिको अवस्था	हाल महसुस गरिएको प्रभाव	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	जोखिम न्यूनीकरणका लागि पहिचान भएका उपाय
१	भूकम्प	पहिले कहिले काँही हल्का महसुस गरिएको	२०७२ सालको भूकम्प र २०८० सालको ले धनको क्षति गरेको	सचेतनाको अभाव, कमजोर संरचना निर्माण, पुराना संरचनाहरू, नीति कार्यान्वयनमा समस्या, क्षमताको अभाव, पूर्वतयारीको कमी, अब्यवस्थित वस्ति, पुराना कच्ची घरहरू पनि अग्ला अग्ला बनाउने प्रचलन	भौगोलिक अवस्थिती भू-धरातलको वनोट परम्परागत मान्यता, नीतिगत अस्थिरता (भौतिक, सामाजिक, धारणगत)	घाईते, मृत्यु, भौतिक संरचनाको नष्ट, पशुचौपाया क्षती, प्राकृतिक सम्पदा ध्वस्त, आर्थिक अभाव, खाद्य समस्या, आन्तरिक द्वन्द्व, महिला हिंसा	सुचना शिक्षा समाग्रीको विकास र वितरण, विद्यालय शिक्षा कक्षा, रेडियो तथा मोबाइल सुचना प्रणालीको विकास, नीति निर्माण, नीति कार्यान्वयन, पुर्व तयारी (सिप, साधान र स्रोत), प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार तालिम तथा समाग्रीको व्यवस्थापन, आकास्मिक कोष व्यवस्थापन, भवन आचारसंहिताको पालना, सुरक्षित स्थान पहिचान, प्रवलिकरण तथा भुकम्प प्रतिरोधात्मक नीजि तथा सार्वजनिक संरचनाको निर्माण, कृतिम घटना अभ्यास

२	बाढी	बाढीको जोखिम बढी	हाल बाढीको जोखिममा अझ बृद्धि भएको	नदि किनारमा बस्ती, सचेतनाको अभाव, पूर्व सुचना प्रणालीको विास नहुनु, प्राकृतिक स्रोतको दोहन तथा वन विनास, अविरल वर्षा	कमजोर भु वनोट, भिरालो जमिन, अवसरको कमी, नीतिगत अस्थिरता (भौतिक, सामाजिक, धारणगत)	घाईते, मृत्यु भौतिक, संरचनाको नष्ट, पशुचौपाया क्षती, प्राकृति सम्पदा तथा खेतीयोग्य जमिन क्षती	व्यवस्थीत वृक्षारोपण तथा वन फडानी रोक्ने सुचना शिक्षा समाग्रीको विकास र वितरण, विद्यालय शिक्षा कक्षा, रेडियो तथा मोवाइल सुचना प्रणालीको विकास, पूर्व सुचना प्रणालीको विकास, न्यूनिकरणको उपायको स्थापना, सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने, पुर्व तयारी (सिप, साधान र स्रोत), प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार तालिम तथा समाग्रीको व्यवस्थापन, आकास्मिक कोष व्यवस्थापन, कृतिम घटना अभ्यास, सेवा प्रदायक सम्बन्धि आकास्मिक सम्पर्क नम्बरहरुको प्रचार प्रसार
३	पहिरो	पहिरोको जोखिम कम	हाल बाढीको जोखिममा अझ बृद्धि भएको	नदि किनारमा बस्ती, सचेतनाको अभाव, पूर्व सुचनामा अविस्वास, प्राकृतिक स्रोतको दोहन, वन विनास, अव्यवस्थित बसाई सराई, अविरल वर्षा	कमजोर भु वनोट, भिरालो जमिन, अवसरको कमी, नीतिगत अस्थिरता (भौतिक, सामाजिक, धारणगत)	घाईते, मृत्यु भौतिक, संरचनाको नष्ट पशुचौपाया क्षती प्राकृति सम्पदा, खेतीयोग्य जमिन क्षती, भाडापखला, छलारोग, खाद्य आभाव, कुपोषण, महिला हिंसा,	व्यवस्थीत वृक्षारोपण तथा वन फडानी रोक्ने सुचना शिक्षा समाग्रीको विकास र वितरण, विद्यालय शिक्षा कक्षा, रेडियो तथा मोवाइल सुचना प्रणालीको विकास, पूर्व सुचना प्रणालीको विकास, अभिवृद्धि, न्यूनिकरणको उपायको स्थापना, सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने, पुर्व तयारी (सिप, साधान र स्रोत), प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार तालिम तथा समाग्रीको व्यवस्थापन, आकास्मिक कोष व्यवस्थापन, कृतिम घटना अभ्यास, सेवा प्रदायक सम्बन्धि आकास्मिक सम्पर्क नम्बरहरुको प्रचार प्रसार

४	खडेरी	पहिले चैत्र, बैशाख, जेष्ठमा हुने गरेको	अहिले पहिलेको तुलनामा बढी चैत्र देखि आषाढ सम्म हुने गरेको	वन जंगलको विनास, उचित सिचाई व्यवस्थापनमा कमी, परम्परागत खेती प्रणाली, वातावरणमा आएको परिवर्तन, आगलागी, पानीका स्रोतहरू सुक्दै जानु, प्राकृतिक स्रोतको अनुचित र अत्याधिक प्रयोग	धारणागत, समाजिक र भौतिक	उत्पादनमा कमी, खाद्य अभाव, खानेपानीको समस्या, भूडानपखला, छलारोग, आँखा संक्रमण जस्ता विभिन्न स्वास्थ्य समस्याहरू	बृक्षारोपण, वन जंगलको संरक्षण, आवश्यकताको पहिचान अनुसारको सिचाई योजना निर्माण र संचालन, बैकल्पिक खेती प्रणालीको विकास र विस्तार, बेमौसमी खेतीमा प्रोत्साहन, पानीका स्रोतहरूको पहिचान र संरक्षण
५	असिना	पहिले चैत्र, बैशाख, जेठमा हुने गरेको	अहिले पहिलेको तुलनामा बढी चैत्र देखि आषाढ सम्म हुने गरेको	भौगोलिक अवस्थिती, मौसममा आएको परिवर्तन	भौतिक, सामाजिक र धारणागत	घाइते, अपाङ्गता, मृत्यु, भौतिक संरचना नष्ट (घर तथा सार्वजनिक भवनहरूको छाना उडाउनु) अन्न बालीहरू नष्ट हुनु, आगलागी हुनु, खाद्य अभाव, स्वास्थ्य समस्या, गरीबी	उचित भौतिक संरचना निर्माणमा जोड, बैकल्पिक बालीको विकास, मौसमी सुचना प्रणालीको विकास, सुरक्षित उपायहरूको प्रचार प्रसार, सुचना शिक्षा, संचार सामाग्रीको विकास र विस्तार, प्राथमिक उपचार सिप र सामग्रीको व्यवस्था, बृक्षारोपण
६	आगलागी	आगलागीले क्षति गर्ने गरेको	हाल आगलागीको संख्यामा बृद्धि भै क्षति बढ्दै गरेको	सचेतनाको अभाव, आगोजन्य निर्माण सामाग्रीको प्रयोग, परम्परावादी बसोबास, सुख्खा मौसम, हुरीवतास, लापरवाही, अव्यवस्थित विद्युतिकरण, केटा केटीको पहुँचमा आगजन्य वस्तु राख्नु, परम्परागत सोच, हेलचक्राई	परम्परागत धारण, जंगल नजिक बस्ती, कमजोर आय स्रोत, परम्परागत भौतिक संरचना (भौतिक, सामाजिक, धारणागत)	जनधनको क्षति, वन्य पशु चौपायाको क्षति, भौतिक संरचनाको क्षति, विस्थापन, बसाईसराई र मानिसहरू घाइते अपाङ्गता हुने	आगोजन्य वस्तु राख्नमा होसीयारी, विभिन्न तालिम तथा गोष्ठीबाट दक्ष जनशक्ति तथा जनचेतनामा बृद्धि, पुर्व तयारी, पोखरी तथा ट्यांकीको निर्माण, सुरक्षित बसोबासको व्यवस्था, अग्नी रेखाको निर्माण, दमकलको व्यवस्था, आगो नियन्त्रण टोली गठन तथा परिचालन
७	महामारी	महामारी हैजा, मलेरिया आदि	हाल भूडानपखाला, कोरोना भाइरस र आँखा पाक्ने रोग जस्ता नयां महामारीको	सचेतना अभाव, ढल निकासमा समस्या तथा नहुनु, ठोस तथा तरल फोहोर व्यवस्थापनमा कमी,	परम्परागत धारणा, नीतिगत अस्थिरता, स्वास्थ्य सेवावारे	मृत्यु, पारिवारिक तनाव, आर्थिक ब्ययभार, खाद्य अभाव, कुपोषण, बाल तथा मातृ	विभिन्न सरुवा रोगको वारेमा सुचना शिक्षा सामाग्रीको विकास र वितरण, विद्यालय शिक्षा कक्षा, रेडियो तथा मोवाइल सुचना

		विगतमा हुने गरेको	बृद्धि भै मानविय क्षति पनि हुने गरेको	खुला दिसा पिसाव, प्लाष्टिक जन्य पर्दार्थको प्रयोग, वातावरण प्रदुषण, स्वास्थ्य सेवा पहुँचमा कमी, सार्वजनिक शौचालयमा कमी तथा व्यवस्थापन अभाव, विद्यालयमा छात्र छात्राको लागि अलग शौचालयको अभाव, स्वास्थ्य सम्बन्धि परम्परागत धारणा	जानकारीको अभाव (सामाजिक, धारणागत)	मृत्यु, महिला हिंसा,	प्रणालीको विकास, खानेपानी शुद्धिकरण, पारिवारिक तथा सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था, पुर्व तयारी (दक्ष जनशक्ति, औषधी, प्रजनन स्वास्थ्य सामाग्री) ढल निकासको उचित प्रबन्ध, फोहर संकलन तथा व्यवस्थापनको प्रबन्ध, फोहर संकलन र विसर्जनको स्थानको पहिचान, स्थानिय टोल विकास संस्थाको परिचालन र उचित व्यवस्थापन, सेवा प्रदायक सम्बन्धि आकास्मिक सम्पर्क नम्बरहरुको प्रचार प्रसार
८	हुरीवता स	पहिले चैत्र, बैशाख, जेठमा हुने गरेको	अहिले पहिलेको तुलनामा बढी चैत्र देखि आषाढ सम्म हुने गरेको	कमजोर निर्माण, परम्परागत खेती प्रणाली, वन फडानी, भौगोलिक अवस्थिती मौसममा आएको बदलाव	भौतिक, सामाजिक र धारणागत	घाईते, अपाङ्गता, मृत्यु, भौतिक संरचना नष्ट (घर तथा सार्वजनिक भवनहरुको छांना उडाउनु) अन्न बालीहरु नष्ट हुनु, आगलागी हुनु, खाद्य अभाव, स्वास्थ्य समस्या, गरीबी	उचित भौतिक संरचना निर्माणमा जोड, हावाहुरी प्रतिरोधि निर्माण सिप विकास, बैकल्पिक बालीको विकास, मौसमी सुचना प्रणालीको विकास, सुरक्षित उपायहरुको प्रचार प्रसार, सुचना शिक्षा, संचार सामाग्रीको विकास र विस्तार, प्राथमिक उपचार सिप र सामग्रीको व्यवस्था, वृक्षारोपण
९	चट्याड	पहिले चट्याडको संख्यमा कम	अहिले पहिलेको तुलनामा चट्याड बढी हुने गरेको	भौगोलिक अवस्थिती मौसममा आएको बदलाव	भौतिक, सामाजिक र धारणागत	घाईते, अपाङ्गता, मृत्यु, भौतिक संरचना नष्ट (घर तथा सार्वजनिक भवनहरुको छांना उडाउनु) अन्न बालीहरु नष्ट हुनु, आगलागी हुनु, खाद्य अभाव, स्वास्थ्य स मस्या, गरीबी	सुरक्षित उपायहरुको प्रचार प्रसार, सुचना शिक्षा, संचार सामाग्रीको विकास र विस्तार, प्राथमिक उपचार सिप र सामग्रीको व्यवस्था, वृक्षारोपण

१०	सडक दुर्घटना	सडक दुर्घटना थिएन	हाल सडक दुर्घटनाको संख्यामा वृद्धि भै जनधनको क्षति हुने गरेको	पुराना सवारी साधन हुनु, लापरवाही गर्नु, सचेतनामा कमी हुनु, निति नियम कडाइका साथ पालना नहुनु बाटो कच्च र अपटेरो हुनु	आर्थिक, सामाजिक	धन जनको क्षति हुन्छ, मानिसहरु घाईते/मृत्यु, विस्थापित हुन्छ, आर्थिक अभाव हुन्छ, खाद्यान्न अभाव, आर्थिक नोक्सानी, अपाडता हुने, गरीबी	पुराना सवारी साधन प्रयोगमा नल्याउने, लापरवाही नगर्ने, सचेतनामा वृद्धि गर्ने, निति नियम कडाइका साथ पालना गर्ने, गराउने बाटोको स्तर उन्नतति गर्ने
----	--------------	-------------------	---	---	-----------------	---	---

२.७. प्रकोप, मौषमी तथा बाली पात्रो :

क) प्रकोप पात्रो :

क्र.स.	विवरण	समय तालिका	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
१	भुकम्प	पहिला	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		बर्तमान	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
२	खडेरी	पहिला	x											x
		बर्तमान	x	x									x	x
३	आगलागी	पहिला	x											x
		बर्तमान	x	x									x	x
४	बाढी/पहिरो	पहिला			x	x								
		बर्तमान						x	x					
५	हावाहुरी	पहिला	x											x
		बर्तमान	x	x									x	x
६	माहामारी	पहिला				x	x						x	x
		बर्तमान	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
७	चट्याङ	पहिला												x
		बर्तमान	x											
८	असिना	पहिला	x											x

		वर्तमान	x	x										
९	खानेपानी समस्या	पहिला	x										x	x
		वर्तमान	x	x							x	x	x	x

बुढीनन्दा नगरपालिकाको प्रकोप पात्रो विश्लेषण गर्दा यस वडामा रहेका प्रकोपहरु पहिले र अहिले जाने समयमा परिवर्तन रहेको पाइन्छ । खडेरी, आगलागी, हावाहुरी पहिले चैत्र वैशाखमा मात्र हुन्थ्यो भने हाल आएर फाल्गुण, चैत्र, वैशाख र जेष्ठ महिनामा हुने गर्दछ । खडेरी, आगलागी, हावाहुरी जाने समय लम्बिएको छ । त्यसै गरी बाढी, पहिरो असार साउनमा जान्थ्यो भने हाल आएर भदौ, असोज महिनामा जान थालेको छ । सो बाढी र पहिरो जाने समय पछाडी सरेको पाइन्छ । त्यसै गरी खानेपानी समस्या पाल्गुण चैत्र र वैशाखमा मात्र हुन्थ्यो भने हाल आएर पौष देखि वैशाख सम्म नै हुने गरेको छ । खानेपानी अभावको समय लम्बिएको छ । असिना, महामारी जस्ता प्रकोपहरुको समयमा पनि परिवर्तन आएको र समयबाध पनि लम्बिएको छ । पहिले पनि भुकम्पको जोखिम सबै महिनामा नै हुन्थ्यो तर हाल भुकम्प छिटो छिटो जान थालेकोले सबै महिना नै उच्च जोखिम रहेको छ ।

ख) बाली पात्रो :

क्र.स	विवरण	समय तालिका	वैशाख	जेष्ठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
१	धान रोप्ने	पहिला			x									
		वर्तमान			x	x								
	धान भित्राउने	पहिला							x					
		वर्तमान							x					
२	गहु लगाउने	पहिला							x					
		वर्तमान							x					
	गहु भित्राउने	पहिला												x
		वर्तमान											x	x
३	मकै लगाउने	पहिला	x											
		वर्तमान		x										
	मकै भित्राउने	पहिला						x	x					
		वर्तमान						x	x					
४	कोदो लगाउने	पहिला			x									

		वर्तमान				x								
	कोदो भित्राउने	पहिला								x				
		वर्तमान							x					
५	जौ लगाउने	पहिला							x					
		वर्तमान						x						
	जौ भित्राउने	पहिला												x
		वर्तमान											x	x

यस बुढीनन्दा नगरपालिकाका बासिन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ । यस वडाका मानीसहरु कृषि अन्तर्गत धान, मकै, गहुँ, जौ, कोदो जस्ता बालीनाली लगाउने गरेको पाइन्छ । मौसम तथा जलवायु परिवर्तनका कारणले गर्दा बालीनाली पहिले र अहिले लगाउने र भित्राउने समयमा परिवर्तन आएको देखिन्छ । पहिले मानीसहरु अकासे पानीमा मात्र निर्भर हुने गर्दथे भने हाल केही सिंचाई सुविधा भएता पनि आकासे पानीमा पनि निर्भर हुनु परेको छ । पहिले पहिले वर्षा पनि छिटो सुरु भई लामो समय सम्म हुन्थ्यो, जसले गर्दा बालीनालीहरु छिटो रोप्न सुरु गरी लामो समय सम्म रोप्ने गर्दथे र बाली पाक्न पनि समय लाग्ने गर्दथ्यो भने हाल पानी पर्ने समयमा परिवर्तन भै वर्षा ढिलो शुरु हुन थालेको छ । जसले गर्दा बाली पनि ढिलो लगाउन थालिएको छ तर बाली ढिलो लगाउने गरिएता पनि पाक्ने समय भने अगाडी सरेको छ वा छिटो पाक्न थालेको देखिन्छ ।

२.८. वडाको संकटासन्नता स्तरीकरण :

बुढीनन्दा नगरपालिकामा क्षमताका अभावका कारण विभिन्न वडा, समुदाय तथा बस्तीहरुमा भिन्न-भिन्न प्रकारका संकटासन्नताहरु रहेको पाइन्छ । बहुप्रकोपको सम्मुखतामा रहेका विभिन्न वडाहरुमा रहेको संकटासन्नताको तत्वलाई विश्लेषण गर्दा भौतिक, सामाजिक र धारणागत संकटासन्नताहरु रहेको पाइन्छ भने प्रकोपगत संकटासन्नता अनुसार जोखिमको अवस्था पनि फरक-फरक रहेको छ । अव्यवस्थित बसोबास, कमजोर भौतिक संरचनाको निर्माण, भवन निर्माण आचार संहिताको पालना नहुनु, पूर्वतयारीका कार्यहरुमा कमी, सचेतनामा कमी जस्ता कारणले भूकम्प प्रतिको संकटासन्नतामा वृद्धि गराएको छ । यस्तै अव्यवस्थित बसोबास, नदि तथा खोला किनारका बस्ती तथा खेतियोग्य जमिन, वातावरणमा आएको परिवर्तनका कारण हुने गरेको अतिवृष्टि, प्राकृतिक साधनको दोहन र जोखिम न्यूनिकरण तथा पूर्वतयारी कार्यहरुको कमी र अव्यवस्थित विकास निर्माण कार्यका कारण नगरपालिकाका प्राय सबै वडाहरुमा बाढी र पहिरो रहेको छ । वातावरणमा आएको परिवर्तन, खानपानमा आएको परिवर्तन, सचेतनाको अभाव, सेवा पहुँचमा अभाव, शुद्ध खानेपानीमा असमान पहुँच खानेपानी परिक्षण तथा शुद्धिकरण अभ्यासको कमी, विद्युतिय संचारहरुको सहज पहुँच, उचित ढल निकासीको अभाव, प्लाष्टिकजन्य सामाग्रीको बढी प्रयोग, तरल तथा ठोसजन्य फोहर ब्यवस्थापनको कमी, खुला खाद्य सामाग्रीको बेचबिखन तथा प्रयोजनका कारणले स्वास्थ्य समस्याको (भाडापखला, आंखा पाक्ने रोग, कोरोना भाइरस) संकटासन्नता वृद्धि भएको छ । विरामी अवस्थामा स्वास्थ्य संस्था भएतापनि ठिक हुन्छ भनेर घरमानै बस्ने, फारफुक तथा धामी भाँक्री विश्वास, व्यक्तिगत तथा घरायसी सरसफाईमा कमी, अव्यवस्थित पशुपालन, शौचालय प्रयोगमा कमी, सरुवा रोग तथा भाडापखाला

जस्ता रोगले असर गर्ने, ब्यवस्थित ढल निकासको अभाव जस्ता कारणले स्वास्थ्य तथा सरसफाईमा थप संकटासन्नता बढेको छ जसले गर्दा समुदायहरुको जोखिम बढ्दै गएको पाईन्छ । सचेतनाको कमी सेवा पहुँचमा बाधाका कारण बालबालिका, वृद्धवृद्धा तथा किशोर किशोरीहरु निमोनिया, रुघाखोकी, आँखा तथा छालाजन्य समस्या, भाडापखाला र प्रजनन स्वास्थ्य समस्यामा बढी संकटासन्न रहेका छन् ।

समुदायमा आगलागी, असिना, हावाहुरी, खडेरी र चट्याङ जस्ता समस्याले बढि दुःख दिन थालेको पाईन्छ । अचानक ठुलो हावाहुरी चल्नु, घरको छाना बलियो नहुनु, घरको छाना टिनको हुनु जस्ता कारणले गर्दा हावाहुरीको प्रकोपमा वस्तीहरुमा भौतिक संकटासन्नता बढी देखिन्छ । सिंचाई संयन्त्र प्रभावकारी नहुनु, समयमा पानी नपर्नु, सुख्खा मौषमको अवधि बढ्नु जस्ता कारणले खडेरीको संकटासन्नता थपेको छ भने शुख्खा समयले तापक्रममा भएको वृद्धिका कारण तातो हावा चल्ने, गर्मी अत्याधिक भई स्वास्थ्यमा समेत प्रतिकुल असर गरेको छ । यस प्रकारको संकटासन्नताको कारण सबै भन्दा बढि जिविकोपार्जनका माध्यमहरु बढी संकटासन्न रहेको पाईन्छ ।

त्यस्तै घरहरु बनाउँदा धेरै मात्रामा जैबिक सामाग्रीहरु जस्तै काठ, खरको प्रयोग भएको, सुख्खा मौषम बढ्ने गरेको, अव्यवस्थित विद्युतीकरण, जोडिएर बनाइएका घरहरु तथा पूर्वतयारीको कमीका कारण घरायसी आगलागीको संकटासन्नता बढेको पाईन्छ ।

स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४ अनुसार मानविय क्षती, प्रभावित परिवार संख्या, घरको क्षती, आर्थिक क्षती, खेतियोग्य भूमि तथा वनक्षेत्रको क्षती, सामाजिक क्षति, विगतमा भएका विपद्का घटनाक्रम, वाली लगाउने वा भित्राउने समयमा आएको परिवर्तन, तापक्रममा आएको परिवर्तन, जोखिमले भविष्यमा पार्न सक्ने असर, संस्थागत क्षमता, जनसंख्याको विश्लेषण, स्थानिय ज्ञान, सिप, क्षमता र प्रविधिलाई सुचक मानी यस नगरपालिकाको वडागत संकटासन्नता वर्गिकरण गरिएको छ । यस विश्लेषणको आधारमा क्रमानुसार वडा नं. २, ३, ४ र ५ उच्च र वडा नं. १ र ६ मध्यम र वडा नं. ७, ८, ९ र १० न्यून संकटासन्न रहेको छ ।

वडाको प्रकोपहरु	जोखिम रहेको स्थान र तह (१-२ न्यून, २-३ मध्यम र ३ - ५ उच्च)						जम्मा अंक	तह
	भुकम्प	खडेरी	पहिरो	आगलागी	बाढी	असिना		
१	५	२.५	२.५	२.५	५	२.५	२०	मध्यम
२	५	२.५	५	२.५	५	२.५	२२.५	उच्च
३	५	२.५	५	२.५	५	२.५	२२.५	उच्च
४	५	२.५	५	२.५	५	२.५	२२.५	उच्च
५	५	२.५	५	२.५	५	२.५	२२.५	उच्च
६	५	२.५	२.५	५	२.५	२.५	२०	मध्यम
७	५	२.५	२	५	२.५	२.५	१९.५	न्यून

८	५	२.५	२	५	२.५	२.५	१९.५	न्यून
९	५	२.५	२	५	२.५	२.५	१९.५	न्यून
१०	५	२.५	२	५	२.५	२.५	१९.५	न्यून

२.९. समस्याको बृक्ष विश्लेषण :

क्र.स.	विपद्को अवस्था	विपद्को कारण	असर	समाधानका सम्भावित उपाय
१.	भुकम्प	<ul style="list-style-type: none"> ● कमजोर घर संचरना ● भवन निर्माण संहिता लागु नहुनु ● दक्ष जनशक्तिको कमी ● पुर्व सुचना नहुने 	<ul style="list-style-type: none"> ● घाइते ● मृत्यु ● अपाङ्ग ● घरमा क्षति ● आर्थिक अभाव ● बसाइसराई ● जीवीकोपार्जनमा असर 	<ul style="list-style-type: none"> ● सुचना शिक्षा समग्रीको विकास र वितरण ● विद्यालय शिक्षा कक्षा, रेडियो तथा मोबाइल सुचना प्रणालीको विकास ● नीति निर्माण ● नीति कार्यान्वयन ● पुर्व तयारी (सिप, साधान र स्रोत) ● प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार तालिम तथा समग्रीको व्यवस्थापन ● आकास्मिक कोष व्यवस्थापन ● भवन आचारसंहिताको पालना ● सुरक्षित स्थान पहिचान ● प्रवर्तन तथा भुकम्प प्रतिरोधात्मक नीति तथा सार्वजनिक संरचनाको निर्माण ● कृतिम घटना अभ्यास
२.	वाढी	<ul style="list-style-type: none"> ● अतिवृष्टि, अनावृष्टि ● ढुंगा गिट्टी बालुवाको अनिमित निकासी ● ढल निकासको व्यवस्था नहुनु ● वन जंगलको विनास 	<ul style="list-style-type: none"> ● धनजनको क्षती ● वाटो विनास ● माटो कटान, पटान ● चौपाया नष्ट ● विद्यालयको पठनपाठन अवरुद्ध ● खानेपानी तथा स्वास्थ्यमा समस्या 	<ul style="list-style-type: none"> ● व्यवस्थित वृक्षारोपण तथा वन फडानी रोक्ने सुचना शिक्षा समग्रीको विकास र वितरण ● विद्यालय शिक्षा कक्षा संचालन ● रेडियो तथा मोबाइल सुचना प्रणालीको विकास ● पुर्व सुचना प्रणालीको विकास ● न्यूनिकरणको उपायको स्थापना ● सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने ● पुर्व तयारी (सिप, साधान र स्रोत) ● प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार तालिम तथा समग्रीको व्यवस्थापन ● आकास्मिक कोष व्यवस्थापन ● कृतिम घटना अभ्यास ● सेवा प्रदायक सम्बन्धि आकास्मिक सम्पर्क नम्बरहरुको प्रचार प्रसार

३.	पहिरो	<ul style="list-style-type: none"> अतिवृष्टि, अनावृष्टि ढुंगा गिट्टी बालुवाको अनिमित्त निकासी ढल निकासको व्यवस्था नहुनु वन जंगलको विनास 	<ul style="list-style-type: none"> धनजनको क्षती वाटो विनास माटो कटान, पटान चौपाया नष्ट विद्यालयको पठनपाठन अवरुद्ध खानेपानी तथा स्वास्थ्यमा समस्या 	<ul style="list-style-type: none"> तटबन्ध ढल निकास मापदण्ड कानून निति नियम निर्माण गरि कार्य गर्न लगाउने
४.	खडेरी	<ul style="list-style-type: none"> प्रकृती जलवायु परिवर्तन मापदण्ड निर्माणमा कमी वैकल्पिक खेति प्रणाली बारे जानकारी नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> धनजनको क्षती चौपाया नष्ट खानेपानी तथा स्वास्थ्यमा समस्या विद्यालयको पठनपाठन अवरुद्ध रोगको संख्यमा वृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> जनचेतना अभिवृद्धि फुसको छानो विस्तापन गर्ने मापदण्ड निर्माण वैकल्पिक खेति प्रणालीको शुरु गर्ने टनेला खेति गर्ने
५.	असिना	<ul style="list-style-type: none"> जलवायु परिवर्तन 	<ul style="list-style-type: none"> मृत्यु अपाङ्ग आर्थिक नोक्सानी 	<ul style="list-style-type: none"> वैकल्पिक बालीको विकास, मौसमी सुचना प्रणालीको विकास सुरक्षित उपायहरूको प्रचार प्रसार सुचना शिक्षा, संचार सामग्रीको विकास र विस्तार प्राथमिक उपचार सिप र सामग्रीको व्यवस्था
६.	आगलागी	<ul style="list-style-type: none"> लापरवाही अव्यवस्थित बस्ती निर्माण फुसको छानो जनचेतनाको कमी गरिवि 	<ul style="list-style-type: none"> धनजनको क्षती चौपाया नष्ट खानेपानी तथा स्वास्थ्यमा समस्या 	<ul style="list-style-type: none"> आगोजन्य बस्तु राख्नमा होसीयारी विभिन्न तालिम तथा गोष्ठीबाट दक्ष जनशक्ति तथा जनचेतनामा वृद्धि पुर्व तयारी, पोखरी तथा ट्यांकीको निर्माण सुरक्षित बसोवासको व्यवस्था अग्नी रेखाको निर्माण दमकलको व्यवस्था आगो नियन्त्रण टोली गठन तथा परिचालन
७.	महामारी	<ul style="list-style-type: none"> जनचेतनाको कमी लापरवाही स्वास्थ्य मापदण्ड पुरा नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> मृत्यु अपाङ्ग आर्थिक नोक्सानी 	<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य मापदण्डको पालना सरसफइमा ध्यान दिने सचेतना मुलक कार्यक्रम गर्ने स्वास्थ्य सिविरहरूको आयोजना गर्ने
८.	हावाहुरी	<ul style="list-style-type: none"> प्रकृती जलवायु परिवर्तन मापदण्ड निर्माणमा कमी 	<ul style="list-style-type: none"> धनजनको क्षती चौपाया नष्ट खानेपानी तथा स्वास्थ्यमा समस्या विद्यालयको पठनपाठन अवरुद्ध 	<ul style="list-style-type: none"> जनचेतना अभिवृद्धि फुसको छानो विस्तापन खेतिवालीमा परिवर्तन
९.	चट्याड	<ul style="list-style-type: none"> जनचेतनाको कमी लापरवाही 	<ul style="list-style-type: none"> मृत्यु अपाङ्ग आर्थिक नोक्सानी 	<ul style="list-style-type: none"> उचित भौतिक संरचना निर्माणमा जोड मौसमी सुचना प्रणालीको विकास

		<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य मापदण्ड पुरा नहुनु 		<ul style="list-style-type: none"> सुरक्षित उपायहरूको प्रचार प्रसार सुचना शिक्षा, संचार सामाग्रीको विकास र विस्तार प्राथमिक उपचार सिप र सामग्रीको व्यवस्था बृक्षारोपण
१०.	सडक दुर्घटना	<ul style="list-style-type: none"> पुराना सवारी साधन हुनु, लापरवाही गर्नु, सचेतनामा कमी हुनु, निति नियम कडाइका साथ पालना नहुनु बाटो कच्च र अपटेरो हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> धन जनको क्षति हुन्छ, मानिसहरु घाइते/ मृत्यु, विस्थापित हुन्छ, आर्थिक अभाव हुन्छ, खाद्यान्न अभाव, आर्थिक नोक्सानी, अपाइता हुने, गरीबी 	<ul style="list-style-type: none"> पुराना सवारी साधन प्रयोगमा नल्याउने, लापरवाही नगर्ने, सचेतनामा बृद्धि गर्ने, निति नियम कडाइका साथ पालना गर्ने, गराउने बाटोको स्तर उन्नतति गर्ने

२.१०. नगरपालिकाको क्षमता विश्लेषण :

माथि विश्लेषण गरिएको सडकटासन्नता र जोखिमको सामना गर्न, जोखिम व्यवस्थापन गर्न समुदायसँग के-कस्ता क्षमता विद्यमान छन् भनेर पहिचान गरिएको छ । यस नगरपालिका भित्र भएका संघ संस्था, मानवीय तथा भौतिक स्रोत साधनको अवस्था निम्नानुसार रहेको देखिन्छ ।

मानवीय तथा भौतिक स्रोत साधनहरु :

क्र.सं	विवरण	संख्या	कैफियत
१.	आपत्कालीन अवस्थामा काम गर्न सक्ने स्वयंसेवकहरु	१०० जना	
२.	स्वास्थ्यकर्मीहरु	२० जना	
३.	विमानस्थल	१ वटा	
४.	सामुदायिक विद्यालयहरु	३० वटा	
५.	संस्थागत विद्यालयहरु	५ वटा	
६.	गैर सरकारी संस्थाहरु	७ वटा	
७.	नगरपालिकाका कर्मचारीहरु	३१ जना	
८.	इन्जिनियर, ओभरसियर	१० जना	
९.	एम्बुलेन्स	१ वटा	
१०.	कृषि एम्बुलेन्स	१ वटा	
११.	एक्सभेटर	१ वटा	
१२.	राहत तथा उद्धार सामाग्रीहरु	अनुसुचिमा उल्लेख भए अनुसार	

१३.	नेपाल प्रहरी	१० जना	
१४.	आपत्कालीन संचार तथा विद्युत सेवाको व्यवस्था	नेपाल प्रहरीको सामाग्रि प्रयोग गर्न सकिने	
१५.	आकस्मिक कोषको व्यवस्था	१५,००,०००/-	
१६.	आपत्कालीन अवस्थाको लागि आश्रय स्थलहरु (Shelter)	१० वटा अनुसुचिमा उल्लेख भए अनुसारका स्थानहरु	
१७.	वडा स्तरिय विपद् व्यवस्थापन समिति	४ वटा वडाका (१,२,४,६) समितिहरु	अन्य वडाहरुमा गठन गर्नु पर्ने
१८.	पालिका स्तरिय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा कार्यदलहरुको क्रियाशिलता	१ समिति	
१९.	स्वास्थ्य संस्थाहरु	१४ वटा	
२०.	आर्यवेदीक	१ वटा	
२१.	जन प्रतिनिधि	५२ जना	
२२.	नेपाल प्रहरी	१० जना	
२३.	आमा समुह	१० वटै वडाको	
२४.	युवा क्लब	१० वटा वडाको	
२५.	नदी तथा खोला	४ वटा	
२६.	ताल	१ वटा	
२७.	नगरपालिकाको आपतकालिन कार्य संचालन कार्यविधि २०७९	१ वटा	
२८.	विपद् व्यवस्थापन कोषसंचालन कार्यविधि २०७७	१ वटा	
२९.	विपद् व्यवस्थापन ऐन २०८०	१ वटा	
३०.	स्थानिय आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र (LEOC)	१ वटा	कार्यालय सामाग्रिहरु र जनशक्ति व्यवस्थापन गर्नु पर्ने

२.११. जोखिम पहिचान तथा विश्लेषण :

नगरपालिकामा भएको बहुप्रकोपको जोखिम समुदाय तथा बस्तीको संकटासन्नता र उपलब्ध क्षमताको आधारमा फरक फरक रहेको छ । नगरपालिका प्रकोपको जोखिम निर्धारण समुदायको भौगोलिक अवस्था, भू धरातल, सामाजिक, भौतिक र आर्थिक अवस्था अनुसार फरक फरक रहेको देखिन्छ । नगरपालिकामा रहेको संकटासन्न अवस्थाले यहाँका वडाहरु प्रकोपगत जोखिमको तह भिन्न भिन्न रहेको छ । जसलाई जोखिम न्यूनिकरणका गतिविधिहरु तथा क्षमता विकासका माध्यमबाट पूर्व तयारीका उपायहरुको अवलम्बन गर्नुपर्ने देखिन्छ । प्रत्येक वडाहरुमा रहेको संकटासन्न अवस्था अनुसारका न्यूनिकरणको उपायहरुको अवलम्बन र पूर्वतयारीका उपायहरुले नै यस नगरपालिकालाई उत्थानशिल नगरपालिकाको रूपमा रूपान्तरण गर्न सहयोग मिल्दछ । प्राय सबै वडाहरुमा भूकम्प, बाढी, पहिरो, खडेरी र आगलागी जस्ता समस्याले उच्च जोखिम सिर्जना गरेको छ भने हावाहुरी, चट्याङ, असिना, महामारी (स्वास्थ्य समस्या, भाडापखला, आंखा पाक्ने रोग, कोरोना) मध्यम जोखिम स्थिती सिर्जना गरेको देखिन्छ । पहिरोको जोखिमलाई कम गर्नका लागि नीतिगत तह राष्ट्रिय स्तरमा छलफल तथा समस्याको समाधानको पहल हुनपर्ने देखिन्छ जसका लागि नगरपालिकाले प्रदेश सरकार, मन्त्री परिषद तथा संघिय सरकारको ध्यान आर्कषण तथा पहलको जरुरी देखिन्छ । यस्तै आन्तरिक तहबाट सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरुको समन्वय तटबन्धनहरुको निर्माण, पानी निकासका लागि उचित प्रवन्ध, वृक्षारोपण, मौसमी सुचना सम्प्रेषण, वडा स्तरमा पूर्व तयारीका लागि सिप र सामाग्रीको जोहो, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति तथा समुदायहरुको क्षमता अभिवृद्धि गतिविधिहरु अविलम्ब गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसरी नै खडेरी र आगलागीको जोखिम न्यूनिकरणका लागि सचेतना अभिवृद्धिका गतिविधिहरु, शिक्षामूलक सुचनाहरुको सम्प्रेषण, आग्नि नियन्त्रक यन्त्रहरुको व्यवस्थापन र परिचालन, वडा स्तरमा आगलागी नियन्त्रणका लागि दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन, वडा स्तरमा पूर्वतयारीको लागि सिप र सामाग्रीको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । स्वास्थ्य तथा सरसफाईको समस्या पालिकाको समस्याको रूपमा आएको छ यस समस्याले पालिकाका प्राय सबै वडाहरुलाई उच्च जोखिम पारेको छ । उचित ढल निकासको व्यवस्था, शौचालय निर्माण र प्रयोगमा सचेतना तथा नीतिगत कडाई, प्लाष्टिक जन्य सामाग्रीहरु प्रयोगमा प्रतिवन्ध, बाटोघाटो नियमित सरसफाई, सरसफाई अभियानमा टोल विकास समितिको भूमिकालाई जिम्मेवारी गराई अभियानको रूपमा संचालन, आवश्यकताको आधारमा गाउँपालिका भित्र सार्वजनिक शौचालयहरुको निर्माण र उचित व्यवस्थापन, मुख्य मुख्य स्थानहरुमा फोहरहरु संकलन केन्द्रको स्थापना र फोहर संकलन र विसर्जनको उचित प्रवन्ध, खाद्य पदार्थको गुणस्तर आवश्यकता अनुसार अनुगमन, गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा सबैको समान पहुँचको सुनिश्चितता, सार्वजनिक स्थल, कार्यालय तथा विद्यालयहरुमा बाल, किशोरी, महिला र अपाङ्ग मैत्री संरचनाको निर्माण तथा सेवा प्रवाहको शुनिश्चितता जस्ता गतिविधिहरु अभिलम्ब गर्नु पर्ने देखिन्छ । यस्तै नियमित खानेपानी परिक्षण तथा शुद्धिकरण अभियान, जोखिम रहेका क्षेत्रहरुमा स्वास्थ्य शिविरहरु राखि औषधीहरु वितरण गर्नुपर्ने देखिन्छ । स्वास्थ्य समस्याहरुले जुनसुकै बेला पनि महामारीको रूप लिन सक्ने भएकाले तथा अन्य विपद्को समयमा पनि स्वास्थ्य समस्याहरु (भाडापखला, आंखा पाक्ने रोग, कोरोना भाइरस) सिर्जना हुने हुदाँ स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित सबै

सेवाहरुका लागि पूर्वतयारी अति आवश्यक भएको हुनाले पूर्वतयारी अर्न्तगतका सिप तथा साधनहरुको व्यवस्थापन गाउँपालिकाले तत्कालै गर्नुपर्ने देखिन्छ । वातावरणमा आएको परिवर्तनले विगतको दशक देखी चट्याङ, असिना र हावाहुरी जस्ता जोखिमहरु वर्षेनी बढ्दै गएको छ, यसका लागि मौसमी सुचना सम्प्रेषण गर्ने, पूर्वतयारीका लागि समुदायको परिचालन गर्ने तथा वडास्तरमा पूर्वतयारीका सामाग्रीहरुको व्यवस्था अपरिहार्य देखिन्छ ।

समग्र नगरपालिकाको सडकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजाको आधारमा गाउँपालिकामा जोखिम अवस्थामा रहेका संरचनात्मक तथा गैरसंरचनात्मक पक्षहरुको विश्लेषण गरी विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका संदर्भमा देखिएका सवाल तथा चुनौतिहरुलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ । यिनै सवाल, चुनौति र समस्याहरुलाई संबोधन गर्ने उद्देश्य सहित विपद् तथा जलवायू उत्थानशिल योजना तयार गरिएको छ ।

प्रकोप	समस्या तथा चुनौतिहरु
नीति तथा संरचना	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका तहमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति क्रियाशील भए पनि वडा तहमा सबै वडामा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन नभएको र गठन भएका वडाहरुमा पनि कम क्रियाशील भएका, ● समुदाय स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरु गठन नभएको, ● विपद् पूर्व, विपद्को समय र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरुलाई एकिकृत रुपमा (क्लस्टर अवधारणा) संबोधन गर्न गठन गर्नुपर्ने विषयगत क्षेत्रहरु, विभिन्न उपसमिति, कार्यदल आदि नभएको, ● पूर्व सचेतना प्रणाली स्थापना नभएको, ● विपद्का बेला चाहिने अत्यावश्यक सामाग्रीको व्यवस्था पर्याप्त रुपमा नभएको, ● खुल्ला तथा सुरक्षित स्थानको पहिचान गरी आपतकालीन अवस्थामा प्रयोग गर्ने व्यवस्था नभएको, ● आपतकालिन अवस्थामा तत्काल घाइतेको खोज तथा उद्धार र उपचारको लागि पूर्वतयारीको पर्याप्त व्यवस्था नभएको, ● मानवीय सहयोग दाता र आपतकालीन आपूर्तिकर्ताहरुको पहिचान गरी सूची तयार नभएको, ● मनोसामाजिक परामर्शको लागि परामर्शदाताको सूची तयार नभएको, ● विपद्को समयमा महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्तिहरुको सुरक्षाको लागि आचारसंहिता जारी नगरिएको, ● जलवायु परिवर्तनको प्रभाव, क्षति तथा संभावित सेवा सुविधाबारे सचेतना तथा अध्ययन नभएको, ● आपत्कालीन अवस्थामा बालबालिकाहरुलाई दिनु पर्ने शैक्षिक व्यवस्थाको लागि प्रयाप्त पूर्वतयारी नभएको, ● आपत्कालिन अवस्थामा आवश्यक पर्ने सम्पर्क नम्बरहरु तथा सूचनाहरुको व्यवस्थापन प्रयाप्त नभएको ।
भूकम्प	<ul style="list-style-type: none"> ● भवन निर्माण आचार संहिता नभएको, ● भूकम्पीय सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना मूलक कार्यक्रमको कमी, ● पहिले बनेका भौतिक संरचनाहरु गैर इन्जिनियरिंग तरिकाबाट बनेका हुँदा भूकम्पीय जोखिममा रहेका, ● भूकम्प सम्बन्धी कृतिम अभ्यास नभएको, ● भूकम्पबाट बढी मानवीय क्षति हुने स्थान विद्यालयहरुमा विद्यालय विपद् सुरक्षा कार्यक्रम लागु नभएको ।

वाढी	<ul style="list-style-type: none"> ● वाढी सचेतनामूलक सन्देशहरूको प्रचार प्रसार नभएको, ● वाढीको प्रतिकार्यका उपायहरूको बारेमा समय समयमा नगरपालिका स्तरीय भेला गरी समुदायलाई जानकारी दिने अभ्यास नभएको, ● वाढीको समयमा आवश्यक पर्ने राहत तथा उद्धारका सामाग्रीहरू प्रर्याप्त मात्रामा नभएको, ● वाढी प्रभावित क्षेत्रमा तटबन्धनको व्यवस्था नभएको, ● वाढी प्रभावित क्षेत्रमा बृक्षारोपणको व्यवस्था नभएको ।
पहिरो	<ul style="list-style-type: none"> ● पहिरो सचेतनामूलक सन्देशहरूको प्रचार प्रसार नभएको, ● पहिरोको प्रतिकार्यका उपायहरूको बारेमा समय समयमा गाउँपालिका स्तरीय भेला गरी समुदायलाई जानकारी दिने अभ्यास नभएको, ● पहिरोको समयमा आवश्यक पर्ने राहत तथा उद्धारका सामाग्रीहरू प्रर्याप्त मात्रामा नभएको, ● पहिरोका कारण हुने क्षतिलाई कम गर्न बृक्षारोपण गर्ने व्यवस्था नभएको, ● पहिरो जाने क्रमलाई रोकनको लागि तटबन्धनको व्यवस्थापन नभएको ।
खडेरी	<ul style="list-style-type: none"> ● खडेरीको समयमा अपनाउनु पर्ने सतर्कताबारे पर्याप्त प्रचार प्रसार नभएको, ● वैकल्पिक खेति प्रणालीको शुरुवात नगरिएको, ● टनेला खेति प्रणालीको शुरुवात नगरिएको ● लामो खडेरीको समयमा सिंचाईको लागि भरपर्दो व्यवस्था नभएको ।
असिना	<ul style="list-style-type: none"> ● असिनाको समय अपनाउनु पर्ने सतर्कताबारे प्रर्याप्त जानकारी मूलक सन्देशहरू प्रचार प्रसार नभएको, ● असिनाबाट हुन सक्ने क्षति प्रति सतर्कता नअपनाइएको, ● असिनाबाट बच्ने खेती प्रणालीमा विकास नभएको ।
आगलागी	<ul style="list-style-type: none"> ● आगलागीबाट जोगिन अपनाउनु पर्ने सतर्कताबारे सचेतनामा कमी, ● दमकलको व्यवस्था नभएको, ● सुरक्षा निकाय र एम्बुलेन्सका सम्पर्क नम्बरहरू सबैलाई उपलब्ध नभएको, ● सबै विद्यालय तथा अन्य सरकारी संस्था र मानिसको बढी उपस्थिति र भेला भैरहने ठाउँमा अग्नी समक यन्त्र (Fire extinguisher) जडान तथा संचालनको लागि तालीम प्राप्त जनशक्ति नभएको, ● नगरपालिकामा रहेका नदी, खोला, पानीको मुहान तथा पोखरीहरूको आपतकालीन समयमा प्रयोग हुने किसिमले योजना नगरिएको, ● खोज तथा उद्धार र प्राथमिक उपचारको लागि कार्यदलहरूको गठन तथा सामाग्रीको व्यवस्थापनमा कमी ।
महामारी	<ul style="list-style-type: none"> ● सरसफाई सम्बन्धि सचेतनामा कमी, ● फोहोरहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन नहुँदा आपतकालीन अवस्थामा महामारी फैलिने संभावना भएको, ● सुरक्षित खानेपानी, वातावरणीय सरसफाई तथा फोहर व्यवस्थापनका लागि सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू यथेष्ट संख्यामा संचालन नगरिएको, ● सबै घरहरूमा शौचालय नभएको र भएपनि सबैले प्रयोगमा नल्याएको, ● बस्ती तथा बजार क्षेत्रमा ढल निकासको व्यवस्था नभएको, ● सरसफाई गर्ने बानी नभएको, ● महामारीको समयमा बिरामीहरूको लागि आवश्यक पर्ने औषधि, उपकरण तथा स्थानको व्यवस्था संबन्धी पूर्वतयारी नभएको ।
हावाहुरी	<ul style="list-style-type: none"> ● हावाहुरीको समय अपनाउनु पर्ने सतर्कताबारे प्रर्याप्त जानकारी मूलक सन्देशहरू प्रचार प्रसार नभएको, ● मानवीय जोखिम निम्त्याउन सक्ने ढल्ने अवस्थामा रहेका रूख, विद्युतका पोल, तार, पुराना घर, छाना आदिको पहिचान नभएको र त्यसबाट हुन सक्ने क्षति प्रति सतर्कता नअपनाइएको,

	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्रका ग्रामिण क्षेत्रका विद्युतको पोल तथा रुखहरु हावाहुरीबाट ढल्न सक्ने अवस्थामा रहेको ।
चट्याङ	<ul style="list-style-type: none"> ● चट्याङ सम्बन्धि पुर्वचेतावनी प्रणालीको विकास नभएको, ● अपनाउन पर्ने सतर्कताबारे प्रयाप्त जानकारी मूलक सन्देशहरु प्रचार प्रसार नभएको, ● चट्याङबाट बच्ने उपायहरुको बारेमा बारेमा जानकारी नभएको, ● चट्याङबाट बच्ने उपायहरुको बारेमा जानकारी भए पनि अबलम्बन नगरिएको ।
सडक दुर्घटना	<ul style="list-style-type: none"> ● सचेतना मुलक कार्यक्रमहरु आयोजना नगरिएको, ● निति नियम कडाइका साथ पालना नगरिएको, ● सडकको स्तरोन्नती नगरिएको, ● पुराना सवारि साधनहरुको विश्थापन नगरिएको ।

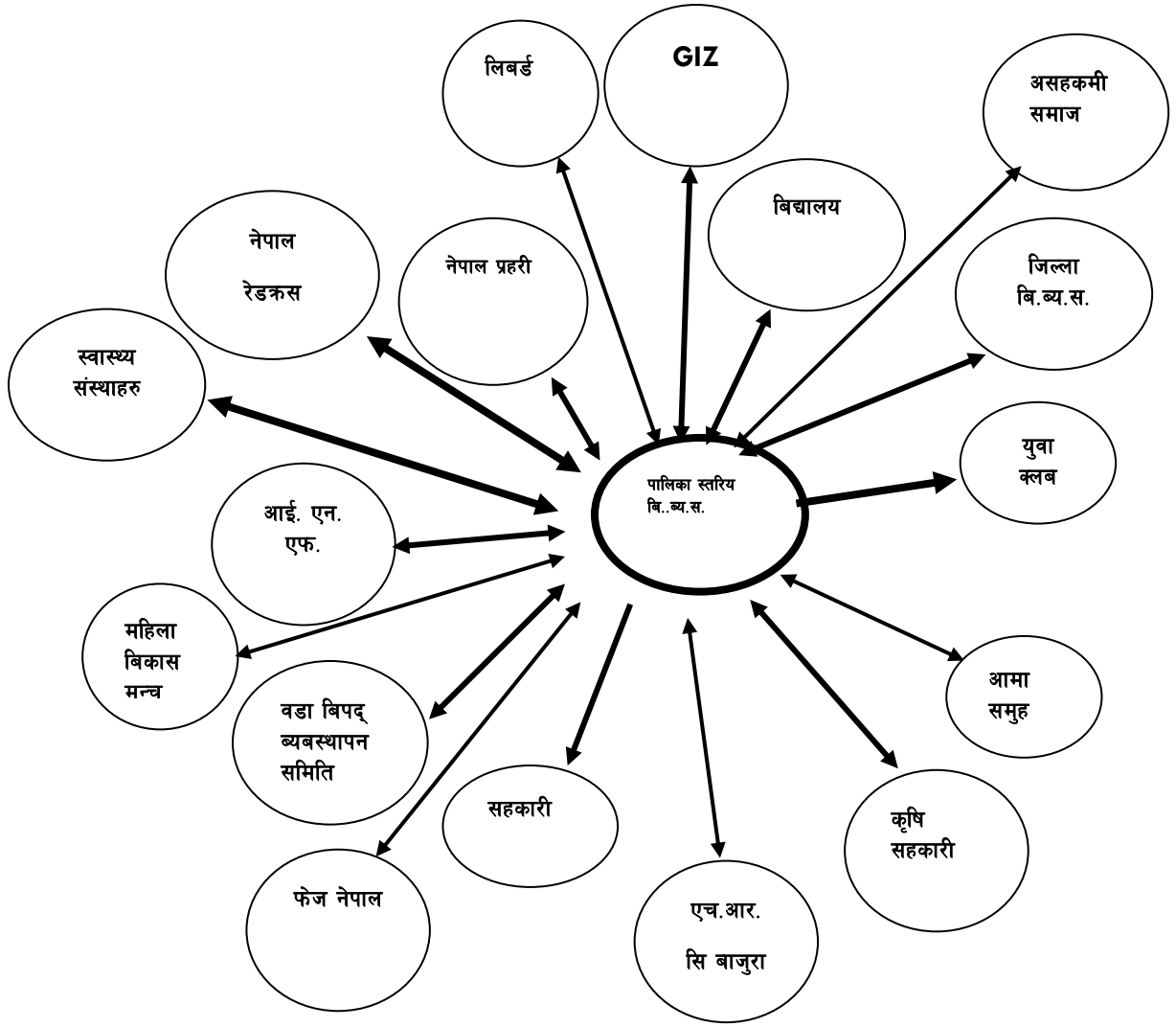
२.१२. नगरपालिकाको सरोकारवालाको विश्लेषण तथा रोटी चित्र :

संघसंस्थाहरुले बिपद् पूर्व बिपद्को समयमा र बिपद् पश्चात पुर्याउन सक्ने सेवाहरु :

क्र. सं.	कार्यालय संघ संस्था	ठेगाना	बिपद् तथा जलवायु जन्य जोखिम व्यवस्थापनका लागि प्राप्त हुन सक्ने सहयोग		
			बिपद् पूर्व	बिपद्को समयमा	बिपद् पश्चात
१.	१४ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु	१० वटै वडामा	सचेतना गोष्ठी	प्राथमिक उपचार	स्वास्थ्य उपचार तथा स्वास्थ्य शिक्षा संबन्धी सचेतना
२.	नेपाल प्रहरी	वडा नं. १	उद्धार सामाग्री, पूर्वतयारी	खोज, उद्धार, सुरक्षा	सुरक्षा
३.	नेपाल रेडक्रस	वडा नं. २	सचेतना	खोज, उद्धार तथा प्राथमिक उपचार	राहत, सचेतना
४.	विद्यालयहरु	सबै वडाहरुमा	सचेतना	खोज उद्धार	आश्रय स्थल व्यवस्थापन
५.	आई.एन.एफ., नेपाल	वडा नं. १	स्वास्थ्य सम्बन्धी नाटक, तालिम, गोष्ठी	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन
६.	GIZ	वडा नं. २	स्वास्थ्य सम्बन्धी नाटक, तालिम, गोष्ठी	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन
७.	एच.आर.सि. बाजुरा	वडा नं. २	स्वास्थ्य सम्बन्धी नाटक, तालिम, गोष्ठी	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन
८.	फेज नेपाल	वडा नं. १	स्वास्थ्य सम्बन्धी नाटक, तालिम, गोष्ठी	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन
९.	महिला विकास मन्च	वडिमालिका	स्वास्थ्य सम्बन्धी नाटक, तालिम, गोष्ठी	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन
१०.	लिवर्ड	वडा नं. २	स्वास्थ्य सम्बन्धी नाटक, तालिम, गोष्ठी	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन

११.	सहकर्मी	कोहलपुर	स्वास्थ्य सम्बन्धी नाटक, तालिम, गोष्ठी	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन
१२.	युवा क्लबहरु	सवै वडाहरुमा	सचेतना	खोज तथा उद्धार, स्वसेवक परिचालन	आवास व्यवस्थापन, भाडांकुडा व्यवस्थापन
१३.	आमा समुहहरु	सवै वडाहरुमा	सचेतना	खोज तथा उद्धार, स्वसेवक परिचालन	आवास व्यवस्थापन, भाडांकुडा व्यवस्थापन
१४.	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	सदरमुकाम	पूर्वतयारी, सचेतना, गोष्ठी, तालिम	खोज तथा उद्धार, प्रहरी परिचालन, स्वसेवक परिचालन, निर्देशन	राहत व्यवस्थापन लगायत सम्पूर्ण सहयोग
१५.	बचत समुह (सहकारी)	सवै वडाहरुमा	सचेतना, आर्थिक सहयोग	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन
१६.	कृषि सहकारी	सवै वडाहरुमा	सचेतना, आर्थिक सहयोग	उद्धार कार्य	राहत व्यवस्थापन
१७.	वडा विपद् व्यवस्थापन समितिहरु	९ बटै वडाहरु	पूर्वतयारी, सचेतना, गोष्ठी, तालिम	खोज तथा उद्धार, प्रहरी परिचालन, स्वसेवक परिचालन, निर्देशन	राहत व्यवस्थापन लगायत सम्पूर्ण सहयोग

विपद् पूर्वको पूर्वतयारी, रोकथाम र अल्पकरण, विपद्को समयको प्रतिकार्य र विपद् पश्चातको पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने सेवा, सुविधा, सुरक्षा उपलब्ध गराउने सरकारी निकाय वा सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय संस्थाहरू र अन्य मानवीय सेवा प्रदायक सङ्घसंस्था, वित्तीय संस्था, सहकारी, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, निजी क्षेत्र आदिको उपलब्धता, पहुँच र सम्बन्धको विश्लेषण गरिएको छ। यो औजारले समुदायको सामाजिक सम्बन्ध र महत्वको मापन गर्छ। यस औजारको प्रयोगबाट समुदायले विपद्को सन्दर्भमा सामाजिक तथा सार्वजनिक निकाय सम्मको पहुँच कस्तो छ भन्ने विश्लेषण गर्न सहयोग गर्दछ। सम्बन्ध चित्र तयार गर्दा सरोकारवाला निकायहरुको सम्भावित प्रभावलाई आधार मानी वृत्तलाई ठूलो सानो गरी देखाइएको छ। आपसी सम्बन्धलाई मोटो रेखा, पातलो रेखा, एकोहोरो दोहोरो रेखाले पनि देखाउन सकिन्छ। मोटो रेखाले बलियो, पातलो रेखाले फितलो र दोहोरो रेखाले द्विपक्षीय सम्बन्धलाई जनाउँछ।

२.१३. जोखिम न्यूनिकरण तथा प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी आवश्यक उपायहरू :

क्षेत्र	संकटासन्नता न्यूनिकरणका तत्वहरू
प्रकोप अल्पिकरण, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र रोकथाम	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति (वडा तह समेत) लाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि ज्ञान तथा क्षमता विकास, ● स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति (वडा तह समेत) मा पूर्व तयारीको सिप तथा सामाग्रीको भण्डारण र अद्यावधिक, (राहत सामाग्रीहरू, अस्थायी आवासका सामाग्रीहरू, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धि न्यूनतम आधारभूत सामाग्रीहरू, स्वास्थ्य तथा संरक्षण सम्बन्धि न्यूनतम आधारभूत सामाग्री, विपद् व्यवस्थापन कोष, प्राथमिक उपचार तालिम र सामाग्री, खोज तथा उद्धार तालिम र सामाग्री) ● प्रकोपगत सुरक्षित स्थानको पहिचान र सो को प्रचार प्रसार, ● बहु प्रकोप जोखिम न्यूनिकरणका लागि सुचना, शिक्षा तथा संचार सामाग्रीको विकास र प्रचार प्रसार, ● समुदाय तथा विद्यालयमा सचेतना कक्षा संचालन (भूकम्प, बाढी, आगलागी, स्वास्थ्य समस्या, शितलहर, लागू औषध दूर्ब्यवसन), ● भूकम्प प्रतिरोधि संरचना निर्माणका लागि सिप विकास, ● भवन निर्माण आचार संहिता पालनाका लागि सचेतना, नीतिको कार्यान्वयन र अनुगमन, ● भूकम्प प्रतिरोधि नमूना संरचनाको निर्माण (अस्थायी आश्रय स्थलको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने), ● सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरूको भूकम्प प्रतिरोधी क्षमताको विश्लेषण र सबलीकरण गर्ने, ● पहिरो, बाढी तथा कटान जोखिम न्यूनिकरणका लागि वृक्षारोपण, स्पर एवं तटबन्ध निर्माण (विभिन्न स्थानहरूमा), ● सम्पूर्ण नदी तथा खोला प्रभावित क्षेत्रलाई संरक्षण गर्ने दिर्घकालिन योजना संचालन गर्ने, ● स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति (वडा तह समेत) मा बहु प्रकोप प्रतिकार्यको लागि सिप र सामाग्रीको व्यवस्था र प्रतिकार्य प्रणालीको स्थापना, ● बाढी पूर्व सुचना प्रणालीको व्यवस्थापन तथा प्रचार प्रसार, ● मौसमी सुचना प्रणालीको विकास र प्रचार प्रसार, ● स्थानिय आपत्कालिन कार्य संचालन केन्द्रको स्थापना र संचालन, ● नियमित कृतिम घटाना अभ्यास, ● स्थानिय तथा वाह्य निकायहरू संगको नियमित समन्वय र सहकार्य ।
खानेपानी	<ul style="list-style-type: none"> ● पानीका ईनारहरू खन्ने र पानी भरी राख्ने, ● पानीको मुहान तथा जलधार क्षेत्रको संरक्षण, ● पानी जम्मा गर्ने, वितरण गर्ने प्रणालीको स्थापना तथा सुरक्षित खानेपानी वितरण, ● खानेपानी योजनाहरूको लागि सिप र सामाग्रीको व्यवस्था, ● नियमित खानेपानी परिक्षण तथा शुद्धिकरण अभियान ।
सरसफाई र स्वच्छता	<ul style="list-style-type: none"> ● व्यक्तिगत, सामुदायिक र वातावरणिय सरसफाई सचेतना अभिवृद्धिका लागि सामुदायहरूमा तथा विद्यालयहरूमा कक्षा संचालन, ● सरसफाई सम्बन्धि विभिन्न सुचना शिक्षा तथा संचारका सामाग्रीहरूको विकास र वितरण, ● बजार क्षेत्रमा ढल निर्माण तथा नियमित निकासको व्यवस्था,

क्षेत्र	संकटासन्नता न्यूनिकरणका तत्वहरु
	<ul style="list-style-type: none"> ● शौचालय निर्माण र प्रयोगमा सचेतना तथा नीतिगत कडाई, ● प्लाष्टिक जन्य सामग्रीहरु प्रयोगमा प्रतिवन्ध, ● सरकारी तथा नीजि ताल तलैयाहरुको नियमित सरसफाई तथा सरसफाई अभियान संचालन ● आवश्यकताको आधारमा नगरपालिका भित्र सार्वजनिक शौचालयहरुको निर्माण र उचित व्यवस्थापन, ● दाउरा कम खपतको लागि सुधारिएको चुलो वा धुँवा रहित चुलोको प्रयोगमा उत्प्रेरणा, ● पानीजन्य रोगहरुको बारेमा सचेतना, ● मुख्य मुख्य स्थानहरुमा फोहर संकलन केन्द्रको स्थापना र फोहर संकलन र विर्सजनको उचित प्रवन्ध र परिचालन, ● स्वास्थ्य शिविरहरुको आयोजना गर्ने ।
स्वास्थ्य	<ul style="list-style-type: none"> ● मातृशिशु स्वास्थ्य र रोगको रोकथामका उपाय र उत्प्रेरणा, ● यौन रोग र स्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोगको रोकथाम र उपचारको लागि सचेतना, ● गर्भवती, सुत्केरी र सुत्केरी पछिको अवस्थाको बारेमा सचेतनामुलक कार्य, ● स्वास्थ्य सम्बन्धि गतिविधि कार्यान्वयनको लागि विभिन्न समुदायमा आधारित समुहहरुको परिचालन, ● डेन्गुको उच्च जोखिम रहेका क्षेत्रहरुमा प्रतिरोधि औषधी छर्ने तथा भुल वितरण, ● खुला सडक खाद्य निर्माण तथा विक्री र प्रयोजनमा प्रतिवन्ध, ● खाद्य पदार्थ गुणस्तरको आवश्यकता अनुसार अनुगमन, ● प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि विद्यालय तथा सामुदायिक सचेतना कक्षा संचालन, ● सार्वजनिक स्थल, कार्यालय तथा विद्यालयहरुमा बाल, किशोरी, महिला र अपाङ्ग मैत्री संरचना तथा सेवा प्रवाहको शुनिश्चिता, ● किराजन्य, पानी जन्य रोगको कमिको लागि कार्य, ● निशुल्क प्रजनन स्वास्थ्य तथा अन्य स्वास्थ्य शिविरहरुको संचालन ।
जिविकोपार्जन	<ul style="list-style-type: none"> ● नयाँ वा बैकल्पिक आयआर्जनको श्रोतको खोजी र उपलब्धता, ● खडेरीको असर कम गर्ने खालको खेति प्रणालीको खोजी र व्यवस्था, ● भईरहेको खेतियोग्य जमिनमा उत्पादनशिलता बढाउनका लागि प्रविधि र प्राविधिकहरुको व्यवस्थापन, ● खेति तथा अन्नमा लाग्ने रोगहरुको पहिचान गरि रोकथामको उपायको लागि सरोकारवालासंग समन्वय, ● भू व्यवस्थापनको नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन, ● कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक सिँचाई योजनाहरुको विकास र विस्तार, ● स्थानिय उत्पादनलाई प्रोत्साहन, ● स्थानीय उत्पादनको बृद्धि र विकास गर्न बजारीकरणतर्फ विशेष ध्यान, ● मौसमी, कृषी तथा पशुपालन सम्बन्धि सुचना संप्रेषणको व्यवस्था, ● यूवा स्वरोजगार तथा सिप विकास कार्यक्रमहरुको संचालन, ● फलफुल खेतिमा लाग्ने नयाँ रोग तुसारोको उपचारमा कार्य गर्ने, ● टनेला खेति प्रणालीको शुरुवात गर्ने ।

खण्ड - ३ : दिर्घकालिन सोंच, परिदृश्य, लक्ष्य, नीति तथा रणनीति

३.१. दिर्घकालिन सोंच :

बुढीनन्दा नगरपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई संस्थागत गरि विपद् उत्थानशील समुदाय तथा नगरपालिका निर्माण गर्ने यसको दिर्घकालिन सोंच हुनेछ ।

३.२. परिदृश्य :

बुढीनन्दा नगरपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरणका तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरुमा वडा तथा समुदायको अधिकतम सहभागिता मार्फत हरेक वडा तथा समुदायको विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने र विपद्बाट हुने मानविय, सामाजिक, आर्थिक, भौतिक तथा जीविकोपार्जनका साधनहरुमा हुने क्षतिमा कम गर्दै वडाको उत्थानशीलतालाई सुदृढ गर्नु यस स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको परिदृश्य हुनेछ ।

३.३. लक्ष्य :

बुढीनन्दा नगरपालिकामा रहेको विपद्को सङ्कटासन्नता, जोखिम र क्षमता विश्लेषण गर्न र सोही बमोजिम विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकीकरण गर्दै नगरपालिका तथा समुदायको विकास प्रक्रियामा मुलप्रवाहीकरण गरी विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्न योगदान पु-याउनु यस योजनाको मुख्य लक्ष्य रहेको छ ।

३.४. उद्देश्य :

- स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गर्न न्यूनतम आधार तथा साभ्मा मापदण्ड निर्धारण गर्नु ।
- स्थानीय तहमा रहेको विपद्को सङ्कटासन्नता, जोखिम र क्षमता विश्लेषण गर्न र सोही बमोजिम विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकीकरण गर्दै स्थानीय विकास प्रक्रियामा मुलप्रवाहीकरण गरी विपद् तथा जलवायु उत्थानशील नगरपालिकाको निर्माणमा योगदान गर्नु ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी र विपद् प्रतिकार्यमा स्थानिय तथा बाह्य स्रोतको पहिचान तथा परिचालनबाट पालिकालाई उत्थानशिन पालिकाको रुपमा स्थापित गर्नु ।
- स्थानीय तहका नीति तथा विकास कार्यक्रममा सबै क्षेत्र र वर्ग (महिला , बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, दलित, आदिवासी, जनजाति, प्रकोप प्रभावित, जलवायुजन्य प्रभावित वा सङ्कटासन्न समुदाय तथा व्यक्तिहरु, नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी परिभाषित गरेका वर्ग) को समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गरी विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनलाई संस्थागत गर्न मार्ग प्रशस्त गर्नु ।

३.५. नीति :

स्थानीय तहमा रहेका सरकारी, गैह्रसरकारी तथा निजी तथा सार्वजनिक निकाय तथा संघसंस्थाहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा पालिकास्तरमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिहरूको गठन गर्ने तथा उक्त समिति मार्फत समितिका सदस्य तथा पदाधिकारी एवं समुदायका व्यक्तिहरूलाई विपद् तथा जलवायु सम्बन्धिका गतिविधिहरूमा सहभागिता गराई क्षमता विकास गराउने, स्थानिय तथा वाह्य स्रोतको पहिचान तथा परिचालनका माध्यमबाट जोखिम न्यूनिकरण, विपद् पूर्व तयारी र आवश्यकता अनुसारको विपद् प्रतिकार्यका कार्यहरू गर्नु गराउनु यस योजनाको मूल नीति हुनेछ ।

३.६. रणनीति :

- नगरपालिकामा रहेका सरोकारवाला निकाय तथा संघसंस्थाहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिहरूको गठन गर्ने, स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण गर्ने तथा उक्त समिति मार्फत समितिका सदस्य तथा पदाधिकारी एवं समुदायका व्यक्तिहरूलाई विपद् तथा जलवायु सम्बन्धिका गतिविधिहरूमा सहभागिता गराई क्षमता विकास गराउने ।
- उक्त योजनाको कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहले आफ्नो स्थानीय स्तरमा उपलब्ध साधन, स्रोत, साँस्कृतिक तथा पर्यावरणीय संरचना अनुकूल विभिन्न रणनीतिहरू अबलम्बन गर्न सक्नेछ ।
- समुदायमा रहेका प्रकोप तथा जोखिमको पहिचान तथा क्षमताको लेखाजोखा, योजना निर्माणका सबै प्रक्रियामा वडा तथा समुदायका अति जोखिममा रहेका समूह तथा वर्गको समानुपातिक सहभागितालाई सुनिश्चित गरि योजनाको कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्थानीय विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्साङ्कन गर्दा अति जोखिम तथा संवेदनशिल स्थानमा रहेका बस्तीहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थान्तरणको लागि प्रोत्साहन गर्ने ।
- बाढीबाट हुने मानविय तथा भौतिक क्षतिलाई रोक्नका लागि पुर्वसूचना प्रणालीको स्थापनाका लागि समन्वय तथा सहकार्य गरि पहल गर्ने ।
- वडा तथा समुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय ज्ञान, सीप, श्रोत र साधनको उपयोग गर्ने ।
- स्थानीय तहमा विपद् जोखिम तथा जलवायु अनुकूलनका कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय वार्षिक तथा आवधिक विकासका योजनाहरूमा मूलप्रवाहिकरण गर्दै लैजाने ।

खण्ड - ४ : स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना

विपद् जोखिम न्यूनीकरया व्यवस्थापनका कार्यक्रमलाई मूलभूत रूपमा मानव संसाधन तथा संस्थागत विकास योजना, भौतिक पूर्वाधार विकास, प्राकृतिक स्रोत संरक्षण, जीविकोपाजनमा सुधार, नीतिगत क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कार्यहरू तथा विकास कार्यमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका विधिको मूलप्रवाहीकरण गर्ने जस्ता प्रमुख क्रियाकलापलाई आधार मानेर स्थानीय समस्या समाधान गर्ने क्रियाकलापलाई निम्न बमोजिको प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

४.१. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्वतयारी, रोकथाम, अल्पीकरण र अनुकूलनका योजनाहरु:

विपद्को सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिम विश्लेषणबाट प्राप्त परिणाम बमोजिम अत्याधिक जोखिम रहेका समुदाय वा वडामा जोखिम न्यूनीकरणका लागि सञ्चालन गर्नु पर्ने क्रियालापलाई विपद् पहिले गरिने क्रियाकलापको रूपमा प्राथमिकीकरण गरिएको छ । यस चरणमा गर्नु पर्ने कार्यलाई निम्न दुई खण्डमा विभाजन गरी प्राथमिकता निर्धारण गरिएको छ ।

४.१.१. नीतिगत व्यवस्था तथा निर्णय :

नगरपालिकाले विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार जिम्मेवारी सहित कार्यदलहरू (समन्वय, सञ्चार तथा पूर्वचेतावनी, खोज तथा उद्धार, राहत व्यवस्थापन तथा पुनःस्थापन, क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण जस्ता कार्यदल) गठन गरिएको छ । त्यसैगरी प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम आवश्यकताका आधारमा नीतिगत निर्णय समेत गरी रणनीतिक कार्यहरू निर्धारण गरी उपयुक्त ढाँचामा उल्लेख गरिने छ ।

४.१.२. जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि :

विपद् जोखिम व्यवस्थापनको आधारशिला नै यस प्रतिको समुदायको सजगता र जिम्मेवारीको बोध हो । जब सम्म विपद् व्यवस्थापनमा समुदायको सचेतना अभिवृद्धि हुदैन त्यस क्षेत्रमा जति नै योजनाहरु संचालन गरेता पनि दिगो तथा प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिदैन तसर्थ नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा विपद् प्रति रहेको अज्ञानता हटाएर जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सचेतना अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका निम्न गतिविधिहरु संचालन गर्नेछ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	अनुमानित बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	विपद् सम्बन्धी जनचेतनाको अभाव	१) नगरपालिका स्तरमा कम्तिमा ५ दिनको विपद् व्यवस्थापन प्रशिक्षक प्रशिक्षण संचालन गर्ने २) प्रशिक्षक प्रशिक्षण प्राप्त व्यक्तिहरूको परिचालनमा नगरपालिकाका १० वडामा (एक वडाका कम्तिमा १ स्थानमा) विपद् जोखिम न्यूनीकरण, जलवायू परिवर्तन असर तथा अनुकूलनका उपायहरु सम्बन्धी ज्ञान विद्यालय तथा समुदायलाई अभिमुखिकरण गर्ने ३) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि विभिन्न सुचना, शिक्षा तथा संचारका सामाग्रीको विकास तथा वितरण गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ नगरपालिका	४ लाख	नगरपालिका तथा नगरपालिका का विषयगत शाखा	विकास साभेदार सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरु	१ वर्ष भित्र

		<p>४) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि विद्यालय कक्षा संचालन गर्ने गराउने</p> <p>५) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दिन, दिवस सबै क्षेत्रमा मनाउनलाई प्रेरित गर्ने</p> <p>६) विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धि सुचना शिक्षा, संचार सामाग्रीको विकास र वितरण गर्ने</p>					
२	वडा स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति क्षमता तथा योजना नहुनु	<p>१) नगरपालिकाका सबै वडाहरुमा वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएतापनि किन के का लागि र कसरी भन्ने जानकारीका लागि क्षमता विकासका तालिम तथा कार्यशाला संचालन गर्ने</p> <p>२) वडामा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण गराई वडा सभाबाट अनुमोदन गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने</p> <p>३) वडाहरुमा प्रकोप, जोखिम तथा संकटासन्नता तथा सुरक्षित स्थानको पहिचान गरी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने गराउने</p>	वडा कार्यलय	३ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती / नगरपालिका	विकास साभेदार सरकारी तथा गैह्रसरकारी संघसस्था,	१ वर्ष भित्र
३	निति नियमहरुको प्रचार प्रसारमा कमी	<p>१) विपद् पूर्व, विपद्को समय र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने र यस क्षेत्रका सरोकारवालाहरुको बारेमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने</p> <p>२) भवन निर्माण आचार संहिता, सडक सजकता जस्ता विषयमहरुमा सामुदायिक तथा विद्यालय शिक्षा कक्षाको व्यवस्था गर्ने</p> <p>३) भुकम्पीय सुरक्षाका लागी सचेताना अभियान संचालन गर्ने</p> <p>४) संघिय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानिय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि रहेका नीति, कानून तथा योजना बारे स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा वडा विपद् व्यवस्थापन समितिलाई जानकारीमूलक गोष्ठी संचालन गर्ने</p>	स्था.वि.तथा ज.उ. समिति / नगरपालिका	१ लाख	शहरी विकास डिभिजन, जिल्ला ट्राफिक कार्यालय	विकास साभेदार सरकारी तथा गैह्रसरकारी संघसस्था,	नियमित
४	बस्ती, भौतिक संरचना, स्वास्थ्य संथा, विद्यालयहरु सुरक्षित स्थानमा नहुनु र समुदाय का व्यक्ति तथा बालवाकिलाहरु विपद्को	<p>१) नगरपालिका भित्रका सबै वडाहरु बस्तीहरु तथा नीजि तथा सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरु र विद्यालयहरुको जोखिम नक्सांकन गर्ने र विद्यालय सुरक्षा योजना निर्माण गर्ने</p> <p>२) वडाहरु बस्तीहरु तथा नीजि तथा सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरु र विद्यालयहरुको जोखिम पहिचान, सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने र सोको सचेताना अभिवृद्धि गर्ने</p>	वडा स्तरी विपद् व्यवस्थापन समिती तथा नगरपालिका को शिक्षा शाखा	२ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती / नगरपालिका विद्यालय सुरक्षा कार्यक्रम	विकास साभेदार सरकारी तथा गैह्रसरकारी संघसस्था,	२ वर्ष भित्र ।

	प्रभावको बारेमा सचेत नहुनु	३) विपद्को अवस्थामा आवश्यक सुरक्षाका लागि भटपट भोला र कृतिम घटना अभ्यास गराउने ४) विद्यालय सुरक्षाका लागि प्रत्येक दिन विहानी शत्रको समयमा विपद सम्बन्धीको सन्देश प्रभाव गर्ने ५) औपचारिक तथा अनौपचारिक स्थानिय समूहहरु तथा विद्यार्थीहरुका माध्यमबाट मौसमी सुचना र अपनाउनु पर्ने सजगताको सुचना सम्प्रेषण गर्ने गराउने					
५	विपद् समयमा आपतकालीन ज्ञानको अभाव	नगरपालिकाका सबै वडामा भुकम्प, बाढी, पहिरो, हावाहुरी, आगलागी, चट्यांग, स्वास्थ्य समस्या, शितलहर लगायतका विपद्को समयमा गर्नेपर्ने आपतकालीन पुर्वतयारीका बारेमा सचेतना अभियान सुरु गर्ने र कम्तीमा नियमित कृतिम घटना अभ्यास गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका	२ लाख	वडा तथा नगरपालिका	विकास साभेदार सरकारी तथा गैटसरकारी संघसस्था,	प्रत्येक वर्ष
६	समन्वय तथा सहकार्यको अभाव	१) जिल्ला स्तरीय विपद् सम्बन्धी सरोकारवाला निकाय संग प्रभावकारी समन्वय सहकार्यको विकास गर्ने २) विपद् सूचना प्रणाली लाई संस्थागत रुपमा स्थापित गर्ने ३) सुरक्षा निकाय संगको समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने	स्था.वि.तथा ज.उ समिती/ नगरपालिका	१ लाख	जिल्ला विपद् व्यस्थापन समिती	विकास साभेदार सरकारी तथा गैटसरकारी संघसस्था,	आवश्यकता अनुसार
७	प्रकोपगत सचेतनामा कमी	१) आपतकालिन स्वास्थ्य जस्तै भूकम्प, बाढी, शितलहर, सडक दुर्घटना, आगलागी, भाडापाखला, डेन्गु, प्रजनन स्वास्थ्य, सरुवा रोगका बारेमा गाँऊपालिकाका सबै वडामा सचेतीकरण गर्ने २) सबै वडा कार्यालय तथा विद्यालयहरुमा आवश्यकताको आधारमा २ थान स्टेचर र २ प्राथमिक उपचार तालिम र किटको व्यवस्था गर्ने ३) विपद् जन्य सुचनाहरुको होडिङ्ग बोर्ड र सडक सुरक्षा सचेतना अभियान गर्ने । ४) मदिरा तथा लागू पदार्थ नियन्त्रणका लागि अभियान संचालन गर्ने ५) विपद्को समयमा महिला तथा बालबालिकाहरुलाई र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको संरक्षणलाई प्रथमिकता गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका	२ लाख	जिल्ला विपद् व्यस्थापन समिती, नेपाल दुर सञ्चार घरेलु विकास कृषि र पशु विकास शिक्षा शाखा	विकास साभेदार सरकारी तथा गैटसरकारी संघसस्था,	२ वर्ष मौसम अनुसार नियमित

		<p>६) विपद् व्यवस्थापनमा सामाजिक समावेशीका आधारमा सबैको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने</p> <p>७) मौसममा हुन सक्ने परिवर्तन तथा हुन सक्ने विपद्का घटनाहरूका बारेमा अग्रिम जानकारी मार्फत सुरक्षा उपायहरूको अवलम्बनका लागि विद्युतिय सञ्चारको विकास र विस्तार गर्ने</p> <p>८) घरबाट निस्कने तरल तथा ठोस फोहर व्यवस्थापनका बारेमा सैद्धान्तिक तथा व्यवहारीक ज्ञानको अभिवृद्धि गर्ने</p> <p>९) वाली जन्य पदार्थको उचित व्यवस्थापन र विसर्जनको व्यवस्था (घरयासी सामग्री निर्माण तथा प्राङ्गारिक मल बनाउने सिप र सामग्री)</p> <p>१०) विद्यालय सुरक्षाका लागि सुरक्षित पर्खाल निर्माण गर्ने</p>					
८		<p>नगरपालिका भित्र विपद् प्रतिकार्यका लागी माथी उल्लेखित रणनीती अनुरूप निम्नानुसार कार्यदल गठन गर्ने :</p> <ul style="list-style-type: none"> ● समन्वय तथा सूचना कार्यदल ● खोज तथा उद्धार कार्यदल ● प्राथमिक उपचार कार्यदल ● क्षति विश्लेषण कार्यदल ● राहत वितरण तथा व्यवस्थापन कार्यदल ● कृषि तथा खाद्य सुरक्षा कार्यदल ● संरक्षण कार्यदल(महिला बालबालिका तथा अपाङ्ग) ● स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यदल ● शिक्षा कार्यदल ● गैर खाद्य तथा आपतकालिन आवास कार्यदल 	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका	२ लाख	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा अन्य सरोकारवाला निकाय	विकास साभेदार सरकारी तथा गैह्रसरकारी संघसस्था,	१ वर्ष भित्र
९	सुरक्षित स्थानको बारेमा जानकारी नहुनु	नगरपालिकाका सबै वडामा विपद्को समयमा आवश्यक पर्ने आपत्कालिन व्यवस्थापनका लागि सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने, सुरक्षित स्थान प्रयोग सम्बन्धी योजना बनाउने	वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिती	२ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका तथा रेडक्रस जिल्ला विपद् व्यवस्थान समिति जिल्ला स्थित	विकास साभेदार सरकारी तथा गैह्रसरकारी संघसस्था,	१ वर्ष भित्र

					सुरक्षा निकाय		
१०	मापदण्ड विपरीत भवन निर्माण तथा भवन निर्माण आचार संहिता नहुनु	१) भवन निर्माण आचारसंहिता निर्माण गरी भवन निर्माण गर्दा मापदण्ड पुर्याउन लगाउने २) भवन निर्माण आचार संहिता कडा रूपमा पालना गराउन लगाउने ३) सडक मापदण्ड र प्राकृतिक स्रोतको मापदण्ड अनुसार संरचना बने नबनेको नियमित अनुगमन गर्ने गराउने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका	२ लाख	सहरी विकास तथा भवन डिभिजन कार्यालय	विकास साभेदार सरकारी तथा गैह्रसरकारी संघसस्था,	नियमित
११	आपतकालीन अवस्थाका आधारभूत आवश्यकता बारेमा सचेतना कमी	विपद्का समयमा अति आवश्यक तथा आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि चाहिने सामग्रीको (आवास, स्वच्छता तथा सरफाई, खानेपानी, स्वास्थ्य र संरक्षण) बारेमा सम्भावित प्रतिकार्यमा संलग्नहुने जनशक्तिलाई अभिमुखिकरण गर्ने तथा सामग्रीको भण्डार गर्ने गराउने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती, नगरपालिका को सामाजिक सेवा, महिला तथा बालबालिका, स्वास्थ्य शाखा	२ लाख	वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिती रेडक्रस, सुरक्षा निकाय, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, अन्य सरोकारवाला हरु	विकास साभेदार सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरु	२ वर्ष भित्र

४.१.३ जोखिम न्यूनीकरण :

बुढीनन्दा नगरपालिका भित्र रहेका विपद्जन्य सडकटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न वडा तथा समुदायहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने अवस्था रहेको छ । विशेषत नगरपालिकामा भूकम्प, बाढी, पहिरो, खडेरी, असिना र आगलागी समस्याको उच्च जोखिम रहेको छ भने हावाहुरी, महामारी (स्वास्थ्य समस्या, भाडापखला, आँखा तथा छालाजन्य संक्रमण) चट्याङ, असिना, हिउँपहिरोको जोखिम मध्यम रहेको छ तसर्थ जोखिमताको आधारमा न्यूनीकरणका उपायहरुलाई गाउँपालिकाको विकास योजनासँग एकिकृत गरि संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । जोखिम न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिकाको स्थानिय स्रोत तथा बाह्य निकायहरुसँगको समन्वय तथा आर्थिक सहकार्यमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । जोखिम न्यूनीकरणका लागि निम्न गतिविधिहरुलाई प्राथमिकताको आधारमा संचालन गर्दै अगाडी बढ्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

जोखिम न्यूनीकरण योजना :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था			समय अवधि
				जम्मा बजेट	आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	भूकम्प	<p>१) कम्तिमा ५० परिवारलाई व्यवस्थापन गर्न सक्ने २ वटा भूकम्प प्रतिरोधात्मक सुरक्षित आवास केन्द्रको निर्माण गर्ने</p> <p>२) हरेक भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा भूकम्पीय दृष्टिकोणबाट सुरक्षित गर्ने</p> <p>३) भूकम्प प्रतिरोधी निर्माणका लागि दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने (डकमी तथा सिकमी तालिम ४ वटा)</p> <p>४) सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरूको भूकम्प प्रतिरोधी क्षमताको लेखाजोखा तथा विश्लेषण गरी, आवश्यकता अनुसार सवलीकरण गर्ने ।</p> <p>५) खोज तथा उद्धार सामाग्रीहरूको व्यवस्थापन गर्ने</p>	स्था.वि.तथा ज.उ समिती, नगरपालिका	२५ लाख	भवन डिभिजन कार्यालय, निर्माण व्यवसायी संघ, उद्योग वाणीज्य संघ र अन्य पेशागत संघ संगठनहरू	प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरू, विकासका साभेदार निकायहरू तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरू	२ वर्ष
२	वाढी	<p>१) वडा नं. १ को पिपलडाली, जैसाल, रावतवाडा, सेरकोट, मुलेरा, पाटौला, हरिकवलमा तटबन्धन निर्माण गर्ने</p> <p>२) वडा नं. २ को कोलिट बजार जिउलोमा तटबन्धन गर्ने</p> <p>३) वडा नं. ३ सिलाजु देखि जैला सम्म र फुवा देखि कालगोडी सम्म तटबन्धन गर्ने</p> <p>४) वडा नं. ४ को भावन देखि परिया सम्म र चाम्पाटा देखि सिलाज सम्म तटबन्धन गर्ने</p> <p>५) वडा नं ५ को चाटाबगर देखि दानसांगु सम्म तटबन्धन गर्ने</p> <p>६) वडा नं ७ पहिलसेरा, खड्कावाडा, कालेगाडेमा तटबन्धन गर्ने</p> <p>७) वडा नं. ९ वगरखोलामा तटबन्धन गर्ने</p> <p>८) वडा नं. १० को नागाचौर, नरिघाट, घटेचौर, ओलिसिनमा तटबन्धन गर्ने</p>	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका	३० लाख	नगरपालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरू, विकासका साभेदार निकायहरू तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरू	२ वर्ष

		<p>९) वडा नं. ६ दैया, लक्ष्मि गाउँमा तटबन्धन गर्ने</p> <p>१०) वडा नं. १ को पिपलडाली, जैसाल, रावतवाडा, सेरकोट, मुलेरा, पाटौला, हरिकवलमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>११) वडा नं. २ को कोल्टि बजार जिउलोमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१२) वडा नं. ३ सिलाजु देखि जैला सम्म र फुवा देखि कालगोडी सम्म वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१३) वडा नं. ४ को भावन देखि परिया सम्म र चाम्पाटा देखि सिलाज सम्म वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१४) वडा नं ५ को चाटाबगर देखि दानसांगु सम्म वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१५) वडा नं ७ पहिलसेरा, खड्काबाडा, कालेगाडेमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१६) वडा नं. ९ वगरखोलामा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१७) वडा नं. १० को नागाचौर, नरिघाट, घटेचौर, ओलिसिनमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१८) वडा नं. ६ दैया, लक्ष्मि गाउँमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१९) बाढी पूर्वचेतावनी प्रणालीको स्थापना गर्ने</p> <p>२०) सुरक्षित स्थानको पहिचान र व्यवस्थापन गर्ने</p>					
३	पहिरो	<p>१) वडा नं. २ को कोल्टी बजार दलित बस्तिमा तटबन्धन गर्ने</p> <p>२) वडा नं. ३ को चोलु, डोगडेवाडा, भुलेना, टांका, दुल्नाटोल, मेल दुस्का पहिरोमा तटबन्धन गर्ने</p> <p>३) वडा नं. ४ को ताडीडोडा टोल देखि चम्प्लाय सकुराली पहिरोमा तटबन्धन निर्माण गर्ने</p> <p>४) वडा नं. ७ को खड्काबाडा, पहिलसेरा, जेठारीवाडामा तटबन्धन गर्ने</p> <p>५) वडा नं. ८ को विरेकोट पहिरोमा तटबन्धन निर्माण गर्ने</p> <p>६) वडा नं. ९ को चुकनेडीमा तटबन्धन निर्माण गर्ने</p> <p>७) वडा नं. १० को भुलीसल्लाबाट पाण्डुसेन गाउँ सम्म तटबन्धन गर्ने</p> <p>८) वडा नं. ६ को खाडगडामा तटबन्धन गर्ने</p>	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका	५० लाख	नगरपालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरु, विकासका साभेदार निकायहरु तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु	१ वर्ष

		<p>१) वडा नं. ५ को विसैन देखि चाटाबगर सम्मको पहिरोमा र बुढाखरकको बस्ति छेउमा तटबन्धन गर्ने</p> <p>१०) वडा नं. २ को कोल्टी बजार दलित बस्तिमा तटबन्धन गर्ने</p> <p>११) वडा नं. ३ को चोलु, डोगडेबाडा, भुलेना, टांका, दुल्लाटोल, मेल ढुस्का पहिरोमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१२) वडा नं. ४ को ताडीडोडा टोल देखि चम्लाय सकुराली पहिरोमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१३) वडा नं. ७ को खड्काबाडा, पहिलसेरा, जेठारीवादामा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१४) वडा नं. ८ को विरेकोट पहिरोमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१५) वडा नं. ९ को चुकनेडीमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१६) वडा नं. १० को भुलीसल्लाबाट पाण्डुसेन गाउँ सम्म वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१७) वडा नं. ६ को खाडगडामा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१८) वडा नं. ५ को विसैन देखि चाटाबगर सम्मको पहिरोमा र बुढाखरकको बस्ति छेउमा वृक्षारोपण गर्ने</p> <p>१९) पहिरो को पूर्वचेतावनी प्रणालीको स्थापना गर्ने</p> <p>२०) सुरक्षित स्थानको पहिचान र व्यवस्थापन गर्ने</p>					
४	खडेरी	<p>१) पालिकाका नाडगा डाडा र खुल्ला स्थानहरुमा वृक्षारोपण तथा वन जंगलको संरक्षण अभियान संचालन गर्ने</p> <p>२) सिंचाइको लागी आवश्यकताको पहिचान गरी योजनाहरु निर्माण तथा संचालन गर्ने</p> <p>३) बैकल्पिक खेती प्रणालीको विकास र विस्तार गर्ने</p> <p>४) प्रविधि र प्राविधिक सहितको बेमौसमी खेतीमा प्रोत्साहन गर्ने</p> <p>५) पानीका स्रोतहरुको पहिचान र संरक्षण गर्ने</p> <p>६) कृषकहरुका लागि सहुलियतमा कृषि सामाग्रीहरु र टनेला बितरण गर्ने</p>	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	१५ लाख	नगरपालिका, कृषि शाखा	प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरु, विकासका साभेदार निकायहरु तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु	नियमित

५	असिना	१) व्यवसायिक कृषकहरुको लागी बितरण गर्ने २) व्यवसायिक कृषकहरुको लागी टनेला निर्माणमा सहयोग गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका स्वास्थ्य शाखा, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	१० लाख	नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरु, विकासका साभेदार निकायहरु तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु	१ वर्ष
६	आगलागी	१) मौसमी सुचना सम्प्रेषण गर्ने २) पूर्वतयारीका लागि सिप तथा सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने ३) पानी संकलन ट्याङ्की निर्माण गर्ने ४) आगो निभाउने ब्याग सहित ड्रोनको व्यवस्था गर्ने ५) आगो नियन्त्रण टोली गठन गर्ने ६) आगो निभाउदा लगाउने व्यक्तिगत सुरक्षाका सामाग्रीहरु व्यवस्थापन गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	१० लाख	नगरपालिका जिल्ला स्थित सुरक्षा निकाय	प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरु, विकासका साभेदार निकायहरु तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु	२ वर्ष
७	महामारी (स्वास्थ्य समस्या)	भाडापखला १) कच्चि शौचालय भएको स्थानमा पक्कि शौचालय निर्माणमा सहयोग गर्ने २) आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक शौचालयको निर्माण, प्रयोग र व्यवस्थापन गर्ने ३) खानेपानी परिक्षण तथा शुद्धिकरण गर्ने ४) सरसफाई अभियान संचालन गर्ने ५) खाद्य पदार्थ गुणस्तरको अनुगमन गर्ने ६) व्यक्तिगत, वातावरणीय तथा घरायसी सरसफाई अभियान गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका स्वास्थ्य शाखा, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	१५ लाख	नगरपालिका	प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरु, विकासका साभेदार निकायहरु तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु	२ वर्ष
		आँखा तथा छाला संक्रमण १) व्यक्तिगत, वातावरणीय तथा घरायसी सरसफाई अभियान संचालन गर्ने २) स्वास्थ्य शिविर संचालन संचालन गर्ने ३) किराजन्य, पानी जन्य रोगको कमिको लागि कार्य गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका स्वास्थ्य शाखा, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	३ लाख	नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, प्रदेश सरकार, दातृ निकायहरु, विकासका साभेदार निकायहरु तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु	१ वर्ष

८	हावाहुरी	१) हावाहुरी प्रतिरोधि संरचना निर्माण सिप विकास, २) बैकल्पिक वालीको विकास, ३) मौसमी सुचना प्रणालीको विकास, सुरक्षित उपायहरूको प्रचार प्रसार, ४) सुचना शिक्षा, संचार सामाग्रीको विकास र विस्तार, ५) प्राथमिक उपचार सिप र सामग्रीको व्यवस्था, ६) खुल्ला स्थानहरूमा वृक्षरोपण गर्ने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती / नगरपालिका वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	१० लाख	नगरपालिका, कृषि शाखा	प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरू, विकासका साभेदार निकायहरू तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरू	२ वर्ष
९	चट्याड	१) चट्याडबाट बच्ने उपायहरूको विषयमा सचेतना जगाउने	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती / गाँऊपालिका वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	२ लाख	नगरपालिका, कृषि शाखा	प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरू, विकासका साभेदार निकायहरू तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरू	२ वर्ष
१०	सडक दुर्घटना	१) चालक र सहचालकलाई सचेतना जगाउने कार्यक्रम गर्ने २) ट्राफिक निति नियम कडाईका साथ पालना गराउने ।	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती / नगरपालिका स्वास्थ्य शाखा, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	४ लाख	नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, प्रदेश सरकार, दातृनिकायहरू, विकासका साभेदार निकायहरू तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरू	१ वर्ष

४.१.४ आपत्कालीन पूर्वतयारी :

बुढीनन्दा नगरपालिका भित्र कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्नका लागि विपद् हुनु भन्दा अगावै व्यवस्थापन गरिएको सिप, स्रोत, सामाग्री, र दक्षजनशक्तिको उचित व्यवस्थापन नै पूर्व तयारी अन्तर्गत पर्दछ । विपद्का घटनाहरूको प्रकार अनुसार नै विपद् प्रतिकार्य क्षमता फरक फरक हुने भएकोले विपद् पूर्व तयारी पनि सोही बमोजिम गनुपर्ने हुन्छ । जति सबल पूर्वतयारीका कार्यहरू हुन्छ विपद्को प्रभाव त्यही अनुसार कम गर्न सकिन्छ भने प्रभावितको आधारभूत आवश्यकताको पनि सहि समय, गुणस्तर र परिमाणमा परिपूर्ति हुन्छ । यही यर्थाथलाई मध्येनजर गरी नगरपालिकाको बहुप्रकोप जोखिमका आधारमा गर्नुपर्ने विपद् पूर्वतयारीका गतिविधिहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा तल उल्लेख गरिएको अनुसार संचालन गरिनेछ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	अनुमानित बजेट	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	प्रभावितहरूका लागि तत्कालीन आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिको समस्या	नगरपालिका र वडा स्तरमा आपत्कालिन कोषको स्थापना, परिचालन नीतिको तर्जुमा र आवश्यकता अनुसार कोषको परिचालन तथा व्यवस्थापन गर्ने	५ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	नगरपालिका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरू	१ वर्ष (वार्षिक नियमित)
२	विपद् प्रतिकार्यका लागी दक्ष जनशक्तिको अभाव	सुरक्षा निकायका प्रतिकार्य कर्ता बाहेक समुदाय स्तरमा पनि निम्नानुसार संख्यामा दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने : १) नगरपालिका सवै वडाको प्रतिनिधित्व (प्रति वडा ६ जना) हुने गरी मा कम्तीमा ५४ जना सामुदायीक खोज तथा उद्धार कर्ता, ५४ जना प्रथामिक उपचारक र अन्य आपत्कालीन सरसफाई तथा स्वच्छता, खानेपानी व्यवस्थापन, स्वास्थ्य र संरक्षण सम्बन्धि स्वयंम सेवक समूह तयार गर्ने	५ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, अन्य सरोकारवाला निकाय र नगरपालिकाको सामाजिक विकास र स्वास्थ्य शाखा	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरू	२०८० भित्र
३	विपद् प्रतिकार्य सामाग्री व्यवस्थापन तथा राहत भण्डारण नुहुनु	१) नगरपालिका तह र सवै वडामा विपद् प्रतिकार्य सामाग्री राख्ने र २) राहत व्यवस्थापनका लागी नगरपालिकाको उपयुक्त स्थान पहिचान गरी सामाग्री सहित गोदाम घरको व्यवस्थापन गर्ने	२ लाख	स्था.वि.तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका	सुरक्षा निकाय र नेपाल रेडक्रस सोसाइटी र नगरपालिका	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरू	१ वर्ष भित्र
४	राहतको आवश्यकता	१) राहत व्यवस्थापनलाई प्रवाभकारी बनाउने २) कम्तीमा १०० परिवारका लागी आवश्यक खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री, अस्थायी आवास सामाग्री, स्वच्छता तथा सरसफाई सामाग्री, खानेपानी व्यवस्थापन सामाग्री, स्वास्थ्य र संरक्षणका सामाग्रीहरूको भण्डारण गर्ने	५ लाख	स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरू	१ वर्ष भित्र

५	आवासमा क्षती	१) आपतकालिन आवास सामाग्रीहरु (त्रिपाल, टेन्ट) को व्यवस्था गर्ने २) खाना पकाउने भाडांकुडांको व्यवस्थापन गर्ने	५ लाख	स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	२ वर्ष
६	समन्वयमा समस्या	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा अन्य सरोकारवाला निकाय संग समन्वयका संयन्त्र निर्माण गर्ने		स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	नियमित
७	क्षमता विश्लेषण समस्या	नगरपालिकामा क्षेत्र भित्र कार्यरत निजी क्षेत्र, उद्योग वाणिज्य संघ, उद्योगी व्यापारीको लागत संकलन गर्ने र उनीहरु संहयोगका लागी अपिल गर्ने	५ लाख	स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	१ वर्ष भित्र
८	आपत्कालीन आश्रयस्थलको समस्या	नगरपालिकामा भएको सामुदायिक भवन, विद्यालयहरु, खुल्ला चौर, अग्लो स्थान, धर्मशाला, मठमन्दिरहरुको क्षमता विश्लेषण गरी आपत्कालिन आश्रयस्थलको रूपमा विकास प्रचार प्रसार र व्यवस्थापन गर्ने	१० लाख	स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकायहरु, सामाजिक अगुवाहरु	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	१ वर्ष भित्र
९	आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्रको स्थापना	नगरपालिकामा रहेको आपतकालीन कार्य संचालन केन्द्रको व्यवस्थापन गर्ने	३ लाख	स्था.वि.तथा जलवायू उत्थानशिल समिती, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकायहरु, सामाजिक अगुवाहरु	मानविय सहयोग क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरु	१ वर्ष भित्र

४.१.५. नगरपालिकाको विपद् प्रतिकार्य योजना :

समयावधि	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	प्रक्रिया	प्रतिफल	स्रोतको व्यवस्था	
					आन्तरिक	बाह्य
० देखि १ घण्टा भित्र	प्रकोपको पूर्व सूचना र विपद्को सूचना सम्प्रेषण	पूर्व सूचना कार्यदल, प्रभावित समुदाय र स्थानीय र सामुदायिक विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति	पूर्व सूचना कार्यदलले समुदाय, वर्षा तथा नदी अवलोकन केन्द्र, जिल्ला आपत्कालीन कार्यसंचालन केन्द्र, सञ्चारमाध्यम, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग र मातहतका कार्यालय, सुरक्षा निकाय, विपद् सम्बन्धी कार्य गर्ने संघ संस्थाहरु, राष्ट्रिय भूकम्प मापन केन्द्र लगायतका विभिन्न माध्यमबाट प्रकोपको सूचना तथा पूर्व सूचना प्राप्त गरी स्थानीय र सामुदायिक विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति, खोज उद्धार र प्राथमिक उपचार कार्यदल, जिल्ला आपत्कालीन कार्यसंचालन केन्द्र तथा संकटासन्न समुदायहरुलाई विभिन्न सञ्चार माध्यम (जस्तै: हाते माइक, साइरन, फोन, एस्.एम.एस्. आदि)को प्रयोग गरी खबर आदान प्रदान गर्ने	सङ्कटासन्न समुदाय र जिल्लाका सरोकारवालाहरुद्वारा विपद् सम्बन्धी सूचना प्राप्त गर्ने, सूचना प्राप्त गरिसके पश्चात् सुरक्षित स्थानमा आश्रय लिने	स्था.वि.ज.उ. समिति	नगरपालिका
० देखि १ घण्टा भित्र	स्थानीय तथा सामुदायिक विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको बैठक	समितिका पदाधिकारीहरु	यो प्रकोपको जोखिम सम्बन्धी पूर्व सूचना तथा घटनाको सूचना प्राप्त गरेपश्चात् स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति/ सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिले केही आपत्कालीन निर्णयहरु गर्न बस्ने बैठक हो	प्राथमिक उपचार कार्यदल र खोज तथा उद्धार कार्यदल परिचालन गर्ने निर्णय, समुदायलाई साइरन, मेगाफोन र अन्य साधन प्रयोग गरी नियमित जानकारी दिने निर्णय	स्था.वि.ज.उ. समिति	नगरपालिका
० देखि २४ घण्टा भित्र	स्थानीय र सामुदायिक कार्यदलहरुबाट उद्धार कार्य	खोज उद्धार तथा प्राथमिक उपचार कार्यदल	विपद् भएको सूचना प्राप्त गरेपछि प्राथमिक उपचार कार्यदल र खोज तथा उद्धार कार्यदल समुदायमा गई आफ्नो कार्य सुरु गर्नेछ, आगलागीको घटना भएमा आगलागी नियन्त्रणको प्रयास गर्ने, महामारी विपद्का सम्बन्धमा मानिसमा हुने महामारी अवस्थाको जानकारी दिने तथा प्रतिकार्य सुरु गर्ने	लक्षित ५० प्रतिशत समुदायलाई उद्धार गरी सुरक्षित स्थलमा ल्याइने चोटपटक लागेका विरामीहरुलाई प्राथमिक उपचार प्रदान गरिने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस

○ देखि २४ घण्टा भित्र	खोज उद्धार र प्राथमिक उपचारका लागि थप सहयोग आवश्यक भएमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, रेडक्रस, सुरक्षा निकाय लगायत सँग समन्वय गर्ने	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिको अनुरोध तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्देशनमा खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्रले विभिन्न साधन तथा स्रोतको उपयोग गरी उद्धार कार्य गर्नेछ, खोज तथा उद्धारका लागि स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति, सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति र कार्यदलको सहायता लिनेछ	समुदायलाई उद्धार गरी सुरक्षित स्थलमा ल्याइने चोटपटक लागेका विरामीहरूलाई प्राथमिक उपचार प्रदान गरिने सघन घाइतेहरूलाई अस्पताल पठाउने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस
○ देखि २४ घण्टा भित्र	घाइते, हराइरहेका तथा विस्थापितको सूची अद्यवधिक राख्ने तथा द्रुत सर्वेक्षण तथाडक संकलन	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति र सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिले घाइते, हराइरहेका तथा आन्तरिक विस्थापितको सूची अद्यवधिक गर्ने, सूची तयार गर्दा स्थान, उमेर, लिङ्ग, जाति, अपाङ्गता आदि पनि खुलाउने जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, खटाएको द्रुत सर्वेक्षण टोलीलाई द्रुत सर्वेक्षण फाराममा चाहिने जानकारी संकलन गर्न मद्दत गर्ने (द्रुत सर्वेक्षण फाराम)	पहिलो चरणको क्षती, घाइते र मृत्यु हुनेको संख्या संकलन गर्ने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
○ देखि २४ घण्टा भित्र	विपद् प्रभावित र आन्तरिक विस्थापितका लागि आधारभूत खाद्य सामग्री तथा अस्थायी बसोवासको प्रबन्ध गर्ने	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिले आफूसँग भएको श्रोत परिचालन गर्ने तथा अपुग स्रोतका लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा स्थानीय र जिल्ला स्थित दातृ संस्थाहरुको वा व्यक्तिहरूलाई अनुरोध गर्ने	विपद् प्रभावित र आन्तरिक विस्थापितका लागि आधारभूत खाद्य सामग्री र अपाङ्गता, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा लैङ्गिक मैत्री अस्थायी बसोवासको बन्दोबस्त हुने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
○ देखि २४ घण्टा भित्र	समुदायलाई सचेत गराउन जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, कार्यदलहरु, समुदाय, प्रकोपसँग सम्बन्धित सरकारी गैरसरकारी निकायहरु, सञ्चार माध्यम आदिबाट प्राप्त तथ्यगत पूर्वसूचना, आपत्कालीन चेतावनी, जोखिम बढेको वा घटेको,	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, कार्यदलहरु, समुदाय, प्रकोपसँग सम्बन्धित सरकारी गैरसरकारी निकायहरु, सञ्चार माध्यम आदि लगायत विभिन्न माध्यमबाट जानकारी प्राप्त गरी माइकिंग, फोन जस्ता माध्यम प्रयोग गरी समुदायलाई सूचित गर्ने	समुदायमा अफवाह फैलनबाट रोक्ने, जिवन उपयोगी सन्देशहरु प्रवाह हुने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु

	भएगरेका उद्धार प्रयासहरु, अपनाउनु पर्ने सावधानीहरु तथा सार्वजनिक आह्वान विषयक सूचनाहरु आवश्यकता अनुसार नियमित प्रवाह गर्ने					
२४ घण्टा देखि ४८ घण्टा भित्र	प्रभावित परिवार को दर्ता तथा खोजी कार्य, प्रभावित परिवारलाई पहिचान पत्र (टोकन) वितरण र तथ्यांक व्यवस्थापन	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	समुदाय विपद् व्यवस्थापन समिति, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी लगायतका अन्य निकायको सहयोगमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिले प्रभावित परिवार दर्ता गर्नेछ। यस सुचीलाई सुरक्षा निकायले (नेपाल प्रहरी) प्रमाणित गर्नेछ	राहत प्याकेजको आवश्यकता मूल्यांकन, वितरण र प्रतिकार्यका लागि प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
२४ घण्टा देखि ४८ घण्टा भित्र	आवास तथा गैरखाद्य सम्बन्धी प्रतिकार्य	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मिति मातहतको आवास तथा गैर खाद्य विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्दै समुदाय विपद् व्यवस्थापन समितिको मद्दतमा तथा विस्थापित संख्याको आधारमा अस्थायी वासस्थानको व्यवस्थापन गर्ने र वासस्थान व्यवस्थापन गर्दा स्फेयर मापदण्ड अपनाइनुपर्ने	विस्थापित समुदायका लागि अस्थायी वासस्थानको तथा अन्य आधारभूत गैर खाद्य सामग्रीको व्यवस्था	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
२४ घण्टा देखि ४८ घण्टा भित्र	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी प्रतिकार्य	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	प्रभावित संख्याको सूचीको आधारमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गतको खानेपानी तथा सरसफाई विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्दै तथा समुदाय विपद् व्यवस्थापन समिति समेतको मद्दतमा वितरण गर्नुपर्ने सामग्री संख्या निर्धारण गरी वितरण गर्नेछ र जैविक, ठोस तथा प्रकोपजन्य फोहोरको उचित प्रबन्ध मिलाउने वा नष्ट गर्ने सम्बन्धी जनचेतना फैलाउने	स्वास्थ्य सामग्री, पानी शुद्धिकरणका लागि सामग्री लक्षित जनसमुदायलाई वितरण गर्ने, हात धुने तरिका र महत्व सम्बन्धी जानकारी, महिलालाई चाहिने सरसफाइ तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि सामग्रीको व्यवस्था, अस्थायी शौचालय र फोहोर मैलाको व्यवस्थापन	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
२४ घण्टा देखि ४८ घण्टा भित्र	खाद्य व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रतिकार्य	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	प्रभावित संख्याको सूचीको आधारमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गतको खाद्य विषयगत	प्रभावित जन समुदायलाई तयारी खाद्य सामग्री वितरण	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन	मानविय सहायताको

			क्षेत्रसँग समन्वय गर्दै आवश्यक तयारी खाद्य सामाग्री आँकलन गर्ने र सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिको सहयोग लिई खाद्य सामाग्री वितरण गर्नेछ		समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
२४ घण्टा देखि ४८ घण्टा भित्र	गुनासा, लैङ्गिक हिंसा तथा विवाद व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रतिकार्य	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति र संरक्षण कार्यदल	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिको निर्देशनमा फिल्डमा परिचालित टोलीले आवास तथा गैरखाद्यसँग सहकार्य गरी संकटासन्न वर्गको आवश्यकता अनुसार अस्थायी वासस्थानको व्यवस्थापन गर्नेछ	महिला, वृद्ध वृद्धा र बालबालिकाको आवश्यकता अनुसार अस्थायी वासस्थान व्यवस्थापन गर्ने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
२४ घण्टा देखि ४८ घण्टा भित्र	स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी प्रतिकार्य	स्थानीय र सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रभावित संख्याको सूचीको आधारमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गतको स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्दै स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी प्रतिकार्यका लागि आवश्यक सामग्री संख्या आँकलन गरी वितरण गर्नेछ, र आवश्यकता अनुसार अस्थायी अस्पताल स्थापना गर्ने छ	प्रभावित परिवारलाई सुरक्षित सामाग्री वितरण, प्रभावित क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार अस्थायी अस्पताल स्थापना	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
४८ देखि ७२ घण्टा भित्र	पानी शुद्धिकरणका लागि अपुग सामग्रीको लेखाजोखा र व्यवस्थापन	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिले सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति र जिल्ला जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गतको खानेपानी तथा सरसफाई विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्दै पानी शुद्धिकरणका लागि अपुग सामग्रीको लेखाजोखा गर्नेछ, र पानीको सुविधा विभिन्न स्थानमा गराउनेछ	विभिन्न ठाउँमा पानीको व्यवस्थापन र पानी शुद्धिकरणका लागि थप सामग्री वितरण	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
४८ देखि ७२ घण्टा भित्र	महामारी नियन्त्रणका लागि फोहर व्यवस्थापन	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिले सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, अन्तर्गतको खानेपानी तथा सरसफाई विषयगत क्षेत्र तथा सुरक्षा निकायसँग समन्वय गर्दै मरेका पशुका शवहरु संकलन तथा व्यवस्थापन गर्ने	मरेका पशुका शवहरु संकलन तथा व्यवस्थापन हुने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
४८ देखि ७२ घण्टा भित्र	स्फियर मापदण्डअनुसार खाना बनाउने भाँडावर्तन, इन्धन, लुगाफाटो, कम्बल, परिवार,	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिले जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गतको आवास तथा गैर खाद्य विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्दै निरन्तर आवास व्यवस्थापनमा लागि रहने छ	प्रभावित परिवारलाई गैरखाद्य सामाग्री वितरण	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय,	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु

	बालबालिका, महिलाका लागि आवश्यक पर्ने स्वास्थ्य प्रबर्द्धन सामग्रीजस्ता गैरखाद्य सामग्रीको सेट वितरण गर्ने				रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	
४८ देखि ७२ घण्टा भित्र	खाद्य सामग्री वितरण	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	प्रभावित परिवार संख्याको आधारमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गतको खाद्य विषयगत क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने र वितरण गर्नेछ	प्रभावित परिवारलाई पकाउन चाहिने खाद्य सामग्री वितरण	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
७२ घण्टा देखि ७ दिन भित्र	आपत्कालीन शिक्षाको व्यवस्थापन	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति र सम्बन्धित विद्यालय	प्रभावित विद्यालय र विद्यार्थी संख्याको आधारमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिले शिक्षा विषयगत क्षेत्र तथा प्रभावित विद्यालयसँग समन्वय गर्दै आवश्यक पर्ने शिक्षा सामग्री वितरण गर्ने र अस्थायी विद्यालयको निर्माणमा सघाउने	विस्थापित बालबालिकाका लागि अस्थायी कक्षा सञ्चालन गर्ने शिक्षा सामग्री वितरण गर्ने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
७२ घण्टा देखि ७ दिन भित्र	गुनासा, लैङ्गिक हिंसा तथा विवाद व्यवस्थापन सम्बन्धी थप प्रतिकार्य	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति र संरक्षण कार्यदल	मनोसामाजिक परामर्श सेवा र कानुनी सहायता चाहिने मानिसको पहिचान गर्नेछ	मनोसामाजिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने आवश्यक जनसमुदायलाई कानुनी सहायता दिने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
७२ घण्टा देखि ७ दिन भित्र	बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले खटाएको टोली	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिले बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखाका लागि परिचालित टोलीलाई आवश्यक सहयोग गर्ने	(MIRA) बहुक्षेत्र द्रुत सर्वेक्षण कार्य सम्पन्न भई क्षतिको विस्तृत विवरण आउने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु

७२ घण्टा देखि ७ दिन भित्र	शव व्यवस्थापन तथा मृतक परिवारलाई आर्थिक सहयोग	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति,	मृतकका परिवारलाई स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिको तर्फबाट काजकिरियाका लागि आर्थिक सहयोग गर्ने, मृतक प्रमाण पत्र जारी गर्न मद्दत गर्ने तथा सरकारका तर्फबाट प्राप्त हुने अन्य सहयोगका लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सिफारिस गर्ने	मृतकको काजक्रिया हुने, मृतक परिवारले राहत पाउने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
७ दिन देखि २ साता भित्र	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिको बैठक	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	प्रतिकार्यमा संलग्न सरोकारवाला तथा प्रभावितहरुको बैठक बसी चुनौती, सिकाइ र सुधार गर्नुपर्ने पक्षबारे छलफल गर्ने	हालसम्मको प्रतिकार्यको समिक्षा गरी थप आवश्यक रणनीति तर्जुमा गर्ने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
७ दिन देखि २ साता भित्र	विभिन्न क्षेत्रमा भएको आवश्यकता र खाडलका आधारमा थप प्रतिकार्य	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र अन्य सहयोगी निकायहरूसँग समन्वय गर्दै थप राहत र सहयोगको बन्दोवस्ती गर्ने	थप राहत वितरण र प्रतिकार्य	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु
७ दिन देखि २ साता भित्र	मनोसामाजिक परामर्श	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति र संरक्षण कार्यदल	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गतको संरक्षण विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्दै मानसिक तनावमा परेका व्यक्तिलाई मनोसामाजिक सेवा उपलब्ध गराउने तथा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने	मानसिक तनावमा परेका व्यक्ति र परिवारलाई परामर्श र हौसला प्रदान गरिने	स्था.वि.ज.उ. समिति, नगरपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस, स्थानिय सरोकारवालाहरु	मानविय सहायताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरु

४.२. बिपद् पश्चातका क्रियाकलापहरु :

प्राथमिक ता क्रम	बिपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	बिपद्को सुचनाको अभाव हुनसक्छ	जिल्ला र स्थानीय आपत्कालीन कार्यसंचालन केन्द्रलाई थप सक्रिय बनाई बिपद्का सुचना स्थानीय सञ्चार माध्यम, सुरक्षा निकाय तथा स्थानीय बिपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत सुचित गर्ने	स्थानीय बिपद् व्यवस्थापन समिति, आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र	नगरपालिका तथा जिल्ला बिपद् व्यवस्थापन समिति	जल तथा मौषम विज्ञान विभाग, जिल्ला आपत्कालीन कार्यसंचालन केन्द्र, सञ्चार माध्यम	० देखि १ घण्टा भित्र
२	घाइते, मृत्यु, सर्म्पक विच्छेद, भौतिक तथा आर्थिक क्षती, तहनहस, हतास, त्रासको अवस्था हुन्छ	आफु र समुदाय सुरक्षित भए नभएको एकिन गर्ने र समुदाय तथा स्थानीय बिपद् व्यवस्थापन समिति र सुरक्षा निकायमा खबर गर्ने	व्यक्ति तथा समुदाय, वडा बिपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानीय सुरक्षा निकाय	नगरपालिका तथा जिल्ला बिपद् व्यवस्थापन समिति	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	० देखि १ घण्टा भित्र
३	घाइते, मृत्यु, सर्म्पक विच्छेद, भौतिक तथा आर्थिक क्षतीको अवस्था हुन्छ ।	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा गर्ने र सुचना प्रवाह गर्ने साथै खोज तथा उद्धार तथा प्राथमिक उपचार गर्ने	समुदाय तथा उद्धार कर्ता र प्राथमिक उपचारक	वडा बिपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानीय सुरक्षा निकाय, रेडक्रसका निकायहरु	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	० देखि ७ घण्टा भित्र
४	घरवार विहिन तथा पारिवारिक सर्म्पक विच्छेद	अस्थायी आवासको व्यवस्थापन गर्ने र प्रभावितहरुलाई सुरक्षित स्थानमा सार्ने	स्था.वि. तथा ज.उ.स., नगरपालिका	जिल्ला बिपद् व्यवस्थान समिती, नेपाल रेडक्रस, सुरक्षा निकाय	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	०-२४ घण्टा भित्र

५	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा अभाव	लेखाजोखा टोलीलाई तालीम प्राप्त गराई राख्ने र तत्काल परिचालन हुनसक्ने गरी हरेका वडामा जनशक्ति तयार पार्ने	नगरपालिका	गाउँपालीका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	रेडक्रस, नेपाल प्रहरी, स्थानीय संघसंस्थाहरु	० देखि २४ घण्टा भित्रमा
६	मृत शरिरहरु हुन्छ	मृतकको पहिचान र परिवारलाई हस्तान्तरण	स्था.वि. तथा ज.उ.स, नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, स्वास्थ्य शाखा	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	०-२४ घण्टा भित्र (अवस्था र आवश्यकता अनुसार)
७	तत्कालिन तयारी खानेकुराको समस्या	तयारी खानेकुराहरुको वितरण	स्था.वि. तथा ज.उ.स., नगरपालिका, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिती	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	०-२४ घण्टा भित्र
८	मनोवैज्ञानिक असर	मनोसामाजिक सहयोग गर्ने (सवै वडामा मानोसमाजिक विमर्शकर्ता उत्पादन गर्ने)	मनोविमर्श कर्ता	महिला तथा बालबालिका शाखा	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	०-२४ घण्टा भित्र आवश्यकता अनुसार
९	भौतिक तथा आर्थिक क्षतीको अवस्था हुन्छ।	क्षतिको थप विवरण संकलन गर्ने र राहत वितरण कार्यलाई व्यवस्थित गर्ने	स्था.वि. तथा ज.उ.स., नगरपालिका, वडा विपद् व्यवस्थापन समिति,	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, विषयगत शाखा	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	२४ देखि ४८ घण्टा भित्र
१०	क्षेतीको यथार्थ विवरण थाहा नहुन	क्षतिको यथार्थ विवरण संकलन गर्ने प्रभावितहरुको दर्ता तथा लाभान्वित कार्डको वितरण	स्थानीय तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिती	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, विषयगत शाखा	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	४८ देखि ७२ घण्टा भित्र
११	भौतिक संरचानहरुको क्षतीको अवस्था	भौतिक पुर्वाधारको लगत संकलन गर्ने	नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, विषयगत शाखा	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	४८ देखि ७२ घण्टा भित्र
१२	आधारभूत आवश्यकताको परिपूर्तिमा समस्या अभाव	प्रभावितको अवस्था हेरी अस्थायी आवासमा स्थान्तरण र राहत वितरण कार्य (अस्थायी आवास सामाग्री, शर्त सहित तथा शर्त रहित नगद वितरण, खानेपानीको व्यवस्थापन, सरसफाई स्वच्छताको व्यवस्था, स्वास्थ्य	नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकाय, विषयगत शाखा	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	४८ देखि ७२ घण्टा भित्र (विपद्को प्रभाव र आवश्यकताको आधारमा ३ महिनासम्म)

		सेवाको व्यवस्था, संरक्षणको सामग्री तथा व्यवस्थापन)				
१३	अस्थायी आवासको समस्या हुन्छ	पहिचान गरीएको सुरक्षित स्थाहरुमा अस्थायी आवास निर्माण गरी प्रभावितहरुलाई राख्ने व्यवस्था मिलाउने	नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	४८ देखि ७२ घण्टा भित्र (विपद्को प्रभाव र आवश्यकताको आधारमा ३ महिनासम्म)

४.३. विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुर्ननिर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुनःस्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पुनःसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्न बमोजिमको विपद् पश्चात्का पुर्नलाभका गतिविधिहरु संचालन गर्नका लागि योजना निर्माण गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	घरहरु निर्माणमा समस्या	विपद्को समयमा पुर्ण क्षेती भएको र आफै घर निर्माण गर्न नसक्नेहरुको लागि घर पुनः निर्माणमा सहयोग गर्न	नगरपालिका	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, भवन निर्माण कार्यालय	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	१ वर्ष भित्र
२	भौतिक पुर्वाधारमा क्षेती	विपद् प्रभावितहरुको सहभागीतामा कामका लागि नगद/श्रमदान मार्फत विपद्ले विगारेका ग्रामीण सडक, सिचाई कुलो, कल्भर्ट, विद्युत, पुल, आवासिय घर, विद्यालय सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरु आदि मर्मत गर्ने	नगरपालिका, स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिती	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सरोकार वाला सबै	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	२ वर्ष भित्र
३	स्वास्थ्य समस्या	विपद् प्रभावितहरुको स्वास्थ्य परिक्षणका लागि घुम्ती स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने	स्था.वि. तथा ज.उ. समिती/ नगरपालिका, स्वास्थ्य शाखा	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, पेशागत स्वास्थ्य संस्था	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	समय समयमा आवश्यकता अनुसार

४	जिविको पार्जनमा समस्या	विपद् प्रभावित क्षेत्रमा भएका समुदायको जिविकोपार्जनका लागि सिप विकासका कार्यहरु, बजार व्यवस्थापन, कामका लागि नगद, फलफुल खेती, केरा खेती एवम् तरकारी खेती र पशुपालन तथा अन्य व्यवसाय संचालन जस्ता योजनाहरु सञ्चालन गर्ने	नगरपालिकाको कृषि तथा व्यावसाय शाखा	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सरोकार वाला सबै	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	३ वर्ष आवश्यकता अनुसार
५	संकटासन्न अवस्थामा वृद्धि	विपद् जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु संचालन गर्ने	स्था.वि. तथा ज.उ. समिती / नगरपालिका सामाजिक सेवा शाखा	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सरोकार वाला सबै	मानविय क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु	३ वर्ष आवश्यकता अनुसार

४.४. स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको संरचना, काम, कर्तव्य तथा अधिकार :
(स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्देशिकाको अनुसूची-१ दफा १.२ अनुसार)

क्र. सं.	प्रतिनिधित्व	पद	कैफियत
१.	नगरपालिका प्रमुख-१ जना	अध्यक्ष	नगरपालिकाले स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको संरचनामा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्न सक्नेछन् । समितिका पदेन सदस्य बाहेक मनोनित सदस्यको पदावधि बढीमा तीन वर्षको हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
२	नगरपालिका उप-प्रमुख-१ जना	सदस्य	
३	वडाध्यक्ष सबै	सदस्य	
४	गाउँ कार्यपालिका महिला, दलित, अल्पसंख्यक सदस्यहरु	सदस्य	
५	सुरक्षा निकायका प्रमुखहरु	सदस्य	
६	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय गैरसरकारी संस्था, उद्योग बाणिज्य संघको तर्फबाट-५ जना (गाउँपालिका परिषद्ले मनोनित गरेका ५ जना जसमा महिला, बालबालिका, युवा, शिक्षक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, ज्येष्ठ नागरिक, र दलितलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ)	सदस्य	
७	स्थानीयस्तरमा उपलब्ध विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विज्ञ मध्ये नगरपालिकाले मनोनयन गरेको-२ जना	सदस्य	
८	नगरपालिकाका कार्यकारी वा निजले तोकेको पदाधिकारी	सदस्य सचिव	

४.५. समुदाय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- नगरपालिका क्षेत्रको विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने,
- योजना तयार गर्दा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको विपद् उत्थानशील समुदायहरुको न्यूनतम आधारहरुलाई ध्यान दिनु पर्ने,
- नगरपालिकाको वडाहरुमा वडास्तरीय र समुदाय स्तरमा सामुदायिक विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको गठन गर्ने र स्थानीयतहमा गठन हुने विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी अन्य समिति तथा उपसमितिलाई सहयोग पुर्याउने,
- गाउँपालिका स्तरका कर्मचारी, समुदायमा आधारित विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति सदस्य, नागरिक समाजका प्रतिनिधि तथा राजनीतिक दलका प्रतिनिधिलाई विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी प्रशिक्षण लिने वा दिने व्यवस्था मिलाउने,
- विपद् व्यवस्थापनका लागि स्थानीयस्तरमा विपद् तथा जलवायु उत्थानशील कोषको स्थापना र सञ्चालनको व्यवस्था मिलाउने,
- विकास निर्माणका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनमा विपद् जोखिम व्यावस्थापन तथा जलवायु अनुकूलनलाई मूलप्रवाहिकरण गर्ने,

- विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक बजेट विनियोजनका लागि पहल गर्ने,
- संघ तथा प्रदेशस्तरबाट जारी भएका नीति, निर्देशन तथा मापदण्डहरु कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- सुरक्षित विद्यालय तथा अस्पतालका लागि विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका कार्यक्रमहरु योजनामा समावेश गर्ने,
- विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना, आपत्कालीन कार्ययोजना, पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा सबै सरोकारवालाहरुको सहभागितालाई सुनिश्चित गर्ने । आवश्यकता अनुरूप संकटासन्न वडा र समुदायहरुमा विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति, पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि कार्यदलहरु गठन गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
- विपद् प्रभावित क्षेत्रमा उद्धार, राहत तथा प्रतिकार्यको व्यवस्था मिलाउने,
- नगरपालिकाका लागि विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी आवश्यक नीति, निर्देशिका तथा कार्यविधी तयार गर्ने,
- विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट विस्थापित समुदायलाई पुनःस्थापन गर्न वातवरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिने,
- नगरपालिकाका स्तरको प्रकोप तथा जलवायुजन्य जोखिम नक्सांकन गर्ने,
- विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्य गर्ने, गराउने,
- विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन प्रक्रियालाई समावेशी र सहभागितामूलक बनाउन निम्न अनुसारका अन्तर्निहित क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राख्ने,
- लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपङ्गता भएका व्यक्ति तथा संस्थाको प्रतिनिधि तथा सीमान्तिकृत समुदायको पहुँच, जीविकोपार्जनका वैकल्पिक क्षेत्रको पहिचान र पछाडि पारिएका वर्गको पहुँच, प्रभावित समुदायको मानव अधिकारको संरक्षण, प्रतिकार्यमा न्यूनतम मापदण्डको सुनिश्चितता गर्ने,
- स्थानीय शासन ऐन तथा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम संघीय तथा प्रदेश सरकार, जिल्ला समन्वय समिति, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, अन्य स्थानीय तह स्थानीय स्तरमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, दातृ संस्था र निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।

४.६. पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको लागि कार्यदलको काम, कर्तव्य तथा अधिकार :

नगरपालिकाका कार्यदलले विपद्को प्रभावकारी समन्वयात्मक प्रतिकार्यका लागि आ-आफ्नो तहबाट तयारी अवस्थामा रहने छन् र एक आपसमा तथा आवश्यकता अनुसार जिल्ला आपत्कालीन कार्यसंचालन केन्द्र, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मातहतका विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरु (क्लष्टर) सँग समन्वय गर्दै विपद्को पूर्वसूचना, खोज उद्धार, प्राथमिक उपचार, क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण, राहत वितरण, मनोवैज्ञानिक परामर्श लगायतका कार्यमा योगदान दिनेछन् ।

१.सूचना तथा पूर्वचेतावनी कार्यदल		
विपद् पूर्व	विपद्को समय	विपद् पश्चात्
<ul style="list-style-type: none"> • पूर्वसूचना तथा चेतावनी प्रणालीबारे सञ्चार माध्यम र अन्य स्रोतबाट प्राप्त सूचना प्राप्त गर्ने • पूर्वचेतावनी प्रणालीको स्थापनाका लागि जिबिस, गाविस, जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण डिभिजन कार्यालयसँग समन्वय गर्ने • उपलब्ध पूर्वचेतावनी प्रणालीको सुरक्षा र संरक्षण गर्ने • विपद् सम्बन्धी काम गर्ने वा अन्य सरोकारवाला निकायमा विपद्बारे सही जानकारी दिने • समुदायसँग नियमित छलफल गर्ने र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा प्रतिवेदन नियमित रूपमा दिने • सञ्चार माध्यम, पत्रकार महासङ्घ, स्थानीय पत्रकारसँग समन्वय गरी सूचना लिने र दिने काम गर्ने • विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी ज्ञानबद्धक सामग्रीको खोजी गरी समुदायमा उपलब्ध गराउने • आपत्कालीन समयमा चाहिने निकायको फोनको सूची तयार गरी समुदायका सबै सदस्यलाई उपलब्ध गराउने • जनचेतना अभिवृद्धिका सामग्री जिल्ला र केन्द्रबाट सङ्कलन गरी जनचेतना अभियानमा हुने खर्च कटौती गर्ने • सूचना प्रवाह र प्राप्तिको भरपर्दो संयन्त्रका लागि जिल्ला आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, जल तथा मौसम विभागका स्टेसनहरु, स्थानीय तहमा समुदाय आफैले संचालन गरेका स्टेसनहरु विचमा नियमित छलफल, बैठक, अनुगमन गर्ने र आवश्यकता अनुसार सूचना आदान प्रदान संयन्त्रमा परिमार्जन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • विपद्को सूचना सबैभन्दा पहिले खोज तथा उद्धार कार्यदललाई दिने • यस्तो सूचना जिल्ला आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र, स्थानीय प्रहरी, जिल्ला प्रहरी, शसस्त्र प्रहरी, नेपाली सेना, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, गाविस, जिसस र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई उपलब्ध गराएर सहयोग माग गर्ने • विपद् सम्बन्धी सम्पूर्ण जानकारी जानकारी स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत जि.स.स. र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई दिने • विपद् बारेको समाचार तथा सूचना सञ्चार माध्यम वा पत्रकारलाई उपलब्ध गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> • क्षति विश्लेषण कार्यदलबाट भएको कार्य र क्षतिको अवस्थाको जानकारी लिने • विपद् पछि उत्पन्न भएको थप सङ्कटासन्नता र जनजीवनमा परेको असरको समीक्षा गर्ने • जनजीवनमा परेको असर अनुसार पूर्वतयारीका कार्यलाई निरन्तरता दिने • पुर्व सूचना प्रणालि सँग सम्बन्धित संरचनागत पुजिमा भएको क्षतिको मर्मत संभार गर्ने र थप संरचनाको आवश्यकता भएमा पहल गर्ने • स्थापित संयन्त्रमा भएका कमि कमजोरिमा सुधार ल्याउन पहल गर्ने ।

२. खोज तथा उद्धार कार्यदल		
<ul style="list-style-type: none"> विपद्बाट विस्थापितलाई राख्नको लागि सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने उद्धारका लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीको बन्दोबस्त गर्न स्थानीय प्रहरी, नेपाली सेना, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसँग समन्वय गरी सहयोग माग गर्ने उद्धारका लागि नेपाल रेडक्रस सोसाइटीसँग समन्वय गर्ने बाढी र पहिरोको समयमा उद्धार गर्न सक्ने समुदायका सदस्यको पहिचान गरी उनीहरूको सम्पर्क नम्बर अध्यावधिक राख्ने उद्धारकर्मीका लागि तालिमको व्यवस्था गर्न गैसस, नेपाल रेडक्रस, प्रहरी र सेनासँग समन्वय गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् हुने मौसममा खोज तथा उद्धारको लागि तयारी अवस्थामा रहने सूचना तथा पूर्वचेतावनी कार्यदलको सूचनाका आधारमा अति जोखिममा रहेका परिवारलाई सुरक्षित स्थानमा लैजाने महत्वपूर्ण सम्पत्ति र पशुधनको रक्षा तथा उद्धार गर्ने समुदायमा रहेका महिला, अपाङ्ग, बूढ, गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाको सूची तयार गरी मूल समितिलाई दिने र सहयोगको प्राथमिक सूचीमा राख्न आग्रह गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> उद्धार गरिएका व्यक्ति, धनसम्पत्ति, पशुधनको सूची तयार गरी मूल समितिलाई दिने विपद्मा परेर हराएका वा मृत्यु भएका मानिस र घरपालुवा पशुको सूची तयार गरी मूल समिति मार्फत सुरक्षा निकाय र गाविसलाई उपलब्ध गराउने उद्धार समाग्री पुनः यथास्थानमा राख्ने ।
३. राहत व्यवस्थापन तथा पुनःस्थापन कार्यदल		
<ul style="list-style-type: none"> समुदायस्तरबाट उपलब्ध हुने राहत सामग्री सङ्कलन र भण्डारणको व्यवस्था गर्ने सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना गर्ने राहत सामग्री प्रयोग नभएमा त्यस्तो सामग्री नियमानुसार बिक्री गरी प्राप्त रकम कोषमा जम्मा गर्ने पूर्ण रूपमा विस्थापित हुने परिवारलाई बसोबासको व्यवस्थाका लागि सार्वजनिक जग्गाको पहिचान गरी त्यस्तो जग्गा उपयोग गर्न नगरपालिका र गाउँ विकास समिति मार्फत् सम्बन्धित निकायसँग अनुमति लिने प्रक्रिया अघि बढाउने विस्थापितलाई सुरक्षित राख्ने स्थानको लागि उद्धार कार्यदलसँग समन्वय गरी सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्देशनमा आवश्यक कार्य गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> सही समयमा कार्ययोजना अनुसार राहत व्यवस्थापन गर्ने जिल्लाबाट प्राप्त अनुदान वा राहत वितरणमा जिल्लाको कार्यदललाई सहयोग गर्ने स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग सहमति लिएर अन्य आवश्यक कार्य गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> विस्थापित भएर पुनःस्थापन हुन नसकेका परिवारलाई सुरक्षित स्थानमा बसोबासको व्यवस्थाका लागि पहल तथा पैरवी गर्ने पुनःस्थापना हुन सक्ने परिवारको घर मर्मत सम्भारको लागि पहल गर्ने र सहयोगको लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत सिफारिस गरी पठाउने ।
४. प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ कार्यदल		
<ul style="list-style-type: none"> विपद्को समयमा घाइतेको उपचारको लागि प्राथमिक उपचार सामग्रीको व्यवस्था गर्ने विपद् नभएमा प्राथमिक उपचार सामग्रीको समय बाँकी रहँदै प्रयोग गरी पुनः नयाँ सामग्री तयारी अवस्थामा राख्ने स्थानीय स्वास्थ्य चौकीसँग समन्वय गरी आवश्यक सामग्री माग गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> घाइतेको तत्काल उपचार गर्न उद्धार कार्यदलसँगै विपद् प्रभावित क्षेत्रमा जाने घाइतेको प्राथमिक उपचार गरी आवश्यक परेमा स्वास्थ्य संस्थामा पठाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> विपद्पछि फोहोरमैला व्यवस्थापनका कार्य गर्ने विस्थापित बसेको स्थानमा सरसफाइका कार्यलाई नियमित रूपमा सञ्चालन गर्ने

<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय तहमा एम्बुलेन्स उपलब्ध भएमा सोको मर्मत सम्भार गरी दुरुस्त राख्ने व्यवस्था मिलाउने ● स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी विपद् पहिले र पछि हुन सक्ने महामारी समस्या बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ● जनचेतना अभिवृद्धिको लागि जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय र अन्य स्वास्थ्य संस्थासँग सहयोग माग गर्ने ● स्वयंसेवकहरूलाई विपद् र महामारीबारे अभिमुखीकरण गर्ने । 		<ul style="list-style-type: none"> ● महामारीजन्य रोगहरूको नियमित निगरानी गर्ने र सम्बन्धित निकायलाई जानकारी दिने ● स्वास्थ्य, सरसफाई र जनस्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
<p>५. क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण कार्यदल</p>		
<p>क्षति विश्लेषण</p> <ul style="list-style-type: none"> ● विपद्पूर्व नै जनधनको हुन सक्ने क्षतिको विवरण सङ्कलन गर्ने ● सम्भाव्य क्षति विश्लेषण नमुना फाराम तयार गर्ने ● क्षति विश्लेषण स्वयंसेवकहरूलाई तालिम दिने ● क्षति विश्लेषण स्वयंसेवकहरूलाई तयारी अवस्थामा राख्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● क्षतिको लेखाजोखा गरी आपत्कालीन सहयोगको आवश्यकता पहिचान गर्ने ● उपलब्ध सूचनाका आधारमा सहयोगका लागि स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● क्षतिको विस्तृत विश्लेषणका लागि सङ्कलन गर्ने ● गरिएको कामको समिक्षा गरी कमी कमजोरीहरूलाई पत्ता लगाउने ।

खण्ड ५ योजनाको अनुगमन, मूल्यांकन तथा अद्यावधिकता :

विपद् तथा जलवायु उत्थानशील कार्यढाँचाको निर्माण पश्चात त्यसको उचित कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकामा रहेको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिले स्थानीय स्तरका कार्यालयहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरूलाई अनुसरण गरी योजनाको नियमित अनुगमन तथा निश्चित समयावधिमा मूल्याङ्कन गर्नेछ । यो योजना कार्यान्वयनका क्रममा प्राप्त सिकाइ, अनुभव र चुनौतीको आधारमा सुधार गर्नु पर्ने विषयवस्तुलाई समावेश गरी यो योजनालाई प्रत्येक वर्ष अद्यावधिक गरिने छ ।

अनुसूचीहरु :

१. नगरपालिकामा रहेका संघसंस्थाहरुको विवरण
२. पालिका स्तरिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिको विवरण
३. नगर प्रमुख, उप प्रमुख, वडा अध्यक्षहरु लगायत कार्यपालिका सदस्यहरुको सम्पर्क नम्बरहरु
४. सुरक्षा निकायहरुको विवरण
५. विमानस्थलको विवरण
६. स्वास्थ्य निकायहरुको विवरण
७. नगरपालिकाद्वारा संचालित अत्यावश्यक सेवाको विवरण
८. खोज तथा उद्धारका सामाग्रिहरु
९. गैह्रसरकारी संस्थाहरुको विवरण
१०. आपतकालिन अवस्थाको आश्रयस्थलहरुको विवरण
११. नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण
१२. नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरुको विवरण
१३. नगरपालिका स्तरिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना कार्यशालाको विवरण
१४. नगरपालिकामा भएका बैठक तथा कार्यशालाको फोटोहरु

अनुसूची १: नरगरपालिकामा रहेका संघसंस्थाहरुको विवरण :

क्र.स.	संघसंस्थाको नाम	सम्पर्क व्यक्तिको नाम	सम्पर्क नं.
१	आई.एन एफ. नेपाल	रुक्साल पण्डित	९८५८३२२९३३
२.	कुरागार सामुदायिक बन	छत्रिलाल बैडी	९८४८२०६७४९
३.	पिपल चौतरी कृषि समुह	दुर्गा रावल	९८६०७५३९०९
४.	साना किसान कृषि सहकारी	दुर्गा रावल	९८६०७५३९०९
५.	सहकर्मि समाज	केशव गिरी	९८४८४८३०५३
६.	कैलासमाण्डौ सामुदायिक बन	अंग बहादुर भाट	९८६९८२३९९८
७.	बजार व्यवस्थापन समिति	संजय रोकाय	९८५८०३३७९९
८.	महिला अधिकार मंच	संगिता रोकाय	९८५८०३३७९९
९.	समुन्द्रपाल गडी युवा क्लब	हंस राज रोमि	९८६६५२२३००
१०.	चन्द्रनाथ धार्मिक तथा सांस्कृतिक प्रतिष्ठान	गणेश कुमार गिरी	९८६६५७७९३४
११.	बुढिनन्दा क्याम्पस	बलदेव रोमि	९८५९०६९८२४
१२.	प्रगतिशिल सहकारी संस्था	पान्सा सार्कि	९८६६०७५०६२
१३.	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, केल्टी उपशाखा	हंस राज रोमि	९८६६५२२३००
१४	कोल्टी योग तथा साधना केन्द्र	वृर्जन शाही	९८६९००६२७९

अनुसूची २: नगरपालिका स्तरिय विपद् व्यवस्थापन समितिको नामावली :

क्र.स.	नाम	पद	समितिमा पद	सम्पर्क नं.
१.	जनक कुमार बोहोरा	प्रमुख	अध्यक्ष	९८५९९९७४२७
२.	राम बहादुर बोहोरा	उपप्रमुख	सदस्य	९८५८४४९६९९
३.	सन्तोष कुमार शाह	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य	९८५४०२८७०७
४.	मान बशादुर कार्कि	वडा अध्यक्ष, वडा नं. १	सदस्य	९८४०६९९६४५
५.	नन्दराज गिरी	वडा अध्यक्ष, वडा नं. २	सदस्य	९८६७५९२३५४
६.	जंगविर रोकाय	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ३	सदस्य	९८६५९००७७९
७.	जुल्फे रोकय	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ४	सदस्य	९८६४३९८२९७
८.	छत्र बहादुर मल्ल	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ५	सदस्य	९८६७७५७२२५
९.	गजेन्द्र बहादुर शाही	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ६	सदस्य	९८४३८३२०४२
१०.	अशोक बहादुर दानी	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ७	सदस्य	९८६५८४४०२८

११.	केशव बहादुर शाही	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ८	सदस्य	९८५८५९४४६९
१२.	मान बहादुर रावत	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ९	सदस्य	९८६५७५२०८९
१३.	नन्द बहादुर रोकय	वडा अध्यक्ष, वडा नं. १०	सदस्य	९७६९०२५१२३
१४.	लोकराज अबस्थी	प्रहरी प्रतिनिधि	सदस्य	९८४९७९६०१३
१५.	ओम जंग शाही	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	सदस्य	९८४८७३५४८७
१६.	भागेन्द्र कुमार मल्ल	कृषि शाखा प्रमुख	सदस्य	९८६४३१७७६८
१७.	विशेश्वर प्रसाद ढकाल	लेखा शाखा प्रमुख	सदस्य	९८६१६४०१६६
१८.	हंश रेग्मी	रेडक्रस प्रतिनिधि	सदस्य	९८६८५२२९००
१९.	दयाराम जोशी	शिक्षा शाखा प्रमुख	सदस्य	९८४८४५६९५१
२०.	रुक्साल पण्डित	संघसंस्था प्रतिनिधि	सदस्य	९८५८३२२१३३
२१.	गंगा गिरी	महिला विकास शाखा प्रमुख	सदस्य	९८६५७५२७२४
२२.	कलक बहादुर सिं	पशु शाखा प्रमुख	सदस्य	९८६५६४२८०५
२३.	धर्मराज पाध्या	विपद् फोकल पर्सन	सदस्य सचिव	९८६७८१६८०९

अनुसूची ३ : नगरपालिकाको प्रमुख, उपप्रमुख वडाध्यक्ष लगायत कार्यपालिका सदस्यहरुको नामावली र सम्पर्क नम्बरहरु :

क्र.स.	नाम	पद	सम्पर्क नं.
१.	जनक कुमार बोहोरा	प्रमुख	९८५११९७४२७
२.	राम बहादुर बोहोरा	उपप्रमुख	९८५८४४९६१९
३.	मान बहादुर कार्कि	वडा अध्यक्ष, वडा नं. १	९८४०६१९६४५
४.	नन्दराज गिरी	वडा अध्यक्ष, वडा नं. २	९८६७५९२३५४
५.	जंगविर रोकय	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ३	९८६५९००७७१
६.	जुल्फे रोकय	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ४	९८६४३१८२१७
७.	छत्र बहादुर मल्ल	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ५	९८६७७५७२२५
८.	गजेन्द्र बहादुर शाही	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ६	९८४३८३२०४२
९.	अशोक बहादुर दानी	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ७	९८६५८४४०२८
१०.	केशव बहादुर शाही	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ८	९८५८५९४४६९
११.	मान बहादुर रावत	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ९	९८६५७५२०८९
१२.	नन्द बहादुर रोकय	वडा अध्यक्ष, वडा नं. १०	९७६९०२५१२३
१३.	हिम्मत वड	कार्यपालिका सदस्य	९८६८०४१२१०

१४.	मुना विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य	९७४५५९३८३६
१५.	शोबिता रोकाया	कार्यपालिका सदस्य	९८६८९४५४०९
१६.	जुन्देबु बोहरा	कार्यपालिका सदस्य	९८४५२५९९८७
१७.	राजु रेग्मी	कार्यपालिका सदस्य	९८६२२९२४२९
१८.	ठुमुरा दमाई	कार्यपालिका सदस्य	९७४६५३५६०४
१९.	भरत विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य	९८६८०९५२६६
२०.	जनक कुमार भण्डारी	कार्यपालिका सदस्य	९८४८५६७६७६

अनुसूची ४ : सुरक्षा निकायहरुको बिबरण :

क्र.स.	नाम	ठेगाना	सम्पर्क ब्यक्ति	सम्पर्क नं.
१.	इलाका प्रहरी कार्यालय, बुढीनन्दा	वडा नं.- १	लोकराज अबस्थि	९८४९७९६०९३
२.	प्रहरी पाण्डुसेन		तेज सिं भाट	९७४९८९६९३६

अनुसूची ५ : कोल्टि विमानस्थल :

क्र.स.	नाम	ठेगाना	सम्पर्क ब्यक्ति	सम्पर्क नं.
१.	कोल्टि नागरिक उद्धान कार्यालय बाजुरा	वडा नं.- २	प्रदिप भुसाल	९८५८४८४२५९

अनुसूची ६ : स्वास्थ्य निकायहरुको बिबरण :

क्र.स.	नाम	सम्पर्क ब्यक्ति	सम्पर्क नं.
१.	कोल्टी प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	राजिब शाह	९८४४४९५७५५
२.	बाधु स्वास्थ्य चौकी	लक्ष्मि बुमि	९८६५६९८३२९
३.	कोल्टि आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	शान्ति कुमारी महतारा	९८४०२५३९५०
४.	वडडाला आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	शर्मिला थापा	९८६६३८९८८५

५.	नुरी प्रशुति केन्द्र	रिताकुमारी हमाल	९८६४३१३७१९
६.	कुरु आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	धर्मा चदारा	९८६३१०८०४३
७.	ताडी शहरी स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	लोकराज बोहोरा	९८६६६८४३५६
८.	कोटिला स्वास्थ्य चौकी	सुजन बुढा	९७६३८९१२३०
९.	कोटिला आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	कमला वि.क.	९८६२४७६६८४
१०.	नौलाकोट आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	शुसिला कुमारी गिरी	९८६८१४५३०६
११.	पाण्डुसेन स्वास्थ्य चौकी	सुरेन्द्र तिमल्सेना	९८६५६१७०८२
१२.	चिनेचौर आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	सुस्मिता साहनि	९८४९३०६५९१
१३.	अंगाउपानी आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	गोविन्द बुढा	९८६८५७५२५७
१४.	पाण्डुसेन आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	चिरज्जीवी सिं	९८४३४३४८६५

अनुसूची ७ : नगरपालिकाद्वारा संचालित अत्यावश्यक सेवाको बिबरण :

क्र.स.	अत्यावश्यक सेवा	सम्पर्क ब्यक्ति	फोन नं.	कैफियत
१	नगरपालिकाको एम्बुलेन्स	रामचन्द्र बोहरा	९८४८७३५४८७	
२	स्काइभेटर	नर बहादुर बोगटी	९८६०४८१९३२ ९८६६९६२९२४	
३	कृषि एम्बुलेन्स	प्रजन रोकाया	९८६८४७५२७१	

अनुसूची ८ : बुढीनन्दा नगरपालिकामा रहेका खोज तथा उद्धारका सामाग्रिहरु :

क्र.स.	सामाग्रिको नाम	संख्या	अवस्था
१	लाईफ ज्याकेट	५ पिस	राम्रो
२	हेल्मेट	५० पिस	राम्रो
३	हेडलाइट	४ पिस	राम्रो
४	स्टेचर	५ पिस	राम्रो

५	साबेल	२० पिस	राम्रो
६	सिजफायर ग्यास	२० पिस	राम्रो
७	फरुवा	१० पिस	राम्रो
८	बेल्चा	२० पिस	राम्रो
९	बाल्टिन	२ पिस	राम्रो
१०	जग	२ पिस	राम्रो
११	हसिया	५ पिस	राम्रो
१२	प्लास्टिक बुड	४ पिस	राम्रो
१३	टेन्ट	८ पिस	राम्रो
१४	म्याड	१० पिस	राम्रो
१५	घैटी	१० पिस	राम्रो
१६	डोरी	५ पिस	राम्रो
१७	स्लिपिड ब्याग	५ पिस	राम्रो

अनुसूची ९ : नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका गैर सरकारी संस्थाहरूको विवरण :

सि.नं.	स्थानीय संघसंस्थाको नाम	ठेगाना	यस न.पा को कार्यक्षेत्र
१	GIZ	बु.न.पा २	पुरा
२	आई.एन एफ नेपाल	बु.न.पा १	पुरा
३	एच.आर.सि बाजुरा	बु.न.पा २	वडा नं ५ र ६
४	फेज नेपाल	बु.न.पा १	वडा नं १,२,३,४
५	महिला विकास मञ्ज	बडिमालिका न.पा	पुरा
६	लिवर्ड	बु न पा २	पुरा
७	सहकर्मी	कोहलपुर	पुरा

अनुसूची १० : आपतकालिन अबस्थाको आश्रयस्थलहरू :

सि.नं.	स्थान	ठेगाना	क्षमता
१	बाँधु मादयामिक विद्यालय	ब.न.पा १	५०० जना
२	जन प्रकाश मादयामिक विद्यालय	बु.न.पा २	४५० जना

३	मदन आश्रित आ.वि बड्डाला	बु.न.पा ३	३०० जना
४	देवडाँडा मादयामिक विद्यालय	बु.न.पा ४	४०० जना
५	नन्देश्वरी मादयामिकि विद्यालय	बु.न.पा ५	४५० जना
६	बागेश्वरी आ.वि कोटिला	बु.न.पा ६	३०० जना
७	पाण्डब आ.वि चाटाबगर	बु.न.पा ७	२५० जना
८	खापर आ.वि लमालबाडा	बु.न.पा ८	२०० जना
९	सिद्धेश्वरी आ.वि डप्क	बु.न.पा ९	१५० जना
१०	सत्य मादयामिक विद्यालय	बु.न.पा १०	२०० जना

अनुसूची ११ : नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण:

सि.नं.	नाम	पद	सम्पर्क नं.
1.	सन्तोष कुमार शाह	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	9854028707
2.	रामदत्त न्यौपाने	अधिकृत छैठौं	९८४८४३७२४८
3.	श्री दयाराम जोशी	शिक्षा शाखा प्रमुख	९८४८४५६९५९
4.	अशोक शाही	ईन्जिनियर	9843149676
5.	उपेन्द्रराज रेग्मी	सूचना प्रविधि अधिकृत	9849112805
6.	मन कुमारी बिसि	रोजगार सहायक	9842254707
7.	गंगा गिरी	अधिकृत छैठौं महिला विकास शाखा	9865752724
8.	कलक बहादुर सिंह	अधिकृत छैठौं पशु शाखा	9865642805
9.	भागेन्द्र कुमार मल्ल	अधिकृत छैठौं कृषि शाखा	9864317768
10.	शम्भुकान्त झा	अधिकृत छैठौं आयुर्वेद शाखा	9840040308
11.	ओमजंग शाही	स्वास्थ्य संयोजक	9869086485
12.	कुल बहादुर थापा	नायब सुब्बा	9843419465
13.	विश्वेश्वर प्रसाद ढकाल	सह लेखापाल	9861640666

14.	सुरज रावत	सब. ईन्जिनियर	9865778142
15.	टेक बहादुर सुनार	नगर प्र कार्यक्रम रोजगार सहायक	९८६६१२३४२२
16.	केशब बोहरा	नगर प्रमुख सचिवालय	
17.	गणेश राज पाध्या	पोषण सहजकर्ता	9868577289
18.	मोहन राज गिरी	अ.सव ईन्जिनियर	9840910563
19.	पवना कुमारी शाही	एम.आई.एस. अपरेटर	9848648155
20.	धर्मराज पाध्या	फिल्ड सहायक	9867816809
21.	सन्तोषी कुमारी वि.क	फिल्ड सहायक	9865569859
22.	मनोज वि.क.	उद्यम विकस सहजकर्ता	9865799167
23.	टंक रोकाया	उद्यम विकास सहजकर्ता	9863462434
24.	डम्बर जेठारा	गरिवसँग विश्वेश्वर कार्यक्रम सा.परिचालक	9868577853
25.	प्रबलाल विष्ट	कार्यालय सहयोगी	9864642847
26.	खडके रोकाया	कार्यालय सहयोगी	9848481268
27.	जंग बहादुर रोकाया	कार्यालय सहयोगी	-
28.	धर्मराज रावत	कार्यालय सहयोगी	9865255475
29.	भुम बुढा	कार्यालय सहयोगी	9842200752
30.	अंगराज रेग्मी	का.स आयुर्वेद शाखा	9867088801
31.	अंगराज बि क	हल्का सवारी चालक-lhk _	-

अनुसूची !@ M बुढीनन्दा नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूको विवरणः

क० सामुदायिक विद्यालयहरू				
सि.नं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	प्र.अ.	सम्पर्क नं.
१	जन प्रकाश माद्यामिक विद्यालय	बु.न.पा २	अनोज कुमार गिरी	9851244510
२	सत्य माद्यामिक विद्यालय	बु.न.पा १०	मनरुप बोहरा	9865579533
३	बाँधु माद्यामिक विद्यालय	ब.न.पा १	नैन बहादुर कार्की	9869907428

४	नन्देश्वरी मादयामिकि विद्यालय	बु.न.पा ५	गजेन्द्र बहादुर शाही	9843832042
५	देवडाँडा मादयामिक विद्यालय	बु.न.पा ४	प्रलाद विष्ट	9862986642
६	हिमाली आ.वि अंगाउपानी	बु.न.पा ९	रुपादेवी बम	9869508133
७	पाण्डब आ.वि चाटाबगर	बु.न.पा ७	कृष्ण कुमार गिरी	9865802669
८	पञ्चलक्ष्मी आ.वि सिराडी	बु.न.पा ३	मंगल विश्वकर्मा	9864642849
९	जन विकास आ.वि चोलु	बु.न.पा ३	गोकर्ण विष्ट	9868589034
10	सत्यलक्ष्मी आ.वि नुरी	बु.न.पा ३	राजेन्द्र प्रसाद गिरी	9869563760
११	कालिका आ.वि भुलेना	बु.न.पा ३	मानसिं विष्ट	9862714209
१२	चन्द्रनाथ आ.वि जंशाल	बु.न.पा १	पदम बहादुर शाही	9865617739
१३	बागेश्वरी आ.वि कोटिला	बु.न.पा ६	नन्द बहादुर शाही	9868436367
१४	बडिमालिका आ.वि विरसैन	बु.न.पा ५	विष्णु पाध्या	9865572995
१५	पशुपति आ.वि दैया	बु.न.पा ६	टंक प्रसाद न्यौपाने	9865955771
१६	कैलाश आ.वि कालेगाड	बु.न.पा ७	शान्ती रसाईली	9865577240
१७	कैलाश आ.वि पाण्डुसैन बजार	बु.न.पा १०	कल्पना कार्की	9861620402
१८	कालिका आ.वि पिपलडाली	बु.न.पा १	गोरख बहादुर कार्की	9863099358
१९	मदन आश्रित आ.वि बड्डाला	बु.न.पा ३	जयलाल वि.क	9865802014
२०	खापर आ.वि लमालबाडा	बु.न.पा ८	गगन बहादुर सिंह	9868724377
२१	सिद्धेश्वरी आ.वि डप्क	बु.न.पा ९	काला गिरी	9868594179
२२	बुढीनन्दा आ.वि एयरपोर्ट	बु.न.पा १	बृजन बहादुर शाही	9861006279
२३	भावना आ.वि सिम कुरु	बु.न.पा ४	दिनानाथ चौधरी	9869797717
२४	बुढीनन्दा आ.वि घोडाकोट	बु.न.पा. ४	शंकरप्रसाद जैशी	9864818410
२५	ऋषिदेव आ.वि हर्साली	बु.न.पा ८	पदम बहादुर भण्डारी	9865748025
२६	घटाल आ.वि नौलाकोट	बु.न.पा ७	बिसे वि.क	9865668266
२७	मष्टा आ.वि खोया	बु.न.पा ५	कल्पना मल्ल	9868055770
२८	गंगा आ.वि साउनेगाउँ	बु.न.पा १	पदमलाल भण्डारी	9864862046
२९	भवानी आ.वि मटेला	बु.न.पा १	धनलाल घटाला	9862534995
३०	सागरा आ.वि खडकाबाडा	बु.न.पा ७	मान बहादुर दानी	9845005565

ख० संस्थागत विद्यालयहरु

सि.नं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	प्र.अ.	सम्पर्क नं.
१	सूजन बोर्डिङ्ग स्कुल कोल्टी	बु.न.पा २	नन्दप्रसाद जैशी	9868587505
२	हातेमालो बोर्डिङ्ग स्कुल कोल्टी	बु.न.पा १	पुष्प बहादुर खड्का	9863772155
३	चाइल्ड डेभलपमेन्ट बोर्डिङ्ग स्कुल चाटाबगर	बु.न.पा ७	योगेन्द्रराज रेग्मी	

४	पीस क्रेटर एकेडेमी पाण्डुसैन	बु.न.पा ८		9868575507
५	व्युटिफुल चिल्ड्रेन बोर्डिंग स्कूल पाण्डुसैन	बु.न.पा १०		

अनुसूची १३ : पालिका स्तरिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना कार्यशालाको विवरण :

Date _____
Page _____

आज मिति २०८१ साल चैत्र महिनाको १ गतेका दिन टिम्बरफोड
रथाइ वन रफ नेपालको साझेदारीमा अंचालीत लैङ्गीक
उत्थानशिलता, प्रकृति को लागी वातावरण र आर्थिक विप्लवता
(GREEN) परियोजना अन्तर्गत तपमिलका उपस्थितिमा स्थानीय
विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल कार्यका निम्ति (LDRF) र
प्रकोप जोखीम नक्साङ्कन सम्बन्धी र दिने कार्यशाला कार्यका
प्रसन्न लुभिनका नगरपालिका को हलमा सम्पन्न गरियो ।
उपस्थिति

क्र.सं.	नाम/थर	ठेगाना	पद	फोन नं.	हस्ताक्षर
१	राम ब. बोहरा	बुढीनन्दा नगरपालिका	उप प्रमुख	९७६६६६६६६६६६	Ram B. Bohara
२	मान ब. कार्की	क.प.पा.१	का.उ.अध्यक्ष	९८००६९९६६६६	Man B. Karkee
३	जोगविर रोकाया	" ३	वडा अध्यक्ष	९८६५९०००६६९	Jogavir Rokaya
४	जुलुके रोकाया	" ५	वडा अध्यक्ष	९८६४३९८९९८	Julukar Rokaya
५	जोगेन्द्र शाही	" ६	"	९८४३८३२०४२	Jogendra Shahi
६	उमेश्वर ब. दाही	" ८	का.अध्यक्ष	९८६५८४४०२८	Umeshwar B. Dahy
७	मान ब. रावत	" ९	"	९८६५६५२०८९	Man B. Rawat
८	नन्द ब. रोकाया	" १०	"	९८६६९६६६६६६	Nand B. Rokaya
९	अंगुराज पाण्ड्या	" ५	का.वी.प्रमुख	९८५४०९५०१८	Anguraj Pandya
१०	विश्व कार्की	" २	का.वी.प्रमुख		—
११	देवान ब. शाही	" ८	वडा अध्यक्ष	९८६६६६६६६६६	Devan B. Shahi
१२	डुमर रोकाया	३	नेपाली कांग्रेस	९८६६६६६६६६६	Dumar Rokaya
१३	नेहरु राज अरखी	क.प.पा.२	प्र.दि.नि.वि.का	९८४३६०९६०९३	Neturaj Arakhi
१४	दिनाल धार्पे	" "	न.दि.नि.वि.का	९८६०२२०००९	Dinala Dharphe
१५	रामधन न्यौपाने	" "	अखिल संघ	९८४८४३६२४८	Ramdhana Nyuipane
१६	सुनतोष खनाल	नी.न.पा.६	उप.नि.वि.का	९८४८२९००६६	Sunatosh Khanel
१७	श्रीमजंग शाही	क.प.पा.१	वडा अध्यक्ष	९८४८६३२४८६	Shrimangal Shahi
१८	आगेन्द्र क. मल्ल	क.प.पा.१	का.अध्यक्ष		—
१९	सुगत चौधुरी	क.प.पा.१	योजना/प्रशासक		—
२०	निश्वर प्र. खनाल	क.प.पा.१	लेका प्रमुख		—
२१	दशा रेग्मी	नेपाल रेडक्रस	सहायता	९८६८२२२५००	Dasha Regmi
२२	राजु रेग्मी	क.प.पा.२	का.अध्यक्ष		—
२३	विर ब. महता	" १	सुरागाड अध्यक्ष	९८६५३२५३५३	Vir B. Mahata
२४	दवि रेग्मी	" १	सुरागाड अध्यक्ष	९८४८२०६६४९	Dabi Regmi

२४	अंगनाट	कु. नं. पा. ६	कें. ला. अ.	१८६१८२३११	२	अमर
२५	सुख शाही	कु. नं. पा. ६	कें. ला. अ.	१९५५७०६२११		
२६	दिवाळी चौक	कु. नं. पा. ३	प्रधानमंत्री अन्न सुराज्य	१९६५३१७६५०		अमर
२७	कालीका अण्डाय	कु. नं. पा. २	हेलो मय पारिवारिक	१९५३२३००३५		अमर
२८	सरस्वती पोर्त	कु. नं. पा. ८	वडा समीप	१६८८२२६२५९		अमर
२९	चक्र खोचोखन	कु. नं. पा. ३	प्रसिद्धी	१८६६६२९०९४		अमर
३०	नाराचण्ड विड	कु. नं. पा. ३	महादेव खोचोखन	१८५२२००९२५		अमर
३१	पुर्जा खोचोखन	कु. नं. पा. १				अमर
३२	धर्मराज जोशी	कु. नं. पा. ३	विद्याशाळा			
३३	धर्मराज पाट्या	कु. नं. पा. ३	DRR Forum			
३४	जया वि. ६	कु. नं. पा. ३	कार्यलय खोचोखन	१७६६९९९१६०		अमर
३५	कडवा निधि मंडळ	तनडू	पराभरीकाता	१८५६०६०३३९		अमर
३६	अन्नसंगण नियंत्रण	विशालनगर	"	१८४२०८०२५०		अमर
३७	आनंद केशव	कु. नं. पा. ३		१९५९३०९५३१		अमर
३८	विनोदलाळ पाणजे	INF, Bayn	Project office	१९५९३२२१३३		अमर
३९	बसवती गुडा	"	APO	१९६०९९९५५३		अमर

आज मिति २०८१ साल चैत्र महिनाको २ गतेका दिन टिपर फुड र आइ इन रफ नेपालको आइसोपरीमा संचालित बैज्ञानिक उत्थानशिलता प्रकृति को लक्ष्मी वातावरण र आर्थिक दिगोपना (L.R.F.F.N) परियोजना अन्तर्गत बुढीनन्दा नगरपालिका को सहकार्य मा प्रकल्प जोरवीम नकसापुस्तक सार्वजनिक कार्यशाला सम्पन्नको उपस्थिति मा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

क्र.सं.	नाम थर	पेशा	पद	फोन नं.	हस्ताक्षर
१.	मात वी. काठी	सु.ने.पा.१	सदस्य	९८५०६१३९४९	अधिका.
२	जैगविर शोकाथा	" ३	"	९८६५९००७०१	अधिका.
३	मुल्ले शोकाथा	" ४	"	९८६५९१०२१६	अधिका.
४	गजेन्द्र वी. शाही	" ६	"	९८४९८३२०४२	अधिका.
५	विर वी. महतारा	पु.साउनेगाड	अध्यक्ष	९९६५३२६३६६	अधिका.
६	दुपी जैमी	"	सदस्य	९८४८२०६६४९	अधिका.
७	देवा वि. क	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९८६३१५९८९३	अधिका.
८	रत्न देवकोटा	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९८६५८५५३८१	अधिका.
९	सि.ज.म.सं. काठमाडौं	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९९५४९५२७३०	अधिका.
१०	कांग काट	"	अध्यक्ष	९८६९८२३९७२	अधिका.
११	आज्य शोका	"	सदस्य	९८५५९०६२९९	अधिका.
१२	अमली काठी	सि.ज.म.सं.	अध्यक्ष	९७६५५५२११२	अधिका.
१३	सुरेन्द्र बिल्ड	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९८६९५५५५८३	अधिका.
१४	विर्गा व. शोका	सि.ज.म.सं.	अध्यक्ष	९८६५३१७६५०	अधिका.
१५	आशु लवाट	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९७६५२९२८५९	अधिका.
१६	शुभादेवा शोका	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९८६५६३११३८	अधिका.
१७	गौराचन्द्र वि. क	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९८५२२००८२५	अधिका.
१८	सि.ज.म.सं.	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९८६८५२५३७३	अधिका.
१९	अनुराग वी. शोका	सि.ज.म.सं.	अध्यक्ष	९८६५६९२५२६	अधिका.
२०	राम व. शोका	सि.ज.म.सं.	सदस्य	९८६९१००२८७	अधिका.
२१	करुणा निधि महारि	तनहुँ	परामर्शदाता	९८५०६०३३९	अधिका.
२२	लक्ष्मण निरौला	विशालका	"	९८४२०८६२५०	अधिका.
२३					
२४					
२५					

अनुसूची १४ : नगरपालिकामा भएका बैठक तथा कार्यशालाको फोटोहरु :

स्थानिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल कार्यढाँचा
निर्माण (LDCRF) र प्रकोप जोखिम नक्साङ्कन सम्बन्धी

२ दिने कार्यशाला

मिती: २०८१/१२/०१ र ०२ गते
स्थान: बुढीनन्दा नगरपालिका सभा हल

आर्थिक सहयोग
Tearfund

सहकार्य
बुढीनन्दा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
कोल्दी, बाजुरा

आयोजक
**INTERNATIONAL
NEPAL
FELLOWSHIP**

सन्दर्भ सामाग्रीहरु

- विपद् जोखिम व्यवस्थापन ऐन २०७४ (प्रथम संशोधन २०७५)
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- विपद् व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति कार्ययोजना २०१८-२०३०
- स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४
- स्थानिय विपद् व्यवस्थापन योजना २०६८
- राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्यको कार्यढाँचा, २०७५ (प्रथम संशोधन)
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५
- उत्थानशील स्थानिय समुदायका लागि राष्ट्रिय रणनीति, २०७४
- विपद् लेखाजोखा निर्देशिका २०७२
- नेपाल विपद् जोखिम न्यूनीकरण मञ्च २००९
- नेपाल विपद् प्रतिवेदन २०१३-२०१७
- बाजुरा जिल्लाको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७७
- राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन २०७८
- सेन्डाई कार्यढाँचा २०१५-२०३०
- दिगो विकासका लक्ष्यहरु २०३०
- नगरपालिकाका विभिन्न शाखाका प्रतिवेदनहरु
- स्थानिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील कार्यढाँचा (LDCRF) २०८१

धन्यवाद ।

